

Institut Bernat Metge

Muhammad Hanzala Mazhar

És millor viure una vida guiada per la raó o per les emocions?

Tutor/a del treball de recerca:
28/01/2026

Francesc Grané Terradas, Mertxe Hernández Herran
2n Batxillerat

Muhammad Hanzala Mazhar

És millor viure una vida guiada per la raó o per les emocions?

La vida no és un problema que s'ha de resoldre sinó una realitat que s'ha d'experimentar.

- Soren Kierkegaard

Agraïments

Vull expressar el meu més sincer agraïment als meus tutors i professors del treball, David Ruz Guiu, Francesc Grané Terradas, Mertxe Hernández Herran per haver-me guiat, aportar valuosos consells i dedicar temps a la revisió i millora d'aquest projecte i a Carmen Murillo Hernández a qui agraeixo especialment per haver encès la llum que va donar origen a aquesta idea i per haver sembrat en mi l'interès i la curiositat per aquest tema.

També vull agrair profundament a la meva família, als amics i a totes les persones que m'han donat suport, i m'han acompanyat durant el procés.

A més, vull reconèixer la tasca de les biblioteques i de les persones que les gestionen, per facilitar l'accés als recursos i permetre'm ampliar el coneixement necessari per desenvolupar aquest treball.

Finalment, un agraïment especial a tots els filòsofs i pensadors del passat, encara que ja no siguin entre nosaltres, perquè el seu llegat intel·lectual ha estat el fonament d'aquest treball. Les seves idees, debates i reflexions han estat la llavor que ha fet possible aquesta recerca.

Abstract

English:

This research paper analyses the role of reason and emotions in moral decision-making and examines how different ethical systems respond to real and extreme dilemmas. The main objective is to determine whether human decisions are better guided by reason or emotions, and how we can determine what is morally right or wrong depending on the context and the specific situation.

The theoretical section studies reason and emotions from biological, psychological, and philosophical perspectives, as well as their role within various ethical systems developed by different philosophers. This analysis helps understand how concepts of good and evil are constructed, what role each human faculty plays in morality, and the limits of each ethical approach when applied in isolation. The results of this section show that living well requires a balance between reason and emotions, defined as emotional intelligence. Pure rationality lacks moral content, while decisions guided solely by emotions or immediate instincts often lead to instability and moral chaos. From this perspective, it is concluded that no ethical system is definitive or universal.

The practical section applies this theoretical framework to a series of moral dilemmas related to justice, personal responsibility, vocation, professional ethics, and extreme survival situations. Each dilemma is analysed through different ethical systems, allowing observation of how each theory provides different answers depending on the context.

The final conclusion is that there is no ethical theory valid for all situations. Moral judgment requires contextual sensitivity, critical reasoning, and emotional awareness. Ethics is not a fixed formula, but a continuous practice aimed at preserving human dignity.

Castellano:

Este trabajo de investigación analiza el papel de la razón y las emociones en la toma de decisiones morales y estudia cómo distintos sistemas éticos responden a dilemas reales y extremos. El objetivo principal es determinar si las decisiones humanas se guían mejor por la razón o por las emociones, y cómo podemos conocer qué es moralmente correcto o incorrecto en función del contexto y la situación concreta.

En la parte teórica se estudian la razón y las emociones desde una perspectiva biológica, psicológica y filosófica, así como su papel dentro de diversos sistemas éticos desarrollados por distintos filósofos. Este análisis permite comprender cómo se construyen los conceptos de bien y mal, qué función cumple cada facultad humana en la moral y qué límites presenta cada enfoque ético cuando se aplica de forma aislada. Los resultados de esta parte muestran que vivir bien requiere un equilibrio entre razón y emociones, lo que se define como inteligencia emocional. La racionalidad pura carece de contenido moral, mientras que las decisiones guiadas únicamente por emociones o instintos inmediatos suelen conducir a la inestabilidad y al caos moral. Desde esta perspectiva, se concluye que ningún sistema ético es definitivo ni universal.

La parte práctica aplica este marco teórico a una serie de dilemas morales relacionados con la justicia, la responsabilidad personal, la vocación, la ética profesional y situaciones extremas de supervivencia. Cada dilema se analiza desde diferentes sistemas éticos, lo que permite observar cómo cada teoría ofrece respuestas distintas según el contexto.

La conclusión final es que no existe una teoría ética válida para todas las situaciones. El juicio moral requiere sensibilidad contextual, razonamiento crítico y conciencia emocional. La ética no es una fórmula fija, sino una práctica continua orientada a preservar la dignidad humana.

ÍNDEX

1. Introducció.....	7
1.1. Objectius i motivació de la recerca.....	7
1.2. Hipòtesi.....	8
1.3. Metodologia de la recerca.....	14
2. La naturalesa humana, un ésser complex.....	15
2.1. Ésser racional: LA RAÓ:.....	15
2.1.1. Què és la raó?.....	15
2.1.2. Psicologia de la raó.....	16
2.2. Ésser emocional: Les emocions.....	19
2.2.1. Què són les emocions?.....	19
2.2.2. Psicologia de les emocions.....	21
3. On es creen les emocions i la raó en el cervell?.....	22
4. Introducció a la pregunta per la moral: Què està bé?.....	24
4.1. Diferència entre ètica material i formal.....	25
4.2. Organització d'autors.....	27
5. Què han dit els filòsofs al llarg de la història del pensament occidental? (La prioritat de la raó i l'emoció segons els diferents filòsofs?).....	30
5.1. Filòsofs que fonamenten la raó en el judici moral.....	30
5.1.1. Sòcrates:.....	30
5.1.2. Plató:.....	35
5.1.3. Aristòtil:.....	40
5.1.4. Immanuel Kant:.....	45
5.1.5. Jeremy Bentham.....	49
5.1.6. Jürgen Habermas:.....	54
5.1.7. John Rawls:.....	58
5.2. Filòsofs que defensen les emocions com a guia fonamental de la vida.....	63
5.2.1. Filòsofs amb sistemes ètics que fonamenten les emocions en el judici moral.....	63
1. Epicur:.....	63
2. David Hume:.....	67
3. Arthur Schopenhauer.....	71
5.2.2. Pensadors sense un sistema ètic estricte que situen les emocions com a força central de la conducta humana.....	75
1. Friedrich Nietzsche:.....	75
2. Sigmund Freud:.....	79

3. William James.....	83
6. Raó i emoció des de la neurociència: la perspectiva d'Antonio Damasio.....	89
7. Conclusió i Resultats Finals: Resolució de la hipòtesi.....	93
8. MARC PRÀCTIC.....	96
9. Introducció: Philippa Foot, dilema de tramvia.....	97
10. Situacions dilemàtiques.....	99
10.1. Robin Hood: Justícia social o Respecte a la llei?.....	100
10.2. Consum: Menjar carn i tenir mascota.....	104
10.3. Sacrificar una carrera per cuidar a una familiar:.....	108
10.4. Vocació vs Estabilitat:.....	112
10.5. El dilema d'un metge: trasplantament d'òrgans.....	116
10.6. Fat Man:.....	122
10.7. La fam i el canibalisme:.....	125
11. Conclusió final (Part pràctica):.....	130
12. La Bibliografia i fonts d'informació.....	132

1. Introducció

1.1. Objectius i motivació de la recerca

Viure en una societat consisteix a relacionar-se amb els altres, quan prenem decisions, aquestes no simplement afecten la nostra vida sinó també la vida dels altres, perquè al final són les nostres decisions i accions les que ens defineixen i a la nostra personalitat i decidir què fer i com actuar en un lloc i moment determinats no és una cosa simple o fàcil sovint quan no hi ha respostes clares.

Doncs és en aquests moments quan apareix l'angoixa, quan ens sentim atrapats i ens costa decidir si escoltar al cap o al cor, si fer el que volem que ens sembla correcte en aquell moment espontani sense tenir en compte les conseqüències que poden ser tant dolentes com bones, o pensar per una estona i fer el que hauríem de fer tenint en compte les conseqüències.

Com deia el filòsof danès Søren Kierkegaard **“L'angoixa és el vertigen de la llibertat.”**

Aquesta frase vol dir que quan som realment lliures per decidir, també sentim angoixa perquè som conscients que som responsables del que triem i de les conseqüències, però és precisament aquesta llibertat el que ens fa humans, i d'aquí neix el meu interès per aquest tema.

He escollit aquest tema perquè moltes vegades m'he trobat davant de situacions que m'han fet sentir atrapat. No sabia si fer cas al que em deia la meva emoció del moment o bé si pensar fredament i actuar amb prudència. Aquesta recerca no només és acadèmica; també és personal perquè crec que aquesta informació no és només teòrica sinó que té un caràcter pràctic i pragmàtic que pot ajudar en la vida quotidiana. Vull entendre millor aquest conflicte per viure amb més claredat, i si això pot ajudar a algú més, encara millor (i sí, això sembla una excusa per filosofar sobre mi mateix, però prometo que hi ha més...).

El meu treball es divideix principalment en dues parts: 1) Investigar el paper de la raó i de les emocions en les nostres decisions que actuen com a eines per prendre les decisions.

2) Investigar com amb aquestes eines puc conèixer allò bo i allò dolent en el sentit ètic, és a dir investigar sobre els diferents sistemes ètics.

“Educar la ment sense educar el cor no és educar, en absolut” com ho va dir Aristòtil, la meua finalitat amb aquest treball és educar el meu cor, és a dir conèixer amb precisió que és allò bo i allò dolent i com ho puc determinar de quina manera?

A més, aquest tema no només toca la filosofia, sinó també la psicologia, l'ètica i fins i tot la nostra vida quotidiana. Per això, en aquesta recerca he volgut començar definint bé què són la raó i les emocions, i després veure com han estat enteses i valorades per diferents filòsofs i pensadors al llarg del temps.

Com va dir Carl Jung: **“Qui mira fora, somia; qui mira endins, desperta.”** Amb aquest treball, vull entendre una mica millor com som les persones per dins i com decidim, sentim i actuem i a més com hauríem d'actuar en el nostre dia a dia.

1.2. Hipòtesi

Segons la meua opinió basar-se només en la raó o en les emocions és un estil molt minimalista de viure, perquè l'ésser humà és un ésser complex i diferent, el que ens separa de la resta d'animals és la nostra elevada capacitat de raonar i el que ens separa de les màquines d'intel·ligència artificial i els robots és la nostra capacitat de sentir les emocions i doncs per això som uns éssers vius molt únics.

Doncs crec que és necessari tenir equilibri i saber quan actuar amb la raó i quan amb les emocions.

I per viure, en certes condicions quan prenem decisions en determinades situacions, en algunes condicions és millor ser guiat per la raó i en algunes condicions per les emocions, perquè tot depèn del context de les nostres decisions, per això divideixo les decisions en 4 categories:

- 1) **Decisions personals i individuals:** Són les decisions que prenem per nosaltres mateixos, que només afecten la nostra vida i no perjudiquen ni beneficien directament als altres. Per exemple: decidir què menjar, quan fer exercici, quan estudiar, quan viatjar, quan treballar, quina carrera estudiar o què fer en el temps lliure. En aquest tipus de decisions, **la raó** és la guia principal. Sempre hem d'actuar de manera que sigui útil i beneficiosa per nosaltres, intentant millorar i mantenir la moderació en les nostres accions.

Situació 1: Una persona decideix començar a fer esport cada dia. Sap que li farà bé per la salut i per tenir més energia. Planifica els horaris i s'organitza per poder complir-ho. La raó guia la seva decisió, buscant beneficis reals i pràctics per a la seva vida.

Situació 2: Una estudiant ha de triar quina assignatura opcional cursar aquest semestre. Pensa en els seus interessos i en què li aportarà més coneixements per al futur, i decideix de manera planificada quina escollir. La raó l'ajuda a prendre una decisió ben pensada i útil per al seu creixement personal.

- 2) **Decisions interpersonal:** Són les decisions que afecten directament altres persones amb qui tenim relació directa. Passa això quan ens relacionem, comuniquem o treballem amb altres. Per exemple: com parlar amb una persona que t'ha insultat, com actuar després d'una discussió amb amics o familiars, amb quina freqüència parlar amb els amics, com comunicar amb els fills, com tractar amb la parella o decidir si perdonar algú. En aquest tipus de decisions, les emocions són molt importants, combinades amb la raó. Tenir **intel·ligència emocional** ens permet gestionar les pròpies emocions i entendre les dels altres per actuar amb empatia i cura.

Situació 1: Després d'una discussió amb un amic, una persona decideix trucar-li i parlar tranquil·lament. Escolta com se sent l'altre i també explica els seus propis sentiments amb empatia. Està posant en pràctica la seva intel·ligència emocional, gestionant les emocions pròpies i les de l'altre per cuidar la relació.

Situació 2: Un pare veu que el seu fill està frustrat després d'un examen. Decideix consolar-lo, animar-lo i parlar sobre com millorar la pròxima vegada, mostrant comprensió i

afecte abans de donar-li consells pràctics. També és un exemple d'intel·ligència emocional, perquè reconeix què sent el seu fill i actua de manera adequada.

3) **Decisions personals amb conseqüències sobre altres/ Decisions influents:**

Aquestes decisions neixen d'un desig personal, però afecten inevitablement altres persones. En aquests casos, no n'hi ha prou amb seguir només la raó ni només les emocions. Cal trobar un equilibri entre el que volem fer i el que és just o respectuós amb els altres. Aquí és on entra en joc la **intel·ligència emocional**, que ens permet reconèixer i gestionar les nostres emocions i les dels altres per prendre decisions equilibrades. No es tracta de renunciar a la llibertat, sinó d'exercir-la amb consciència i maduresa emocional.

Situació 1: Una noia decideix acceptar una beca per estudiar a l'estranger durant dos anys. És una oportunitat personal increïble, però té una relació de parella molt estable i sap que marxar pot posar-la en risc. Conclou parlar-ho amb la parella, escoltar què senten l'un i l'altre i trobar una manera de mantenir el vincle. És una decisió racional que incorpora empatia emocional.

Situació 2: Una persona decideix canviar de religió o deixar la seva fe. És una decisió interna molt profunda que pot generar conflictes amb la família. Conclou escoltar la seva veritat interna, comunicar-la amb respecte i preparar-se per a possibles reaccions. Raó i emoció col·laboren per actuar amb maduresa i respecte.

4) **Decisions socials o col·lectives:** Són aquelles decisions que afecten tota la societat o grups amplis de persones. Per exemple: votar, denunciar injustícies, participar en protestes, fer voluntariat, respectar o violar les lleis, defensar drets socials o decidir si parlar o callar davant d'una situació injusta.

Aquestes decisions sovint neixen d'emocions fortes com la indignació, l'empatia, la solidaritat o l'esperança, que són positives perquè ens mouen a actuar. Però només guiant-nos per elles podríem actuar de manera impulsiva o ser manipulats per discursos simplistes. És imprescindible la **raó crítica**: analitzar conseqüències, pensar en el bé

comú, contrastar informació i reflexionar èticament. Les emocions són el motor, però és la raó qui marca la direcció.

Situació 1: Decidir vacunar-se durant una pandèmia. Moltes persones senten por davant dels possibles efectes secundaris. L'emoció podria portar-les a rebutjar la vacuna, però la raó analitza dades científiques i els beneficis col·lectius: vacunar-se protegeix la persona i redueix la propagació del virus.

Situació 2: Votar en unes eleccions. Un noi de 18 anys se sent desil·lusionat i desconfiat: “tots els polítics menteixen”. Podria no votar per impuls emocional, però amb raó investiga els programes electorals, contrasta fonts i escull aquell que millor defensi el bé comú.

Com mencionat diverses vegades la paraula “Intel·ligència emocional”. La definició de Intel·ligència emocional:

“És la capacitat per reconèixer els sentiments propis i els dels altres, motivar-nos a nosaltres mateixos, per manejar encertadament les emocions, tant en nosaltres mateixos com en les nostres relacions humanes” (Daniel Goleman, 1996, p. 89).¹

Per tant, la intel·ligència emocional fa referència a una manera d'actuar i decidir en què les emocions no són suprimides ni ignorades, però tampoc dirigeixen l'acció de manera irreflexiva. Es tracta d'una integració positiva entre emoció i reflexió racional, en què cap de les dues dimensions és anul·lada, sinó que es complementen per orientar el judici moral i la presa de decisions.

¹ Goleman, D. (1996). *Inteligencia emocional* (p. 89). Kairós.

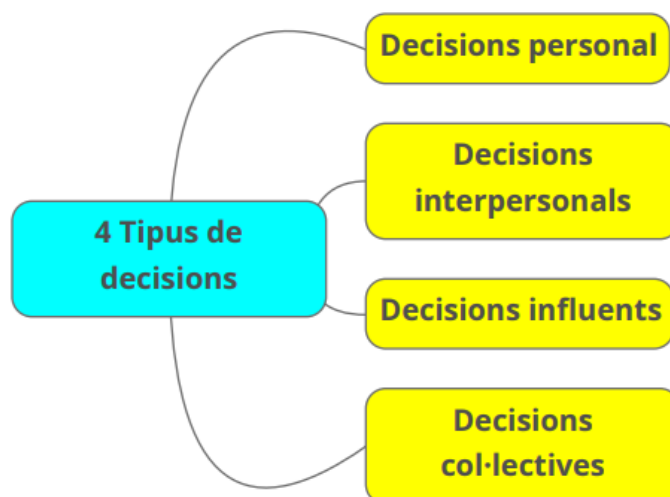

Fig 1: Tipus de decisions

Tipus de decisions	Entre Raó i Emocions	Objectiu
1- Personals i Individuals	La raó	Millorar el benestar i el desenvolupament personal (hàbits, salut, estudis, disciplina, rutina)
2- Interpersonals	Intel·ligència emocional	Gestionar relacions i comunicar amb empatia
3- Personals amb conseqüències sobre altres (Influents)	Intel·ligència emocional	Trobar un equilibri entre llibertat personal i respecte pels altres
4- Personals col·lectives/socials	La raó crítica	Actuar pel bé comú, reflexió ètica i consciència social

Aquesta taula resumeix molt bé la meva hipòtesi

Per tant després d'explicar la meva divisió de decisions i explicar el context de com i de quina manera hauríem de prendre'ls

La meva hipòtesi és:

“Per viure bé, les decisions humanes s’han d’adaptar al seu context: les decisions interpersonals i les que afecten altres persones es guien millor amb intel·ligència emocional, mentre que les decisions personals i les que afecten la societat requereixen raó o raó crítica. No hi ha una resposta única, ja que cada decisió té una categoria i un impacte diferents.”

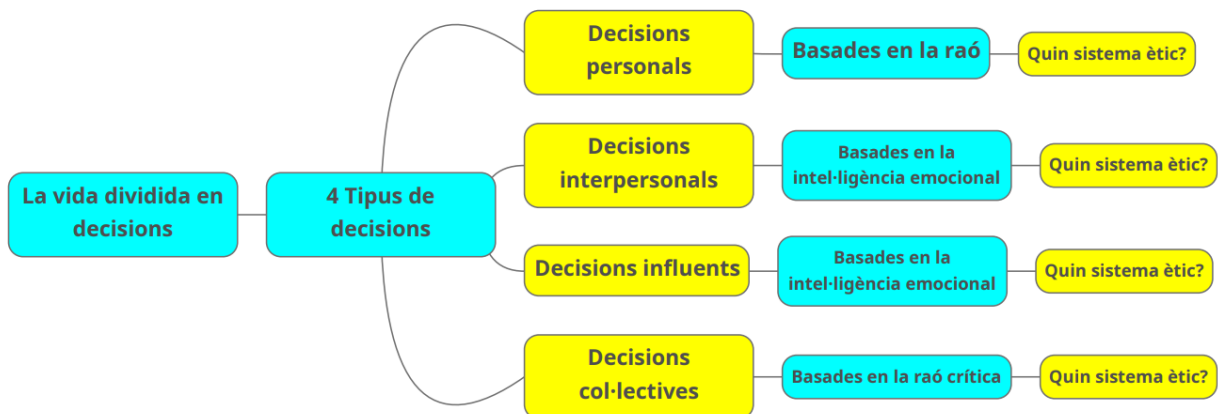

Fig 2: L'esquema de la hipòtesi

1.3. Metodologia de la recerca

El meu treball segueix una metodologia teòrica i qualitativa basada en l'anàlisi de textos filosòfics i la reflexió crítica.

La recerca teòrica s'ha fet a partir de font secundàries com llibres de filosofia, pàgines de web especialitzades i articles divulgatius. Aquesta recerca ha permès definir els conceptes principals i establir un marc teòric sòlid i comprendre el paper de la raó i les emocions en la presa de decisions i especialment en els judicis morals, així com analitzar la seva funció, evolució i les principals teories filosòfiques associades.

En segon lloc, com a part pràctica del treball, s'ha incorporat una anàlisi de dilemes morals i existencials com a eina metodològica per aplicar els conceptes teòrics estudiats. Aquests dilemes, basats en situacions reals o versemblants de la vida quotidiana, permeten observar situacions de decisions complexes i analitzar com poden intervenir la raó i les emocions en la presa de decisions.

Finalment, l'anàlisi s'ha dut a terme mitjançant un enfocament qualitatiu i reflexiu, relacionant els dilemes amb el marc teòric per desenvolupar una visió crítica sobre la relació entre raó i emocions i dels diferents sistemes ètics en la presa de decisions i en la vida ètica.

2. La naturalesa humana, un ésser complex

2.1. Ésser racional: LA RAÓ:

2.1.1. Què és la raó?

La presència de la raó en la nostra vida: Utilitzem la raó en tots els aspectes de la nostra vida, la raó ens guia a tots els llocs, des que naixem fins que morim: a la nostra professió, a la nostra carrera, als estudis, al nostre treball, fins i tot a la nostra manera de viure i parlar per tenir més seguretat i precisió en les nostres decisions. Primer hem de saber què és la raó. Què és la raó exactament? I quina és la seva definició utilitzada avui en dia?

Definicions actuals:

Segons Real Academia Española, la definició de la raó és: “facultat de raonar” (Real Academia Española, s. f.)², raonar en aquest context vol dir “Ordenar i relacionar idees per arribar a una conclusió.” (Real Academia Española, s. f.)³

I segons Oxford Reference, la definició és “Una facultat de la ment humana que permet fer inferències lògiques i dur a terme arguments racionals per comprendre el món i resoldre problemes.” (Oxford University Press, s. f.)⁴

Per exemple, quan una persona ha de triar quina carrera estudiar, ha de pensar en les seves habilitats, interessos i oportunitats de feina. La raó s'utilitza aquí per ordenar i relacionar tota aquesta informació i prendre una decisió lògica i coherent, tal com diu la definició: “Ordenar i relacionar idees per arribar a una conclusió.” Així, la raó, com a eina, ens ajuda a planificar i escollir la millor opció, no només seguint impulsos, sinó fent un procés de pensament clar i racional.

² Real Academia Española. (s. f.). *Razón*. Diccionario de la lengua española. <https://dle.rae.es/raz%C3%B3n>

³ Real Academia Española. (s. f.). *Razón*. Diccionario de la lengua española. <https://dle.rae.es/razonar>

⁴ Oxford University Press. (s. f.). *Reason*. Oxford Reference. <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803100407320>

2.1.2. Psicologia de la raó

Des del punt de vista de la psicologia cognitiva, la raó és la capacitat humana de pensar de manera coherent, analitzar informació i prendre decisions basades en la lògica i el coneixement. Aquesta facultat permet als éssers humans preveure conseqüències, planificar accions i resoldre problemes complexos, essent essencial per adaptar-se a l'entorn i actuar de manera efectiva.

Raó i llenguatge simbòlic

La raó està estretament vinculada al llenguatge simbòlic, que ens permet representar fets i conceptes del món sense dependre de relacions directes de causa-efecte amb els estímuls. Mentre que els animals es comuniquen a través de senyals, humans podem utilitzar símbols que representen objectes, fets o idees llunyanes, com per exemple dir “la muralla més llarga del món està a la Xina”, sense haver-la vist. Aquesta capacitat lingüística és clau per al desenvolupament del raonament i la construcció del pensament abstracte.

Conceptes

Els humans organitzen la realitat a través de conceptes, que són abstraccions que permeten classificar objectes i fenòmens. Per exemple, el concepte d’“arbre” inclou entitats molt diverses com pins, roures o palmeres. Aquests conceptes no només reflecteixen semblances objectives entre les coses, sinó també interessos i convencions humanes. Diferents llengües poden crear conceptes diferents, modificant la manera com percebem i interpretem el món.

Proposicions, enunciat i arguments

Els conceptes es combinen per formar proposicions, que representen fets del món, i aquestes proposicions s'expressen a través d'enunciat. Per exemple, la proposició “la neu és blanca” pot ser expressada en diferents llengües com “blanca és la neu” o “the snow is white”, però transmet el mateix fet. Només els enunciat amb funció informativa poden ser veritables o falsos, mentre que els enunciat expressius o directius comuniquen emocions o instruccions.

A partir de les proposicions, la raó construeix arguments, que connecten premisses amb una conclusió. Aquesta estructura permet justificar afirmacions de manera lògica. Per exemple: “Totes les sales es dissolen en aigua; aquesta substància és una sal; per tant, es dissoldrà.” És precisament aquesta capacitat d'elaborar conclusions amb raonaments coherents el que defineix la racionalitat humana.

Raonament deductiu i inductiu

La psicologia del raonament distingeix dos mètodes principals:

Raonament deductiu: parteix de premisses generals per arribar a conclusions específiques. És precís i segur si les premisses són veritables. Exemple: sil·logismes com “Tots els mamífers són animals; els dofins són mamífers; per tant, els dofins són animals.”

Raonament inductiu: parteix d'observacions específiques per inferir conclusions generals. És probabilístic i flexible, útil quan la informació és incompleta. Exemple: observar que diversos ocells volen = “tots els ocells volen”.

Implementació en la vida quotidiana i raonament en situacions d'incertesa

Aquest procés racional s'aplica constantment en la vida quotidiana, com ara en decisions personals, professionals o socials, que permet analitzar opcions, ponderar riscos i anticipar conseqüències. La raó complementa les emocions, ajudant a controlar impulsos i a actuar de manera coherent i efectiva segons els objectius personals.

Moltes decisions importants impliquen un alt grau d'incertesa, com la medicina, les finances o la política. En aquests casos, la raó utilitza el raonament probabilístic, avaluant diferents escenaris i les seves probabilitats. Així, permet prendre decisions més informades, tot i que la informació sigui incompleta.

Biaixos cognitius

Tot i la capacitat racional, els humans estan subjectes a biaixos cognitius, que poden distorsionar la percepció i afectar la presa de decisions:

- 1) Biaix de confirmació: cercar informació que reforci creences prèvies.
- 2) Biaix de disponibilitat: sobreestimar la probabilitat d'esdeveniments memorables o recents.
- 3) Efecte d'enquadrament: les decisions poden variar segons com es presenta la informació (ex. "supervivència" vs "mortalitat").

La psicologia estudia aquests biaixos per reduir-ne l'impacte i fomentar decisions més raonades.

Conclusió

En resum, la raó és una capacitat cognitiva complexa que combina llenguatge simbòlic, conceptualització, proposicions, arguments, raonament deductiu i inductiu, i càlcul probabilístic. Tot això permet als humans analitzar, planificar i prendre decisions efectives, modulant l'impacte de les emocions i dels biaixos cognitius. És una eina fonamental per a la coherència, la previsió i la presa de decisions responsables en la vida quotidiana i en la societat.

2.2. Ésser emocional: Les emocions

2.2.1. Què són les emocions?

Encara que creiem majoritàriament basem les nostres accions en la raó, les accions que fem com a reacció a les emocions ens semblen, sovint, més profundes. No necessàriament millors o pitjors, però sí més intenses i significatives, tant si són positives com negatives.

Tots hem sentit alguna vegada frases com: “Viu el moment” o “Fes el que et vingui de gust”. Això és perquè moltes persones busquen passió, i la passió ve carregada d'emocions. Les emocions donen profunditat a l'experiència.

És per aquest motiu que sovint es diu que algú que només utilitza la raó i converteix la vida en un càlcul matemàtic pot resultar avorrit. Les emocions i les passions ens aporten moviment, entreteniment i sentit vital. Ens fan sentir vius

Què és una emoció?

Segons Wikipedia

Les emocions són reaccions psicofisiològiques que representen modes d'adaptació de l'individu quan percep un objecte, persona, lloc, succés o record important.(Wikipedia, s. f.)⁵

Unes altres definicions:

- Les emocions són respostes o reaccions fisiològiques del nostre cos davant de canvis o estímuls que apareixen al nostre entorn i en nosaltres mateixos.
- Una emoció és un conjunt de respostes neuroquímiques i hormonals que ens predisposen a reaccionar de certa manera davant d'un estímulo extern (cosa que veiem o sentim) o intern (pensament, record, imatge interna...).

⁵ Wikipedia. (s. f.). *Emoción*. <https://es.wikipedia.org/wiki/Emoci%C3%B3n>

Però la definició que m'ha agradat més a mi és de Robert Keltner & James Gross (1999)⁶ que definixen "Una emoció és un patró episòdic, relativament de curta durada, amb base biològica, de percepció, experiència, fisiologia, acció i comunicació, que es produeix en resposta a reptes o oportunitats físiques i socials específiques."

Per exemple: Una persona està caminant per un carrer fosc i de sobte sent passos ràpids darrere seu. Immediatament sent por (experiència subjectiva), el seu cor s'accelera i els músculs es tensen (resposta fisiològica), i de manera instintiva corre i mira enrere per protegir-se (acció i comunicació). Aquest episodi mostra com una emoció és una resposta breu però intensa davant d'un estímul significatiu, integrant ment, cos i conducta, tal com descriuen Keltner i Gross.

Tipus d'emocions:

En general hi ha molt tipus d'emocions, però les emocions primàries, segons un psicòleg molt famós Paul Ekman (Ekman, 1992)⁷ n'hi ha 6 que estan presents a totes les cultures que són:

Alegria, Tristesa, Ràbia, Sorpresa, Fàstic, Por

Totalment, hi ha més de 20 emocions, però aquestes 6 emocions són primàries, que es pot dir que són innates trobades a totes les cultures.

⁶ Keltner, R., & Gross, J. J. (1999). *Defining an emotion: Patterns of perception, experience, physiology, action, and communication. Psychology of Human Emotion* (p. 468). <https://psu.pb.unizin.org/psych425/chapter/is-it-an-emotion/>

⁷ Ekman, P. (1992). An argument for basic emotions. *Cognition and Emotion*, 6(3-4), 169-200.

2.2.2. Psicologia de les emocions

Des del punt de vista psicològic les emocions van evolucionar perquè eren adaptatives i permetien als éssers humans sobreviure i reproduir-se.

Per exemple: l'emoció de la por obligava les persones a lluitar o evitar el perill.

Per tant, segons la teoria evolutiva de l'emoció, les nostres emocions existeixen perquè ens serveixen per sobreviure. Les emocions motiven les persones a respondre de forma ràpida davant d'un estímul de l'ambient, cosa que augmenta les probabilitats de supervivència.

(Teoria evolutiva de l'emoció - Charles Darwin)

Després una teoria introduïda per William James i Carl Lange, que suggereix que les emocions ocorren com a conseqüència de les reaccions fisiològiques als esdeveniments.

A més, aquesta reacció emocional és dependent de la manera com interpretem aquestes reaccions físiques. Per exemple, imagina que camines pel bosc i veus un ós. Comences a tremolar i el teu cor s'accelera. Segons la teoria de James-Lange, interpretaràs la teva reacció física i conclouràs que estàs espantat: "Estic tremolant i, per tant, tinc por". Així doncs, aquesta teoria afirma que no tremoles perquè estàs espantat, sinó que estàs espantat perquè tremoles.

Aquesta teoria forma part de les teories cognitives de l'emoció i suggereix que l'activació fisiològica passa primer. Després, l'individu ha d'identificar les raons d'aquesta activació per experimentar l'etiqueta de l'emoció. Un estímul provoca una resposta fisiològica que aleshores és interpretada i etiquetada de forma cognitiva, cosa que es converteix en l'experiència emocional.

3. On es creen les emocions i la raó en el cervell?

Durant molt de temps, la investigació neurocientífica ha intentat localitzar funcions específiques a regions cerebrals concretes, un debat conegut com la localització de la funció. Si bé aquesta perspectiva ha aportat coneixements valuosos, la visió moderna tendeix a considerar les funcions cognitives, com ara el raonament o les emocions, com el producte de sistemes complexos que involucren la interacció de diverses àrees cerebrals, no només de 'centres' aïllats.

Les emocions es creen en el sistema límbic també conegut com el cervell emocional que és una xarxa de neurones distribuïdes pel cervell i que queden barrejades entre moltes estructures diferents. És a dir, que el concepte de sistema límbic té més a veure amb la funció que tenen aquestes zones que amb la seva naturalesa com a part concreta i ben delimitada del cervell. Es generen concretament en Hipotàlem i Amígdala

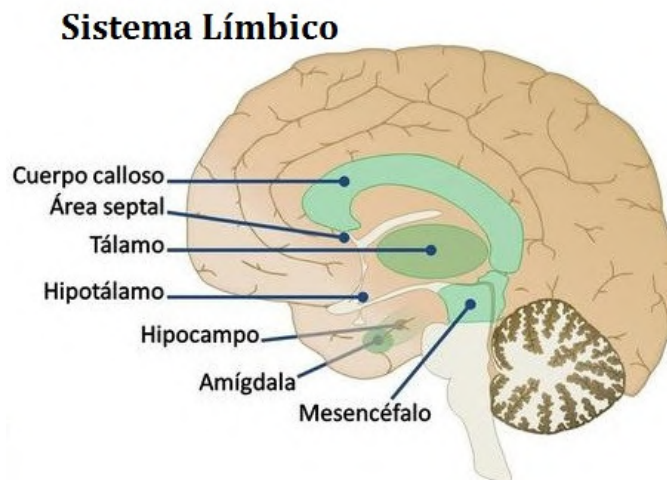

Fig 3: Regió d'Amígdala i Hipotàlem

La part cerebral responsable pel raonament és el lòbul frontal que es troba a la regió frontal del cervell. És la part més gran i, evolutivament, la més recent i desenvolupada en primats, especialment en humans. És aquesta àrea la que està fonamentalment involucrada en funcions

com ara la planificació, la presa de decisions, la resolució de problemes, el control d'impulsos i, crucialment, el raonament.

Dins del lòbul frontal, una subregió particular, l'escorça prefrontal, és considerada la responsable de les funcions cognitives de més alt nivell. És aquí on hi ha moltes de les capacitats que considerem distintivament humanes: la capacitat d'anticipar conseqüències, de treballar cap a un objectiu, de predir resultats, i d'exercir judici i control sobre el nostre comportament. L'escorça prefrontal ens permet navegar situacions complexes, adaptar-nos a noves circumstàncies i exercir un control conscient sobre els nostres pensaments i les nostres accions.

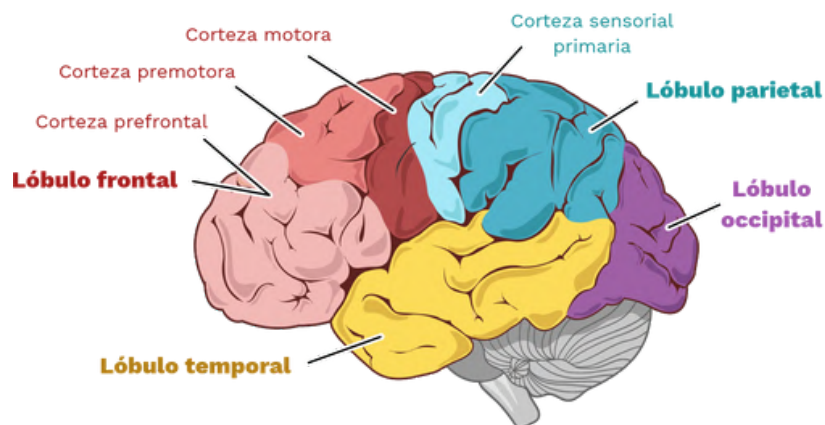

Fig 4: Regió on es troba Escorça prefrontal

La visió moderna de la neurociència emfatitza que les funcions cerebrals complexes, com ara el raonament o la detecció d'amenaçes, no són producte d'una única 'àrea' o 'centre', sinó de sistemes cerebrals interconnectats. Per exemple, encara que l'escorça prefrontal al lòbul frontal és crucial per al raonament, aquesta funció requereix la integració d'informació sensorial (processada als lòbuls parietal i occipital), la modulació emocional (involucrada en el sistema límbic i el lòbul temporal) i l'accés a la memòria (associada amb l'estructura). El raonament efectiu és, doncs, el resultat de la comunicació fluida i la coordinació entre diverses parts del cervell.

4. Introducció a la pregunta per la moral: Què està bé?

Bé. Aquesta paraula, de només dues lletres, sembla molt senzilla a primera vista, com si fos fàcil d'entendre. Sovint la veiem aparellada amb una altra paraula: dolent. Ambdues apareixen molt en llistes d'antònims, com dia i nit, gran i petit, llum i foscor. Però a diferència d'aquestes paraules, bé té una profunditat que no és gens fàcil de capturar, especialment quan l'apliquem a la vida de cada dia i a les decisions que prenem.

A tots ens agrada que les coses ens vagin bé. Que tot surti bé a la feina, a casa, amb els amics i, sobretot, que les nostres accions estiguin bé, especialment quan afecten altres persones. Creiem que tots tenim drets, que mereixem respecte i una certa dignitat, i intentem no fer mal a ningú. Per això, intentem que les nostres accions encaixin dins del que podríem anomenar bé.

Tant si es tracta de coses petites, com trencar un senyal de trànsit o dir alguna paraula fora de lloc, perquè som responsables d'allò que fem i si algunes de les nostres accions sobrepassen els límits del que moralment es considera correcte, poden comportar conseqüències greus, incloent-hi sancions legals.

I precisament per això, el concepte de bé, des del punt de vista ètic, hauria de preocupar-nos i interessar-nos de veritat. No és només una paraula: és una idea que ha estat al centre de la filosofia durant més de dos mil anys. L'ètica ha intentat donar-li forma i explicar-nos com podem saber què està bé i com podem actuar correctament, des de diferents perspectives i sistemes pensats per orientar la nostra vida i les nostres decisions.

Inclòs si anem a la pàgina de Wikipedia per mirar la definició de bé o bondat, trobem una descripció molt superficial, lluny de la claredat i precisió que realment necessitem. Allà s'indica que "El bé o bondat és la qualitat moral que porta el subjecte a actuar correctament". Però això, per si sol, no ens diu què significa exactament "actuar correctament". A més, en un altre paràgraf

esmenten que “Hi ha diverses concepcions a l'hora de considerar què és el bé segons la metafísica, ètica i religió”.

El meu propòsit a l'hora de jugar amb aquestes definicions és precisament destacar que allò que estem intentant analitzar no és gens fàcil de definir amb precisió. No podem esperar una resposta única ni absoluta. Per això, cal abordar el concepte des de diferents perspectives i amb els ulls de diversos pensadors, per intentar arribar a conclusions més adequades i ben fonamentades.

Ara, tornant a la pregunta central: Què està bé? Quan un s'hi posa a pensar, sovint ni sap per on començar. Potser es pensa que el bé és només una idea abstracta, però què determina que una acció sigui bona o dolenta? És un sentiment, o és la raó la que decideix si una acció és correcta? És la intenció amb què realitzem una determinada acció, o són les conseqüències d'aquesta acció les que la fan bona o dolenta? I si allò que a mi em sembla bé resulta dolent per a una altra persona?

Al llarg de la història de la filosofia, han existit sistemes ètics que han intentat respondre aquestes preguntes i determinar la naturalesa del bé. Aquests sistemes es poden dividir en dues grans categories anomenades “ètica material” i “ètica formal”, que serviran com a marc per analitzar les perspectives dels filòsofs en aquest treball.

4.1. Diferència entre ètica material i formal.

Ètica Formal:

És la que no està determinada per cap fi, sinó per raó del deure (perquè "cal" fer una acció com exigència interna de la racionalitat. "Formal" significa "que no té contingut" no diu què cal fer, sinó que s'ocupa de "com" cal fer-ho. És a priori (universal i necessària), categòrica (els seus judicis morals són absoluts, sense excepció) autònoma (el subjecte actua mogut per si mateix no per agents externs o diferents de la seva pròpia raó).

Ètica Material:

S'entén per ètica material un conjunt de sistemes ètics que tenen en comú el seu interès pel contingut o la matèria de l'acció moral, és a dir, pel fi que persegueixen les accions humanes. Aquestes teories qualifiquen una acció com a bona o dolenta segons la consecució d'un fi universal, i per això són ètiques de fins i mitjans, centrades en el contingut de les accions.

La primera pregunta fonamental que plantegen les ètiques materials és quin és el contingut apropiat de l'acció moral. Aquest contingut no pot ser cap altre que la finalitat última a la qual tot ésser humà tendeix en les seves accions, que és la felicitat. Per aquest motiu, les ètiques materials són també conegudes com a ètiques de la felicitat.

La segona pregunta clau és: què és la felicitat per a l'ésser humà? En aquest punt no hi ha acord entre els diferents sistemes d'ètica material. Cada teoria proposa la seva pròpia concepció axiològica de la felicitat, és a dir, una manera diferent d'entendre en què consisteix viure bé o actuar correctament.

Les ètiques materials són considerades "a posteriori", ja que el seu contingut s'extreu de l'experiència, i és aquesta experiència la que indica quins són els mitjans adequats per assolir el fi proposat. Alguns dels sistemes més coneguts dins de les ètiques materials, són: l'intel·lectualisme moral, l'eudemonisme, l'hedonisme i l'utilitarisme.

Ètica Formal	Ètica Material
És a priori.	És a posteriori.
És universal i necessària: cap excepció no és possible.	És particular i contingent.
El seu imperatiu és categòric: "has de", "cal	El seu imperatiu és hipotètic: si vols X fes Y.

que”.	
Prescriu la bondat o maldat d' una acció sense referència a cap fi, sinó només a si mateixa.	Prescriu la bondat o maldat d'una acció d'acord amb la consecució d' una finalitat

4.2. Organització d'autors

La meva organització consisteix en una divisió en dues grans categories, en funció de la posició dels filòsofs respecte a quina és la font fonamental del judici moral: la raó o les emocions (o sentiments). Aquesta divisió no pretén afirmar que la moral només es pugui determinar a partir d'una sola font, sinó destacar quina d'aquestes dues té un paper principal o fonamental a l'hora de conèixer què està bé i què està malament segons cada pensador.

D'una banda, he agrupat els filòsofs que prioritzen la raó com a eina fonamental en el judici moral. En aquest grup s'inclouen Sòcrates, Plató, Aristòtil, Immanuel Kant, Jeremy Bentham, John Rawls i Jürgen Habermas, cadascun amb el seu propi sistema ètic, en què la raó té un paper central a l'hora de fonamentar la moralitat i determinar què és correcte.

D'altra banda, he triat els filòsofs que prioritzen les emocions o els sentiments com a element fonamental del judici moral. En aquesta categoria hi trobem Epicur, David Hume, Arthur Schopenhauer, Friedrich Nietzsche, William James i Sigmund Freud.

Cal destacar que, a diferència del primer grup, en què tots els autors desenvolupen clarament un sistema ètic, en aquest segon grup hi ha alguns pensadors que no elaboren un sistema ètic propi. Aquests han estat inclosos no per la seva teoria moral sistemàtica, sinó per la seva aportació a la comprensió del paper central i sovint inconscient de les emocions en la conducta humana i en la presa de decisions morals. És en aquest sentit que s'inclouen especialment William James i

Sigmund Freud, més coneguts com a psicòlegs que com a filòsofs, però fonamentals per entendre la dimensió emocional del judici moral des d'una perspectiva psicològica.

Després d'aquesta divisió principal, és evident que es poden establir altres classificacions complementàries, com ara la distinció entre ètica material i ètica formal, la defensa d'una moralitat objectiva o subjectiva, o les diferents concepcions de la felicitat. Tot i això, la divisió central d'aquest treball serà la que contraposa la raó i les emocions com a fonts del judici moral, ja que permet connectar directament la reflexió ètica amb el tema principal del treball.

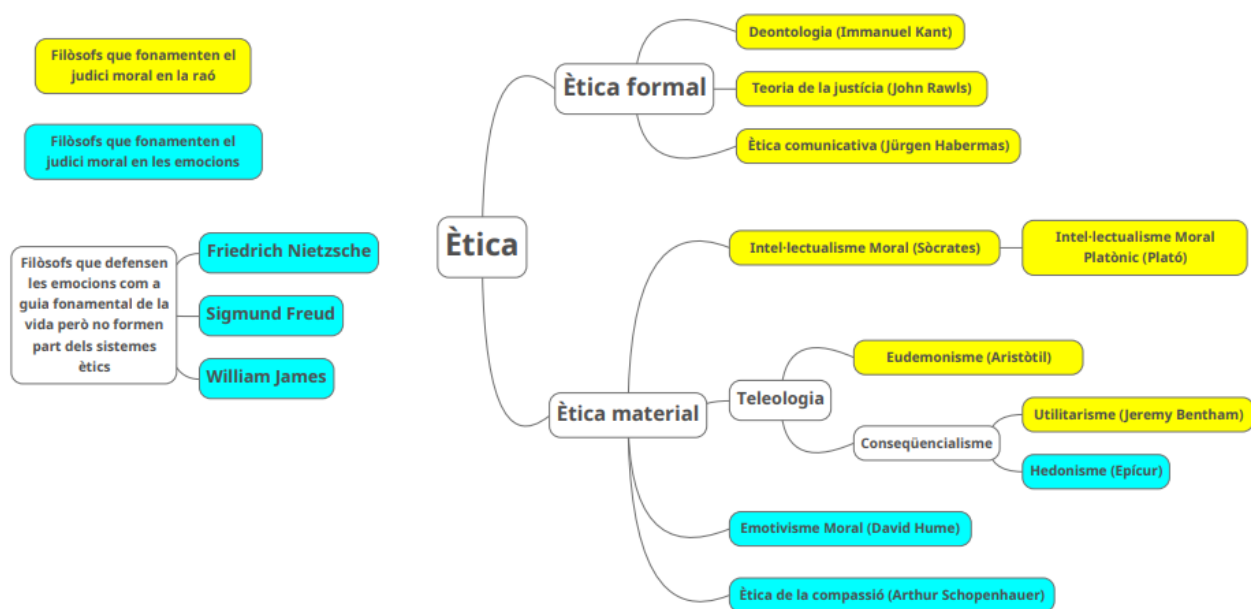

Fig 5: Esquema dels sistemes ètics

En aquest esquema es presenten dues categories principals de l'ètica: l'ètica formal i l'ètica material, a partir de les quals es despleguen diverses branques i subbranques corresponents als sistemes ètics dels filòsofs esmentats anteriorment.

Els filòsofs representats en color verd corresponen a aquells que fonamenten principalment el judici moral en la raó, mentre que els filòsofs en color blau representen aquells que atorguen un paper fonamental a les emocions o als sentiments en la valoració moral.

Dins de l'ètica formal apareixen tres branques principals, que corresponen als sistemes ètics d'Immanuel Kant, John Rawls i Jürgen Habermas, tots ells caracteritzats per una concepció racional, universal i procedimental de la moral.

Dins de l'ètica material s'hi distingeixen quatre grans branques. La primera correspon a l'intel·lectualisme moral de Sòcrates, del qual deriva una sub branca anomenada intel·lectualisme moral platònic, inspirada en la filosofia de Plató. La segona branca és la teleologia, de la qual deriven l'eudemonisme, associat a Aristòtil, i el conseqüencialisme, que a la vegada dona lloc a dues subbranques: l'utilitarisme, representat per Jeremy Bentham, i l'hedonisme, representat per Epicur. La tercera branca és l'emotivisme moral de David Hume, i la quarta correspon a l'ètica de la compassió d'Arthur Schopenhauer.

Finalment, apareixen tres pensadors com Friedrich Nietzsche, William James i Sigmund Freud que no desenvolupen un sistema ètic propi, però que tenen una aportació significativa a la comprensió del paper central de les emocions en la conducta humana i en la presa de decisions morals.

Tot i que la divisió principal del treball és la distinció entre raó i emocions com a fonts del judici moral, aquest esquema mostra de manera clara i ordenada la diferència entre ètica formal i ètica material, així com les principals branques i sistemes ètics que seran explicats i analitzats detalladament a continuació, filòsof per filòsof.

Cada filòsof serà analitzat seguint una mateixa estructura:

- Context
- Sistema ètic
- Definició del bé
- Paper de la raó i les emocions

- Exemple pràctic
- Conclusió

5. Què han dit els filòsofs al llarg de la història del pensament occidental? (La prioritat de la raó i l'emoció segons els diferents filòsofs?)

5.1. Filòsofs que fonamenten la raó en el judici moral

5.1.1. Sòcrates:

Sòcrates (469-399 aC) va ser un filòsof de l'antiga Grècia que es considera el fundador de la filosofia occidental. La seva contribució més important al pensament occidental probablement va ser el seu mètode d'investigació dialèctica, conegut com el mètode socràtic. Va fer servir aquest mètode per investigar especialment els conceptes morals claus, com ara el Bé o la justícia. És per aquest motiu que es considera a Sòcrates el pare de l'ètica occidental o filosofia moral, així com d'uns altres temes claus en la filosofia.

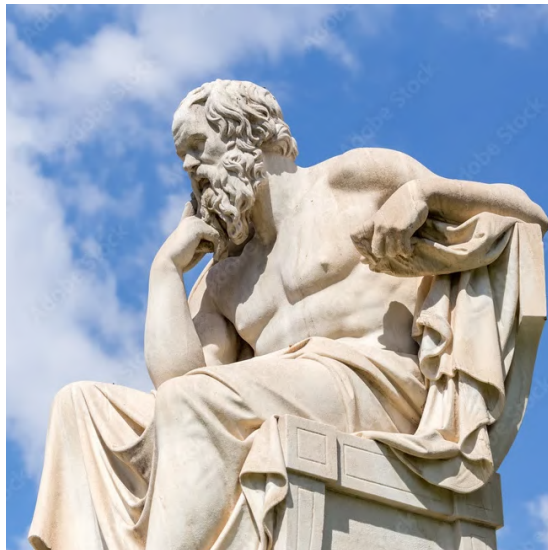

Fig 6: Imatge de Sòcrates

Sistema ètic: l'intel·lectualisme moral

El sistema ètic de Sòcrates, conegut com a intel·lectualisme moral, és una ètica material, ja que no només dicta normes sobre com actuar, sinó que defineix què és el bé.

Segons Sòcrates: Fer el bé significa conèixer el bé.

Ningú fa el mal voluntàriament; les accions errònies són degudes a la ignorància.

El coneixement és la base de la virtut i de les accions bones.

Definició del bé

Què és el bé segons Sòcrates?

Per a Sòcrates, el bé està estretament vinculat a la virtut, i la virtut, al seu torn, s'identifica amb el coneixement. El bé no és una qüestió de plaer, de conseqüències ni d'opinions subjectives, sinó de comprensió racional del que és just.

Aquest plantejament es basa en una concepció dual de l'ésser humà: el cos, que pertany al món físic, i l'ànima, que és la part més important de l'ésser humà. És a l'ànima on resideix el benestar autèntic, i aquest només pot assolir-se mitjançant la virtut. La virtut, al seu torn, només s'assoleix a través del coneixement veritable, no pas de l'erudició superficial.

Així, segons Sòcrates, ser virtuós condueix a una conducta justa, i aquesta condueix a la felicitat. En aquest sentit, la felicitat s'identifica amb el saber i amb una vida guiada per la raó.

Intel·lectualisme Moral

Segons Sòcrates, les persones no fan accions moralment incorrectes per voluntat, sinó perquè desconeixen què és bo i què és just. Aquesta idea és la base de l'intel·lectualisme moral, una postura ètica i filosòfica que defensa que no hi ha persones dolentes, sinó ignorants. És a dir, qui actua moralment incorrecte ho fa perquè desconeix què és el bé, mentre que qui el coneix ho practicarà sempre, ja que reconeix que és el camí veritable cap a la felicitat.

L'intel·lectualisme moral afirma que el coneixement del que és just i correcte és suficient perquè l'ésser humà no cometi cap acte malvat. En altres paraules, només cal saber què és just per poder ser just, i conèixer el bé per actuar d'acord amb ell.

La primera formulació d'aquesta idea la va fer Sòcrates, que proposava l'autognosi (conèixer allò que és just) com a condició imprescindible i suficient perquè l'home actuï correctament. Així, si una persona desconeix el que està bé moralment, actuarà erròniament; si ho coneix, actuarà de manera justa. Això implica que si algú realitza una acció èticament incorrecta, no és culpa seva, sinó de la seva ignorància.

L'intel·lectualisme moral es basa en el dualisme antropològic, que considera que l'ésser humà està format per dues substàncies:

La física, que és el cos.

La immaterial, que és l'ànima, entesa fora de qualsevol concepció religiosa.

Per a Sòcrates, l'ànima és la part més important de l'ésser humà, ja que és on resideix el benestar. Aquest benestar només s'assoleix a través de la virtut, que alhora depèn del coneixement de la veritat. És a dir, ser virtuós condueix a una conducta justa i, en conseqüència, a la felicitat i la satisfacció.

L'intel·lectualisme ètic socràtic identifica la felicitat amb el coneixement: només qui té un coneixement fonamentat de la virtut i dels conceptes ètics pot actuar amb sentit i assolir la felicitat.

Relació entre Intel·lectualisme Moral i actitud vital de Sòcrates

- A l'Apologia, Sòcrates afirma que un home digne no considera si la seva acció posa en perill la seva vida, sinó si és justa o injusta. Durant el seu judici, sosté que res no té més valor que evitar la injustícia, fins i tot davant de la pròpia mort. Al Critó, reafirma que no hauria de salvar-se escapant de la presó si això fos injust. Això el presenta com un heroi moral, disposat a sacrificar la seva vida abans que cometre una injustícia.

- L'intel·lectualisme socràtic sosté que la virtut és coneixement: si una persona sap què és bo, actuarà bé. Aquesta idea contrasta amb l'experiència ordinària de fer el mal conscientment, coneguda com a akràsia o "debilitat de voluntat". Sòcrates defensa que l'akràsia és impossible: la virtut, entesa com a coneixement, és tot el que es necessita per a la felicitat.

A Menó, argumenta que tothom desitja la felicitat i que actuar virtuosament és sempre raonable, ja que condueix al propi benestar. A Eutídem, compara la saviesa amb l'ofici d'un fuster: la saviesa és el coneixement que permet utilitzar correctament tots els altres béns (riquesa, salut, bellesa) i, per tant, és necessària i suficient per a la felicitat.

El mètode seguit consta habitualment de tres fases:

- 1) La fase de prejudici: l'interlocutor creu que té raó sobre allò que diu. El filòsof debat la idea fent preguntes a l'interlocutor fins que aquest arriba a la conclusió que estava equivocat i que necessita corregir-ho. Aquesta fase és la que es coneix pròpiament com a mètode socràtic.
- 2) Maièutica: lliure de prejudici, es convida l'interlocutor a debatre de forma més profunda el tema. Aquesta fase està basada en la idea, més platònica, que el coneixement està latent en la consciència humana. El filòsof, tal com fa la llevadora amb els nounats, ha d'ajudar el seu interlocutor a fer néixer la veritat.
- 3) Alétheia: quan s'arriba a la veritat. És l'última passa, l'interlocutor desemmascara la veritat.

Paper de la raó i de les emocions

En l'ètica socràtica, la raó és la font fonamental del judici moral. Només a través de la reflexió racional l'ésser humà pot arribar a conèixer què és el bé i actuar d'acord amb aquest coneixement. Les emocions no tenen un paper determinant en la moral, ja que poden portar a l'error si no són guiades per la raó.

Sòcrates nega la possibilitat de l'akràsia (debilitat de la voluntat), és a dir, la idea que una persona pugui saber què és correcte i, tot i així, actuar en contra d'aquest coneixement. Segons ell, si algú

actua malament és perquè, en el fons, creu erròniament que aquella acció és bona. Tot error moral és, per tant, un error cognitiu.

Aquesta visió implica un fort racionalisme moral, ja que considera que el que motiva l'acció humana és sempre un estat cognitiu: si una persona sap realment què és bo, ho farà.

Fig 7: La mort de Sòcrates

Exemple pràctic: la mort de Sòcrates (Morir abans que cometre injustícia)

Un exemple clar de l'ètica socràtica es troba en la seva pròpia vida. A l'Apologia i al Critó, Sòcrates afirma que un home bo no ha de preocupar-se per la mort, sinó només per si les seves accions són justes o injustes. Davant la possibilitat d'escapar de la presó i evitar la condemna a mort, Sòcrates rebutja aquesta opció perquè considera que escapar seria una injustícia contra les lleis de la ciutat.

Segons l'intel·lectualisme moral, la decisió correcta no depèn de la por, del desig de viure o de les emocions, sinó del coneixement racional del que és just. Per a Sòcrates, cometre una injustícia és un mal molt més gran que perdre la vida, i per això prefereix morir abans que actuar contra els seus principis morals.

Aquest exemple mostra clarament com, en la seva ètica, la raó preval absolutament sobre les emocions en la presa de decisions morals

Conclusió:

L'intel·lectualisme moral de Sòcrates sosté que la moralitat depèn del coneixement: qui entén què és bo actuarà correctament, i els errors morals provenen sempre de la ignorància. La raó dirigeix les decisions morals i garanteix que les accions siguin correctes, mentre que les emocions o els desitjos, sense el control racional, poden desviar l'ésser humà del camí de la virtut.

En el context d'aquest treball, Sòcrates representa una de les defenses més radicals de la raó com a font del judici moral, ja que considera que el coneixement és no només necessari, sinó suficient per a l'acció correcta.

5.1.2. Plató:

Plató (427 aC - 347 aC) va ser un dels filòsofs més influents de l'antiga Grècia

Va desenvolupar un sistema filosòfic, el platonisme, de gran persistència, i un centre de formació, l'Acadèmia, que van gaudir de gran popularitat entre les elits grecoromanes. Va ser deixeble de Sòcrates, i mestre d'Aristòtil. En comparació amb altres socràtics, se'n diu el socràtic major. A diferència de Sòcrates, que no va deixar escrits, Plató va exposar la seva filosofia mitjançant diàlegs, en els quals Sòcrates sol aparèixer com a personatge principal.

Fig 8: Imatge de Plató

Sistema ètic: L'Intel·lectualisme Moral Platònic

El sistema ètic de Plató és una ètica material, ja que defineix què és el bé i no només dicta normes. Segons Plató, el bé suprem és la Idea del Bé, i la vida moral consisteix a ordenar l'ànima perquè la raó governi sobre l'ànim i el desig.

A diferència de Sòcrates, que associa el bé amb el coneixement humà pràctic i afirma que saber és fer bé, Plató situa el bé en una realitat transcendent i afirma que només els filòsofs poden accedir completament a ell. Així, Plató fa més èmfasi en l'harmonia interna de l'ànima i en la jerarquia de les seves parts.

Definició del bé.

Què és el bé segons Plató?

Plató defensa que el Bé no és una realitat objectiva i universal. El Bé existeix en un món immaterial anomenat el món intel·ligible com la Idea suprema, font de totes les altres Idees i criteri últim de veritat i justícia. Així com el Sol fa possible la vida i el coneixement en el món sensible, la Idea del Bé fa possible el coneixement i la moral en el món intel·ligible.

Per a Plató, una acció és bona no perquè produeixi plaer o eviti dolor, sinó perquè fa la imitació o participa de la Idea del Bé. Només aquell que coneix racionalment el Bé pot actuar de manera justa. D'aquesta manera, la moral queda fonamentada en el coneixement racional i no en els sentiments canviants.

Intel·lectualisme Moral Platònic:

L'ètica de Plató es pot entendre com una continuació i desenvolupament del pensament moral de Sòcrates. Plató comparteix la idea central de l'intel·lectualisme moral socràtic segons la qual el bé només pot ser conegut mitjançant la raó i que el coneixement del bé és condició necessària per a l'acció justa. No obstant això, Plató amplia aquesta concepció introduint una fonamentació

metafísica i epistemològica que explica per què la raó pot accedir a veritats morals universals. Per aquest motiu, la seva postura és coneguda com a intel·lectualisme moral platònic.

Un element fonamental de la filosofia platònica és el dualisme ontològic, segons el qual la realitat es divideix en dos nivells: el món sensible i el món intel·ligible. El món sensible és el que percebem amb els sentits, caracteritzat pel canvi i la imperfecció, mentre que el món intel·ligible està format per les Idees o Formes, que són eternes, immutables i veritablement reals. Aquest dualisme permet fonamentar la moral en un ordre objectiu i estable, ja que els valors morals no depenen de les aparences canviants del món sensible.

En aquest context s'introdueix la teoria de les Idees, segons la qual tot allò que existeix en el món sensible participa imperfectament d'una Idea eterna. Entre totes les Idees, Plató situa la Idea del Bé com la més elevada. La Idea del Bé és el principi suprem que fa possible tant el coneixement com la veritat, i és també el fonament de totes les altres Idees, incloses les morals com la justícia o la virtut. Conèixer el Bé significa, per tant, comprendre el criteri últim que permet distingir entre el que és just i el que no ho és.

Aquesta estructura ontològica es reflecteix en el dualisme antropològic platònic. L'ésser humà està compost de cos i ànima, però és l'ànima la part essencial. Plató distingeix diverses parts de l'ànima, entre les quals la raó ocupa el lloc central, ja que és l'única capacitat capaç d'accedir al món intel·ligible i conèixer les Idees. La vida moral correcta s'assoleix quan la raó governa les altres parts de l'ànima, ordenant les emocions i els desitjos d'acord amb el coneixement del bé.

El coneixement de la Idea del Bé no és accessible a tothom de manera immediata. Plató sosté que només mitjançant un procés educatiu rigorós i a través de la dialèctica, la raó pot elevar-se progressivament des del món sensible fins al món intel·ligible. Aquest procés culmina en la comprensió del Bé, que és l'objectiu últim del coneixement filosòfic i el fonament de la conducta moral justa.

Paper de la raó i de les emocions:

En l'ètica de Plató, la raó és la facultat fonamental del judici moral, mentre que les emocions i els desitjos han de ser subordinats i regulats. Plató considera que una acció només pot ser justa quan l'ànima està ordenada racionalment, ja que les emocions, si no són guiades per la raó, poden conduir a l'error moral.

Fig 9: El mite del carro alat

Aquesta concepció es reflecteix en el mite del carro alat, exposat al Fedre. En aquest mite, l'ànima és representada com un carro conduït per la raó (l'auriga) i tirat per dos cavalls: un de noble, associat a les emocions elevades, i un d'indòmit, vinculat als desitjos i passions. La funció de la raó és governar aquests impulsos i mantenir l'equilibri de l'ànima, condició necessària per a una vida virtuosa.

Plató no elimina les emocions del procés moral, però les considera insuficients per si soles. Només la raó és capaç de conèixer la Idea del Bé, i per tant només una vida guiada pel coneixement racional pot ser realment justa. Així, la moralitat no depèn del sentiment subjectiu, sinó del domini racional de l'ànima.

Exemple Pràctic: Justícia o Ambició?

Un governant ha descobert informació que li permetria enriquir-se i augmentar el seu poder immediatament, però utilitzar-la perjudicaria greument alguns ciutadans i trairia la confiança que se li ha atorgat. Els seus desitjos i interessos personals estan enfrontats amb la necessitat de mantenir la justícia i actuar segons el coneixement del Bé.

Segons Plató, només la raó, entrenada i cultivada, pot governar aquestes passions, com il·lustra el mite del carro alat, on l'ànima humana necessita l'equilibri entre raó i desitjos per aconseguir harmonia interna i actuar virtuosament.

La decisió correcta no depèn del benefici immediat ni del plaer personal, sinó de guiar-se per la raó i el coneixement del Bé, encara que això impliqui sacrificis o dificultats. Les emocions i passions no són ignorades, però només són instruments subordinats a la raó. Actuar segons la raó garanteix la justícia i el benestar autèntic de la comunitat, mentre que cedir a l'ambició o al desig porta a la desarmonia, la injustícia i la corrupció del caràcter.

Conclusió:

Plató, ampliant l'intel·lectualisme moral de Sòcrates, situa la raó com a guia fonamental de l'ànima per accedir al coneixement del Bé, que és la base de la virtut i la felicitat. Segons el seu dualisme antropològic, la raó ha de dominar les passions i els desitjos, que només tenen sentit quan serveixen a la reflexió racional, com il·lustra el mite del carro alat.

Aquesta concepció situa Plató dins de la branca de filòsofs que prioritzen la raó en el judici moral, aportant una perspectiva en què la virtut i la felicitat només són possibles quan l'ànima està harmonitzada pel coneixement i la reflexió racional.

5.1.3. Aristòtil:

(384 aC - 322 aC), deixeble de Plató, va ser un filòsof de l'antiga Grècia i és considerat un dels pensadors fonamentals de la humanitat. La seva lògica, naturalisme i ètica van dominar en el pensament europeu durant gairebé 2.000 anys, fins ben entrat el segle XVI.

A diferència de Plató, Aristòtil tenia un enfocament filosòfic més empíric i pràctic i va establir una ètica que posa el focus en la virtut i la felicitat com a finals de l'acció humana.

La seva obra principal en aquest camp és l'Ètica a Nicòmac, on analitza què significa viure bé i actuar correctament, no en abstracte, sinó en la pràctica de la vida quotidiana. La seva ètica ha influït profundament en la tradició occidental i es refereix sovint com a eudemonisme o ètica de la virtut.

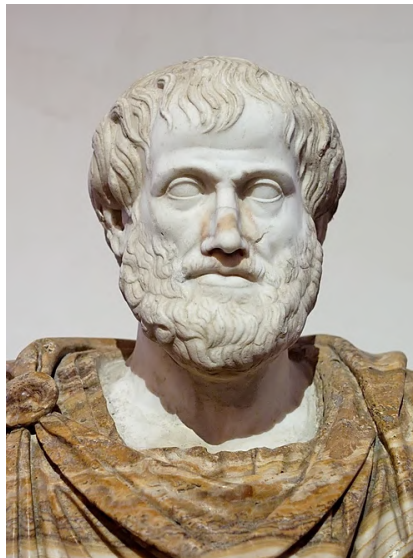

Fig 10: Imatge d'Aristòtil

Sistema ètic: Eudemonisme

El sistema ètic d'Aristòtil està dins de les ètiques materials perquè defineix contingut concret sobre què significa actuar bé: aconseguir la felicitat (eudaimonia), entesa no com un estat de plaer passatger, sinó com la realització de la naturalesa humana a través de les virtuts.

Definició del bé:

Què és el bé segons Aristòtil?

Segons Aristòtil, el bé suprem per a l'ésser humà és la eudaimonia, sovint traduïda com a “felicitat” o “floriment humà”. Però aquesta felicitat no és un plaer momentani, sinó el resultat d'una vida de virtut practicada de manera constant. El bé moral no es redueix a seguir unes regles rígides ni a maximitzar plaers, sinó a desenvolupar un bon caràcter que guia les accions cap a la moderació, la justícia, el coratge i altres virtuts.

Eudemonisme:

En el Llibre I de l'Ètica a Nicòmac, Aristòtil planteja un problema clau per a l'ètica: cada activitat humana persegueix un bé que és, per tant, el seu fi, com passa amb la medicina, que té per fi la salut, o amb la construcció, que té com a meta la casa. Però aquests diferents fins tenen a la vegada altres, perquè sempre podem preguntar: “salut, ¿per a què?”, “edificis, ¿per a què?”. En aquesta jerarquia de fins, els subordinats tenen menor importància perquè no es busquen per si mateixos, sinó pel fi superior. El pensament grec no podia suportar la idea que una sèrie d'elements subordinats fos infinita.

Per això, segons Aristòtil, totes les activitats humanes tendeixen a un fi, i tots els fins són alhora mitjans per a un fi últim, que dona sentit a la resta. Estudiem per obtenir un títol, i volem el títol per aconseguir un lloc de treball; i, si seguim preguntant “per a què?”, acabarem reconeixent un fi últim dels nostres actes: volem ser feliços. El fi últim natural de les accions humanes és, doncs, la felicitat, perquè mentre té sentit preguntar “construir cases, ¿per a què?” i respondre “per ser feliços”, no té sentit preguntar “felicitat, ¿per a què?”.

Tanmateix, hi ha discrepàncies sobre en què consisteix la felicitat: uns la xifren en diners, altres en honors. Per això cal determinar quins trets ha de tenir una activitat perquè la identifiquem amb la felicitat i després buscar quina de les nostres activitats els compleix.

La felicitat serà, per tant, un bé perfecte, que es busca per si mateix i no com a mitjà; un bé suficient per si mateix, que fa desitjable la vida i no exclou gaudir d'altres béns; i el bé que s'aconsegueix amb l'exercici de l'activitat més pròpia de l'ésser humà, segons la virtut més excel·lent i amb continuïtat.

Per determinar aquesta activitat, Aristòtil es pregunta quina és la funció pròpia de l'ésser humà, més enllà de la funció d'un soldat, músic o esportista. Si hi ha una activitat pròpia que expressa aquesta funció, el seu exercici continu al llarg de la vida és la felicitat, i la virtut que la prepara és la més perfecta.

Les accions que tenen el fi en si mateixes són més completes que les que es realitzen per un fi extern, com xerrar amb amics o passejar pel plaer mateix, mentre que anar a un lloc és només un mitjà.

Aristòtil distingeix virtuts ètiques i virtuts dianoètiques. Les virtuts ètiques regulen les passions i els desitjos, ajudant a trobar el terme mitjà entre excés i defecte. Per exemple, la valentia és la virtut que evita tant la covardia com la temeritat.

Les virtuts dianoètiques, en canvi, són virtuts de la raó, com la saviesa i la prudència (phronesis), que permeten deliberar correctament i prendre decisions morals encertades. La phronesis és clau per aplicar la raó a la vida pràctica, ja que permet traduir el coneixement teòric en accions concretes i virtuoses.

El concepte de mitjà és fonamental ja que la virtut no consisteix en un extrem ni en l'altre, sinó en trobar l'equilibri exacte entre dues tendències oposades. Aquesta idea mostra que la moral no és una simple norma abstracta, sinó una habilitat de mesura i judici, desenvolupada amb pràctica i experiència.

Finalment, Aristòtil destaca que la vida feliç depèn també de viure en una societat amb bones lleis, perquè el logos que permet la vida contemplativa i la prudència individual també ens capacita per la vida social. Així, la felicitat combina activitat racional, virtut i vida en societat, i constitueix el fi

últim de totes les accions humanes. La felicitat és, doncs, un equilibri entre la raó, la virtut i les necessitats de la vida quotidiana, aplicades amb moderació i discerniment.

Paper de la raó i de les emocions:

En el sistema ètic d'Aristòtil, la raó és el factor central del judici moral. La felicitat i la virtut s'assoleixen quan la raó guia les accions, deliberant sobre el terme mitjà entre els extrems de les passions i desitjos. La raó pràctica (phronesis) permet distingir quina acció és adequada segons les circumstàncies i aplicar correctament les virtuts ètiques i dianoètiques.

Les emocions no determinen directament si una acció és bona o dolenta; són naturals i formen part de l'experiència humana, però només quan són harmonitzades per la raó contribueixen a la vida virtuosa. La virtut consisteix a situar cada emoció en el seu punt just, ni excessiu ni deficient, seguint el principi del terme mitjà.

Sense la raó, les emocions poden portar a excessos; sense les emocions, la vida seria estèril i mecànica. Moralment, Aristòtil concep l'acció correcta com la síntesi de pensament racional i regulació emocional.

Exemple Pràctic: Salvar un pacient crític o protegir recursos per a molts altres?

Imagina un metge en un hospital amb recursos limitats: té un pacient crític que necessita un tractament immediat i car, però si el fa, altres pacients amb malalties menys greus poden veure reduïda la seva atenció. Què ha de fer: prioritzar la vida d'un pacient crític o protegir els recursos per a molts altres?

Segons Aristòtil i l'eudemonisme, la decisió hauria de guiar-se per la raó i per la recerca del punt mitjà o virtut diana. El metge ha de trobar un equilibri entre l'excés (sacrificar tots els altres pacients pel pacient crític) i el defecte (negar ajuda al pacient crític per protegir recursos). La prudència (phronesis) li permet deliberar quina acció maximitza la felicitat general i manté la virtut, combinant habilitat moral i raó pràctica.

Finalment, la decisió correcta segons Aristòtil seria aquella que respecta tant la vida del pacient crític com el bé de la comunitat, equilibrant de manera raonable les necessitats individuals i col·lectives. Així, la raó dirigeix l'acció, les emocions informen la compassió, i la virtut diana guia l'elecció final cap a la felicitat i la justícia.

Conclusió:

L'eudemonisme d'Aristòtil sosté que el bé suprem és la felicitat, que s'aconsegueix mitjançant la virtut i la raó. La vida moral requereix equilibrar els extrems i trobar el punt mitjà o virtut diana, combinant habilitat pràctica (phronesis) i virtuts ètiques per actuar correctament. Les emocions no s'ignoren, sinó que es regulen i harmonitzen amb la raó per aconseguir una conducta equilibrada i justa, ja que la felicitat implica tant el desenvolupament personal com la vida en societat.

Comparant amb Sòcrates i Plató, Aristòtil comparteix amb ells la importància de la raó com a guia del judici moral, però introdueix un paper actiu de les emocions i de la vida pràctica. Mentre que Sòcrates i Plató situen la raó com a única font del bé i de la virtut, Aristòtil mostra com la raó i les emocions poden treballar conjuntament, i que la moral no és només entendre conceptes abstractes com el bé o la justícia, sinó una habilitat que es practica cada dia, combinant raó i sentiments per viure bé.

5.1.4. Immanuel Kant:

(1724-1804) va ser un filòsof prussià de la Il·lustració. Va ser el primer i més important representant del criticisme i precursor de l'idealisme alemany. És un dels pensadors més influents de l'Europa moderna i la filosofia universal. Va establir una ètica basada en la raó i el deure com a fonaments de la moral. Kant va plantejar que la moralitat no depèn de les emocions ni de les conseqüències d'una acció, sinó de principis racionals que poden ser aplicats universalment. La seva obra Fonamentació de la metafísica dels costums estableix aquest marc sistemàtic de l'ètica deontològica.

Fig 11: Imatge de Immanuel Kant

Sistema ètic: Ètica Deontològica

L'ètica d'Immanuel Kant és una **ètica formal**, perquè no estableix cap contingut material sobre què cal perseguir (com la felicitat, el plaer o el benestar), sinó que es limita a determinar la forma racional que ha de tenir tota acció moralment correcta. Kant no diu què hem de fer en situacions concretes, sinó com hem d'actuar perquè la nostra acció pugui ser considerada moral. Per aquest motiu, la seva ètica no depèn de cap fi extern, sinó únicament del deure reconegut per la raó.

Aquesta concepció formal de la moral es concreta en l'imperatiu categòric, que expressa la llei moral com una exigència universal i necessària de la raó pràctica. A diferència de les ètiques materials, que jutgen les accions segons els seus resultats o finalitats, Kant afirma que una acció és moralment bona només quan és realitzada per deure, és a dir, per respecte a la llei moral, i no per inclinacions, interessos o conseqüències desitjades.

D'aquesta manera, Kant construeix un sistema ètic en què la moralitat no depèn ni de la felicitat ni de les emocions, sinó exclusivament de la forma racional de la llei moral, fet que justifica plenament la seva classificació com a ètica formal.

Definició del bé:

Què és el bé segons Kant?

Per a Kant, el bé moral no es troba en els resultats, sinó en la voluntat bona: actuar per respecte al deure tal com determina la raó. L'única cosa que és bona sense limitacions és una voluntat que obeeix la llei moral per si mateixa, no perquè busqui cap benefici. La norma fonamental d'aquesta llei moral és l'imperatiu categòric, un principi que obliga incondicionalment a tots els éssers racionals.

Ètica Deontològica i l'Imperatiu categòric

Immanuel Kant desenvolupa la seva teoria moral principalment a la Crítica de la raó pràctica, completada per la Fonamentació de la metafísica dels costums i la Metafísica dels costums. La seva ètica és una ètica formal, autònoma i a priori, centrada en el deure pur. Segons Kant, una acció només és moralment correcta si es realitza per deure, sense cap motivació externa com el plaer, la felicitat o l'interès personal. La raó pura és capaç de determinar la voluntat i establir la llei moral, de manera que l'ètica no depèn dels resultats ni dels desitjos.

Kant distingeix entre imperatius hipotètics i imperatius categòrics. Els primers són condicions per aconseguir un fi determinat: "si vols A, fes B", i depenen sempre d'objectius particulars i interessos

egoistes. En canvi, l'imperatiu categòric és incondicional i universal, obligant a tota voluntat racional sense necessitat de desitjos ni condicions externes. La voluntat humana ha de ser autònoma, és a dir, donar-se a si mateixa la seva pròpia llei, i no sotmetre's a la influència d'objectes o plaers. Aquesta autonomia garanteix que l'acció moral sigui dirigida per la raó i no per les emocions o els desitjos.

Kant formula quatre maneres d'expressar l'imperatiu categòric, totes elles connectades amb el seu sistema de deure pur:

- 1) Fórmula de la llei universal: "Obra només segons aquella màxima que puguis voler que esdevingui llei universal". L'acció és moral si la màxima que la guia pot ser aplicada a tothom sense contradicció.
- 2) Fórmula de la llei de la naturalesa: "Obra com si la màxima de la teva acció hagués de convertir-se, per la teva voluntat, en llei universal de la naturalesa". Això reforça la universalitat i la necessitat de la llei moral, independentment de desitjos particulars.
- 3) Fórmula del fi en si mateix: "Obra de tal manera que tractis la humanitat, tant en la teva persona com en la dels altres, sempre com a fi i mai només com a mitjà". Aquesta formulació introdueix l'humanisme de base, que protegeix la dignitat de tot ésser racional.
- 4) Fórmula del legislador universal: "Obra seguint les màximes d'un membre legislador universal en un possible regne de fins". Aquí la voluntat racional es converteix en legisladora universal, establint una comunitat de persones que actuen sota les mateixes lleis morals.

Aquestes quatre formulacions es complementen i reforcen l'ètica formal de Kant.

En conclusió, l'ètica de Kant és una ètica formal, autònoma i a priori, centrada en el deure i en el respecte a la llei moral racional. L'únic bé incondicionat és la bona voluntat, i la moralitat no depèn del que fem, sinó del motiu racional pel qual ho fem.

Paper de la raó i de les emocions:

En l'ètica de Kant, la raó és l'autoritat última del judici moral. El deure moral sorgeix de principis racionals que han de ser acceptats per tots els agents racionals, independentment de les seves inclinacions o emocions. Així, una acció és moral no perquè produeixi plaer o estigui motivada per compassió, sinó perquè es basa en un principi universal que la raó pot reconèixer com a obligatori.

Les emocions i desitjos no són el fonament de la moralitat; de fet, Kant creu que confiar només en les emocions pot portar a inconsistències i parcialitats. La raó proporciona una guia universal i imparcial que no depèn de sentiments canviants. Això situa la moral kantiana clarament com una ètica de la raó on les emocions són secundàries i han d'estar subordinades al deure racional.

Exemple Pràctic: Mentir o no Mentir? Protegir l'amic o Respectar la llei moral?

Imagina que un amic et demana ajuda perquè vol amagar-se d'una situació perillosa i et pregunta si pots mentir per protegir-lo.

Segons Kant, la resposta no depèn de la por, del plaer ni de la conseqüència, sinó de la llei moral universal: mentir sempre és incorrecte, perquè la màxima "és acceptable mentir quan convé" no podria ser una llei universal sense generar contradicció i destruir la confiança. Mentir com a mitjà per aconseguir un fi violaria l'imperatiu categòric, especialment la fórmula del fi en si mateix: tractar la humanitat només com a mitjà seria immoral.

Encara que mentir podria salvar el teu amic temporalment, actuar segons el deure exigeix respectar la veritat com a principi universal. La raó guia la decisió moral, mentre que les emocions (la compassió, la por per l'amic) no poden justificar una acció contrària al deure. Kant exemplifica aquesta idea al capítol II de la Fonamentació, on un exemple famós és la temptació de mentir a un assassí que pregunta per la víctima; tot i el risc immediat, mentir seria moralment incorrecte. L'acció correcta és, per tant, obeir la llei moral amb absoluta coherència i prioritzar la raó sobre el desig o la por.

Conclusió:

L'ètica de Kant és una forma molt rigorosa de deontologia, que diu que les accions són moralment correctes perquè es basen en principis que la raó podria aplicar a tothom, no perquè donin bons resultats ni satisfacin desitjos o emocions. La moralitat depèn de seguir el deure racional, guiats per l'imperatiu categòric, que tracta totes les persones com a fins en si mateixes. Això fa que Kant sigui un filòsof que prioritza la raó en el judici moral, amb una visió més estricta i formal que Aristòtil, Sòcrates i Plató.

1.5.5. Jeremy Bentham

(1748–1832) va ser un filòsof i jurista anglès considerat el pare de l'utilitarisme modern, i una figura clau de la Il·lustració britànica. La seva obra filosòfica i política va influir fortament en la reforma de sistemes jurídics i socials, buscant una moral que pogués aplicar-se de manera universal i racional a totes les esferes de la vida, inclosa la legislació i la política social.

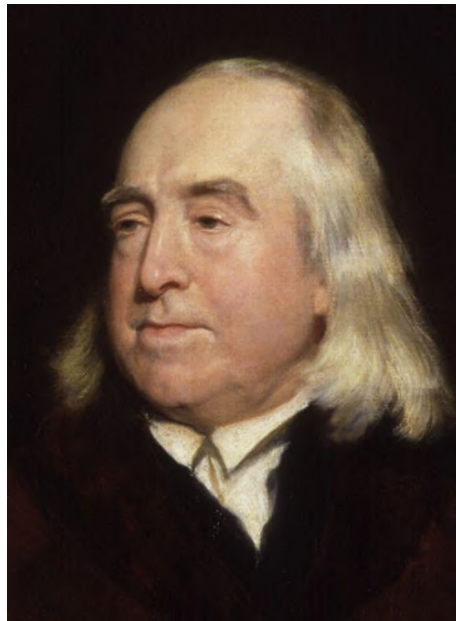

Fig 12: Imatge de Jeremy Bentham

Sistema ètic: Utilitarisme

L'ètica de Jeremy Bentham és una ètica material, ja que defineix el bé moral a partir de l'efecte concret de les accions en produir plaer o dolor. El punt de vista utilitarista parteix de la idea que l'únic criteri per avaluar una acció moral és la seva capacitat de produir felicitat neta. Aquest sistema ètic a més és racional perquè estableix un criteri clar i mesurable: la felicitat total, i no depèn de normes abstractes ni d'inspiració emocional individual.

Definició del bé:

Què és el bé segons Utilitarisme?

Per a Bentham, el bé suprem és la felicitat, entesa com la suma total dels plaers i l'absència de dolor experimentats per les persones afectades per una acció. Una acció és moralment correcta si maximitza aquesta felicitat global, i moralment incorrecta si la redueix.

Aquesta felicitat no s'interpreta com un ideal abstracte, sinó com una mesura quantificable: plaer i dolor es poden sumar i comparar per decidir quina acció produeix més beneficis.

Això es coneix com el principi de "major felicitat per al major nombre", que serveix com a criteri universal i racional per a les decisions morals.

Utilitarisme:

L'ètica de Jeremy Bentham desenvolupa de manera sistemàtica el que avui coneixem com a utilitarisme clàssic, una teoria ètica material i conseqüencialista que fonamenta la moralitat de les accions en les seves conseqüències sobre la felicitat general. En la seva obra fonamental "An Introduction to the Principles of Morals and Legislation", Bentham afirma que "la natura ha posat la humanitat sota dos mestres insuperables: el plaer i el dolor", ja que aquests impulsen naturalment la conducta humana. Tanmateix, Bentham no considera que aquests sentiments siguin suficients per fonamentar per si sols el judici moral: és la raó la que ha de permetre mesurar, ordenar i comparar el plaer i el dolor per decidir què s'ha de fer moralment.

A partir d'aquesta observació psicològica inicial, Bentham construeix el principi d'utilitat (o principi de la màxima felicitat), segons el qual una acció és moralment correcta si tendeix a augmentar la felicitat entesa com a plaer i a reduir la infelicitat el dolor per al major nombre possible de persones. El criteri moral no es basa en normes absolutes ni en intencions internes, sinó en una avaluació racional de les conseqüències de les accions. Així, la moralitat no depèn del que l'agent sent immediatament, sinó del resultat global que l'acció produeix quan és analitzada de manera reflexiva.

Un element central del sistema de Bentham és la idea que la felicitat es pot mesurar i comparar racionalment. Bentham sosté que els plaers i els dolors són quantificables, i que és possible fer una mena d'"aritmètica de la felicitat" que permeti comparar accions alternatives. Aquesta comparació es fa mitjançant diversos criteris, entre els quals destaquen:

- Intensitat: la força del plaer o del dolor.
- Durada: el temps durant el qual persisteix.
- Certesa: la probabilitat que es produeixi.
- Proximitat: la immediatesa de les conseqüències.
- Fecunditat: la capacitat de generar més plaers o dolors en el futur.
- Puresa: l'absència de sofriment associat.
- Extensió: el nombre de persones afectades.

Aquest conjunt de criteris constitueix el conegut càlcul hedonista (felicific calculus), que converteix la moral en un procés racional de comparació entre alternatives, amb l'objectiu d'escollir aquella acció que maximitza la felicitat total. D'aquesta manera, la raó adquireix un paper central: és l'eina que permet transformar els impulsos naturals en judicis morals universals i sistemàtics.

Bentham no estableix distincions qualitatives entre tipus de plaer: tots els plaers, siguin corporals o intel·lectuals, són comparables en funció de la quantitat total de felicitat que generen. Aquesta posició el diferencia d'autors utilitaristes posteriors, com John Stuart Mill, que introduiran una

jerarquia qualitativa dels plaers. En Bentham, però, el criteri moral continua sent estrictament racional i quantitatiu.

Pel que fa a la generalitat del judici moral, Bentham defensa una imparcialitat estricta: totes les persones afectades per una acció han de ser considerades per igual, segons el principi que “cada individu compta per un, i cap per més d’un”. Aquesta exigència d’imparcialitat reforça el caràcter racional del seu sistema, ja que obliga a sortir de la perspectiva subjectiva de l’agent i a considerar les conseqüències globals. Això permet aplicar l’utilitarisme no només a decisions personals, sinó també a l’àmbit social, polític i jurídic, convertint la moral en una eina racional per a l’organització de la societat.

Finalment, Bentham sosté que la utilitat és el criteri que dona sentit als conceptes morals de “correcte” i “incorrecte”. Sense referir aquests termes a l’augment o la disminució de la felicitat, quedarien buits de contingut real.

Tot i reconèixer que en la pràctica no sempre és possible calcular exhaustivament totes les conseqüències, Bentham afirma que això no invalida el principi d’utilitat: el càlcul complet és un ideal, però la raó ha de guiar sempre el judici moral mitjançant l’avaluació de conseqüències probables i l’experiència acumulada.

En síntesi, el sistema ètic de Bentham combina:

- Una base psicològica que reconeix el plaer i el dolor com a motors de l’acció humana.
- Un criteri moral conseqüencialista que avalua les accions segons el seu impacte en la felicitat global.
- Un mètode racional de mesurament i comparació que permet decidir quina acció és moralment correcta.

Paper de la raó i de les emocions:

En l’ètica de Bentham, el plaer i el dolor expliquen què motiva l’acció humana, però no constitueixen per si sols el criteri moral. El judici moral requereix una avaluació racional de les conseqüències de les accions.

La raó permet comparar alternatives, preveure els seus efectes i calcular quin curs d'acció maximitza la felicitat global. Així, els sentiments aporten el contingut (què és desitjable), però és la raó la que decideix què està bé mitjançant un càlcul imparcial de plaers i dolors.

Exemple Pràctic: Benefici col·lectiu o satisfacció individual?

Imagina que un govern ha de decidir si tancar una fàbrica que genera una contaminació molt elevada. Aquesta contaminació provoca malalties greus a llarg termini en la població (problemes respiratoris, augment de mortalitat, degradació del medi ambient), però la fàbrica dona feina directa a milers de persones i és clau per a l'economia local. Tancar-la reduiria el sofriment sanitari futur, però provocaria atur massiu, pobresa immediata i inestabilitat social.

Segons Jeremy Bentham, la decisió moral correcta no depèn de drets absoluts ni de principis intocables, sinó del càlcul racional de les conseqüències. Cal analitzar quina opció maximitza la felicitat global i minimitza el dolor total de totes les persones afectades.

Si el càlcul mostra que el dolor col·lectiu produït per la contaminació (malalties greus, morts prematures, dany ambiental irreversible) és superior al dolor generat per la pèrdua temporal de llocs de treball, la decisió moralment correcta segons Bentham seria tancar la fàbrica.

Conclusió:

Jeremy Bentham representa una ètica material, conseqüencialista i racionalitzada. Tot i reconèixer que el plaer i el dolor mouen l'ésser humà, situa el judici moral en mans de la raó, que calcula i compara conseqüències de manera imparcial.

El seu utilitarisme obre la porta a una moral aplicable a l'àmbit social i polític, basada en criteris racionals de felicitat col·lectiva.

5.1.6. Jürgen Habermas:

(1929-) és un filòsof i sociòleg alemany contemporani, conegut principalment per la seva teoria de la raó comunicativa i l'ètica del discurs. Ha treballat sobre la manera com la racionalitat i el llenguatge poden crear consens i legitimitat moral en una societat democràtica, i el seu pensament combina filosofia, sociologia i teoria crítica.

Fig 13: Imatge de Jürgen Habermas

Sistema ètic: Ètica Comunicativa/ Ètica del discurs

L'ètica de Habermas es considera formal, ja que no dicta continguts morals específics, sinó que estableix procediments racionals universals per a la justificació moral. El fonament de la seva teoria és que una acció és correcta si tothom afectat per la norma pot acceptar-la en un diàleg lliure i raonat. La moralitat depèn de la capacitat de les persones de comunicar-se i argumentar fins a arribar a un consens racional.

Habermas parteix de la idea que la raó humana no només és cognitiva, sinó també interactiva, i que els conflictes morals es poden resoldre a través de discussions obertes i igualitàries, on tots els participants tenen dret a expressar la seva perspectiva sense coacció.

Definició del bé

Què és bé segons Habermas?

Habermas no defineix el bé com un contingut fix, sinó que el relaciona amb la validesa moral de les normes. El “bé” consisteix en normes justes, és a dir, normes que podrien ser acceptades per tots els afectats si participessin en un diàleg lliure, racional i sense coerció.

Així, el bé no és una cosa donada prèviament, sinó el resultat d'un consens racional.

Ètica Comunicativa/ Ètica del discurs:

Jürgen Habermas (especialment en la seva primera etapa), juntament amb Karl-Otto Apel, desenvolupa una ètica coneguda com a ètica del discurs. L'objectiu d'aquesta ètica no és establir continguts morals concrets, sinó analitzar i descobrir les normes i els procediments que permeten distingir entre una comprensió correcta i una falsa comprensió del que és moralment acceptable. En aquest sentit, l'ètica del discurs és clarament procedimental: no diu què està bé, sinó com decidir racionalment què està bé.

Aquesta ètica es fonamenta en les anomenades pretensions de validesa de la parla, que són condicions implícites en tot acte comunicatiu orientat a l'entesa, i que van molt més enllà del diàleg quotidià. Habermas parla d'una situació ideal de parla, en la qual tots els afectats per una norma poden participar lliurement en el diàleg.

Qualsevol participant en un procés comunicatiu que vulgui argumentar seriosament pressuposa quatre pretensions bàsiques:

- 1) La veritat (allò que es diu és vertader)
- 2) La veracitat (el parlant diu el que realment pensa)
- 3) El sentit o intel·ligibilitat (el missatge és comprensible)
- 4) La correcció moral (les normes implícites en el discurs són legítimes).

Només mitjançant l'acció comunicativa és possible construir un món compartit basat en el consens, que Habermas descriu com a dialògico-comunicatiu. Perquè un acord sigui vàlid i legítim, el procés de discussió ha de respectar unes condicions bàsiques: tots els participants han de poder exposar arguments i respondre crítiques; han de reconèixer-se mútuament com a subjectes de dret; han de renunciar a la força, la manipulació o l'engany; i han de respectar estrictament les normes del procediment discursiu. Només així el consens obtingut pot fonamentar una norma moral legítima.

L'ètica del discurs distingeix clarament entre el que és just i el que és bo. El diàleg moral no s'orienta a definir què fa feliç un individu o un grup, sinó a establir què és just i exigible per a qualsevol ésser humà. D'aquesta distinció neix la separació entre ètiques de mínims, centrades en la justícia i universalitzables, i ètiques de màxims, orientades a ideals de felicitat particulars. La justícia s'exigeix; la felicitat només es pot proposar.

Per determinar si una norma és moralment correcta, Habermas formula dos principis fonamentals. El primer és el principi d'universalització (U), una reformulació del principi kantian de la universalitat, segons el qual una norma és vàlida si totes les persones afectades poden acceptar lliurement les conseqüències previsible del seu compliment general. El segon és el principi del discurs (D), que estableix que només poden pretendre vàlides aquelles normes que troben (o podrien trobar) l'acceptació de tots els afectats com a participants en un discurs pràctic.

La moralitat segons Habermas és intersubjectiva, ja que no depèn de la voluntat individual ni de resultats materials, sinó de la participació racional de tots els afectats. D'aquesta manera, l'ètica del discurs comparteix amb l'ètica formal de Kant la idea que la moralitat no depèn de continguts materials ni de sentiments, sinó de la raó i la universalitat de les normes.

La diferència principal és que, mentre Kant fonamenta la universalitat en la raó individual com a legislador autònom, Habermas trasllada la legislació moral a un procés comunicatiu col·lectiu, on la raó s'exerceix de manera conjunta per arribar a un consens racionalment justificat.

D'aquesta manera, l'ètica del discurs es presenta com una ètica formal, racional i intersubjectiva, en què la validesa moral no depèn ni de les emocions ni dels resultats, sinó del procediment comunicatiu mitjançant el qual les normes són justificades.

Paper de la raó i de les emocions:

En l'ètica de Habermas, la raó és el motor central del judici moral, ja que només mitjançant la comunicació racional es poden justificar normes morals. Les emocions i els sentiments poden influir en la motivació personal, però no determinen la validesa moral d'una acció només la raó compartida en el diàleg pot fer-ho. Per això Habermas forma part clarament del grup de filòsofs que prioritzen la raó en el judici moral.

Exemple Pràctic: Debatre Norma Ambiental Justa

Una ciutat vol implementar una llei per reduir les emissions contaminants, però aquesta norma afecta diferents grups: empreses, veïns, escoles i entitats socials. Com podem saber si és moralment correcta?

Segons Habermas, no n'hi ha prou amb imposar-la o decidir basant-se en la voluntat d'un grup concret. La norma només serà justa si tots els afectats poden participar en un diàleg obert i racional, expressant les seves raons, preocupacions i necessitats.

Durant aquest procés, la raó guia la discussió: els arguments s'examinen, es contrasten i es busquen acords que tots els participants podrien acceptar. Les emocions poden estar presents (preocupació pel medi ambient, por a les conseqüències econòmiques), però només la raó compartida determina la validesa moral de la norma.

Al final, la llei serà moralment vàlida si tots els grups afectats, després de debatre i deliberar, poden reconèixer-la com a justa. Així, Habermas mostra que la moral no depèn de desitjos individuals ni de sentiments aïllats, sinó de la capacitat humana de raonar conjuntament i arribar a consensos legítims.

Conclusió:

Habermas defensa una ètica formal basada en la raó comunicativa, segons la qual una norma és moralment correcta només si pot ser acceptada per tots els afectats mitjançant el diàleg racional. L'ètica comunicativa de Habermas reforça la categoria de filòsofs que prioritzen la raó en el judici moral, però posa l'accent en la raó intersubjectiva i comunicativa, més que en la raó individual. Comparat amb Sòcrates, Plató o Kant, Habermas trasllada l'ètica de la dimensió individual a la social i democràtica: el bé emergeix del consens racional, no només del coneixement interior ni del compliment del deure.

5.1.7. John Rawls:

(1921–2002) va ser un filòsof polític i moral nord-americà del segle XX. La seva obra més important és “A Theory of Justice” (1971), on desenvolupa una teoria de la justícia pensada per a societats democràtiques i pluralistes.

Fig 14: John Rawls

Sistema ètic:

El sistema ètic de John Rawls és una ètica formal i racional, coneguda com a teoria de la justícia com a equitat. És una ètica formal perquè no defineix un bé concret (felicitat, plaer, virtut, etc.), sinó que estableix procediments i principis racionals com Habermas per determinar quan una norma o una organització social és justa. Rawls no diu què ha de voler cada persona, sinó com s'han de prendre les decisions justes.

Definició del bé

Què és el bé segons Rawls?

Per a Rawls, el bé no és una idea única ni absoluta, ja que les persones tenen projectes vitals i concepcions de la felicitat molt diferents. El que sí defensa és el bé polític de la justícia, és a dir, unes condicions socials justes que permetin a cada individu perseguir el seu propi projecte de vida. El bé, en aquest sentit, està vinculat a garantir llibertats, drets i oportunitats bàsiques per a tothom.

Teoria de la justícia com a equitat:

La Teoria de la Justícia de John Rawls aborda una de les qüestions que més preocupen avui: què és una societat justa? Rawls volia demostrar que una societat justa no pot basar-se en l'utilitarisme, ja que aquest afavoreix el bé global però pot perjudicar els individus més desfavorits. Segons ell, la justícia com a equitat protegeix tothom, especialment els més vulnerables.

Segons Rawls, una societat justa és aquella que es regeix per uns principis de justícia que els seus membres triarien en condicions de justícia. Però, quines són aquestes condicions? Per respondre-ho, dissenya una situació imaginària anomenada posició original.

Suposem que hem de decidir les normes d'una societat concreta i que cadascú proposa les que li afavoreixen personalment. Podríem dir que aquestes normes serien justes? Segons Rawls, no, perquè en la tradició democràtica occidental, la justícia s'entén com equitat: una norma és justa quan afavoreix tothom, independentment de les característiques individuals. El contrari seria parcialitat, i per tant, injustícia.

En la posició original, els membres d'una societat no saben quines característiques naturals o socials tindran; estan coberts per un **vel d'ignorància**. Cadascú ha de decidir quins principis vol que governin la societat sense saber si en el futur serà ric o pobre, sa o malalt, home o dona, membre d'una minoria o no. D'aquesta manera, cadascú intentarà maximitzar el benefici dels més desfavorits, és a dir, proposar principis que protegeixin al màxim aquells que podrien estar pitjor situats.

D'aquesta situació d'equitat se'n deriven dos principis que, segons Rawls, qualsevol persona raonable proposaria:

- Dret igual a les llibertats bàsiques: cada persona ha de tenir llibertat de pensament, expressió, religió, vot i associació, així com drets civils bàsics. Aquestes llibertats són inviolables i no poden ser sacrificades ni tan sols per augmentar el bé general, seguint l'esperit de l'ètica formal de Kant, que també defensa que certes normes universals són inviolables.
- Principi de diferència: les desigualtats socials i econòmiques només són justificables si beneficien els menys avantatjats i es vinculen a llocs de treball i càrrecs accessibles a tots.

En el segon principi l'ideal seria que totes les persones fossin iguals, però com no és així, només s'accepten desigualtats que millorin la situació dels més desfavorits.

El procediment racional per escollir normes justes consisteix, per tant, a situar-se imaginàriament en la posició original i triar principis que protegeixin les llibertats de tots i només permetin desigualtats que afavoreixin els pitjor situats, prioritzant sempre la protecció de les llibertats en una teoria liberal de la justícia.

Així, el sistema ètic de Rawls és proper a Kant, com ell, prioritza la raó i els principis universals, però els aplica al disseny de la societat i no només a les accions individuals.

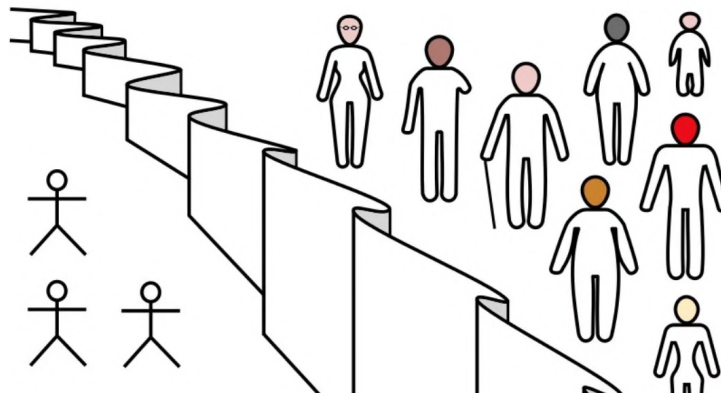

Fig 15: Dibuix representant el vel d'ignorància

Paper de la raó i de les emocions:

En l'ètica de Rawls, la raó té un paper central, ja que els principis de justícia s'obtenen mitjançant una reflexió racional i imparcial. Només la raó permet posar-se en el lloc de qualsevol altre i acceptar normes que podrien afectar-nos negativament. Les emocions, com la compassió o l'empatia, poden reforçar el sentit de justícia, però no són el fonament últim de les normes morals. Rawls, per tant, prioritza la raó sobre les emocions, però ho fa d'una manera diferent de Kant perquè no es tracta d'una raó individual i estricta, sinó d'una raó que pensa en termes socials i institucionals. La justícia no neix del sentiment, sinó de l'acord racional sota condicions d'equitat.

Exemple Pràctic: Prioritzar el Pitjor Situat o Maximitzar Beneficis Globals?

Una administració ha de decidir com repartir un pressupost educatiu limitat entre escoles de diferents barris. Alguns barris tenen escoles molt ben equipades i altres patixen manca de recursos. Si es reparteix el pressupost segons la demanda o influència dels barris més rics, es maximitza l'eficiència global, però els menys avantatjats queden en desavantatge.

Segons Rawls, la decisió justa no depèn de la majoria ni de l'eficiència immediata, sinó de posar-se en la posició original: imaginar que podries ser qualsevol membre de la societat, inclòs el

pitjor situat. Des d'aquesta perspectiva, els recursos s'haurien de redistribuir prioritzant els barris menys afavorits, tot mantenint drets i oportunitats iguals per a tothom. Les emocions, interessos personals o pressions polítiques no determinen la norma; només la raó, aplicada de manera imparcial i universalitzable, pot establir el que és just.

Conclusió:

La teoria de la justícia de Rawls situa la raó com a eix central del judici moral, igual que Sòcrates, Plató o Kant, però des d'una perspectiva social i intersubjectiva: la moralitat emergeix del procediment racional i equitatiu que garanteix que cap membre de la societat sigui injustament perjudicat. Comparat amb Sòcrates i Plató, que situaven la raó en l'ànima individual, i amb Kant, que la vinculava al deure i la universalitat, Rawls aplica la raó a la construcció de normes socials que assegurin l'equitat i la protecció dels menys afavorits.

5.2. Filòsofs que defensen les emocions com a guia fonamental de la vida

5.2.1. Filòsofs amb sistemes ètics que fonamenten les emocions en el judici moral

1. Epicur:

(341-270 aC) va ser un filòsof grec fundador de l'escola de l'epicureisme, una de les escoles morals més influents del període hel·lenístic que planteja una ètica basada en la recerca racional del plaer i l'absència de dolor com a fi de la vida humana.

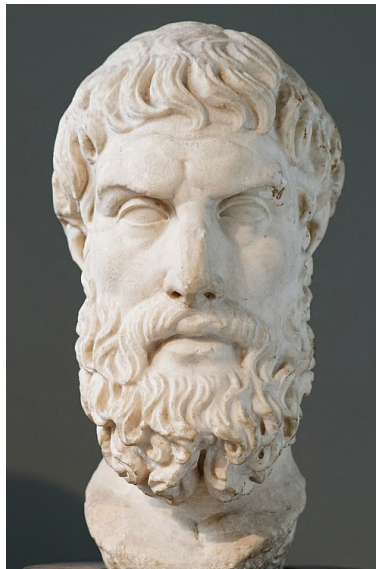

Fig 16: Imatge d'Epicur

Sistema ètic: Hedonisme

El sistema ètic d'Epicur o l'Hedonisme és una ètica material i perquè defineix explícitament quin és el bé suprem de la vida humana que és el plaer, entès no com a excessos, sinó com a absència de dolor i de pertorbació. Epicur no estableix només normes formals, sinó que indica quin contingut ha de tenir una vida bona.

Definició del bé

Què és el bé segons Epicur?

Per Epicur, el bé suprem és el plaer però és el plaer autèntic i no és el plaer intens o desmesurat, sinó la tranquil·litat de l'ànima (ataràxia) i l'absència de dolor corporal (aponia). Una vida bona és una vida serena, sense pors innecessàries ni desitjos excessius.

Hedonisme

L'ètica d'Epicur se centra dins de l'hedonisme, però amb una concepció clarament racional, reflexiva i moderada del plaer. Epicur identifica el plaer com el bé suprem (telos) i la felicitat com el fi últim de la vida humana, però s'allunya de qualsevol interpretació simplista o vulgar de l'hedonisme que es malinterpreta avui en dia. El plaer veritable no consisteix en la recerca constant de sensacions intenses o excessives, sinó en un estat estable i durador de benestar, que permet una vida serena, equilibrada i lliure de patiments innecessaris.

La felicitat s'assoleix principalment mitjançant l'absència de dolor corporal (aponía) i la tranquil·litat de l'ànima (ataràxia), que constitueixen l'estat més alt de satisfacció possible. Aquest estat no és un plaer momentani, sinó una condició permanent de serenitat i seguretat interior. Epicur i els epicuris sostenen que tots els éssers humans busquen naturalment allò que els proporciona plaer i eviten allò que genera dolor, i que aquesta tendència natural és el fonament de la conducta moral.

Tanmateix, Epicur insisteix que no tots els plaers són igualment desitjables. Alguns plaers, especialment els intensos o innecessaris, poden comportar conseqüències negatives i generar més dolor que satisfacció a llarg termini. Per aquest motiu, el plaer ha de ser pensat, calculat i administrat amb prudència, i és aquí on la raó adquireix un paper fonamental. L'ètica epicúria no convida a deixar-se portar pels desitjos immediats, sinó a exercir el coneixement i la reflexió per construir una vida tranquil·la i equilibrada.

Per orientar aquest càlcul racional del plaer, Epicur distingeix tres tipus de desitjos, una classificació central del seu sistema ètic.

En primer lloc, hi ha els desitjos naturals i necessaris, com menjar, beure o tenir refugi, que són imprescindibles per a la vida i el benestar, i la satisfacció dels quals produeix un plaer segur i estable.

En segon lloc, els desitjos naturals però no necessaris, com el luxe o els plaers refinats, que poden proporcionar plaer però no són indispensables i sovint comporten dependència o inquietud.

Finalment, els desitjos ni naturals ni necessaris, com la fama, el poder o la riquesa excessiva, que són font de frustració i sofriment, ja que no tenen límit ni satisfacció real.

La saviesa moral consisteix, doncs, a aprendre a satisfer els desitjos naturals i necessaris, a moderar els naturals no necessaris i a evitar aquells que no són ni naturals ni necessaris. Epicur defensa que no tots els plaers han de ser perseguits ni tots els dolors evitats: de vegades és racional acceptar un petit dolor present per obtenir un plaer més gran i durador en el futur.

Aquest càlcul racional de plaers i dolors constitueix el nucli mateix de la moral epicúria.

En aquest context, les virtuts tenen un paper clarament instrumental: no són un fi en si mateixes, sinó mitjans per assolir una vida plaent i feliç.

Entre totes elles destaca la prudència (phrónesis), que és la virtut fonamental perquè permet discernir quins desitjos convé satisfer i quins evitar. Sense prudència no és possible una vida plaent, i sense una vida plaent no hi ha felicitat. Virtuts com la moderació i la saviesa ajuden a evitar els excessos que condueixen al sofriment i impedeixen la tranquil·litat de l'ànima.

Paper de la raó i de les emocions:

Per a Epicur, les emocions són la guia principal del judici moral: les inclinacions naturals cap al plaer i la repulsió cap al dolor determinen què és bo o dolent. La raó, en canvi, té un paper

complementari: serveix per controlar, ponderar i planificar les accions, triant aquells plaers que assegurin benestar a llarg termini i evitant els que poden generar sofriment.

Així, Epicur mostra que és possible un judici moral basat en emocions regulades per la raó, no només en la raó pura.

Exemple Pràctic: Plaer immediat o serenitat duradora?

Imagina una persona que pot triar entre una vida plena d'excessos i luxes constants, o una vida senzilla, amb amistat, moderació i temps per reflexionar.

Segons Epicur, encara que la primera opció sembli més atractiva a curt termini, acabarà generant inquietud, dependència i sofriment. La segona opció permet assolir ataràxia, una tranquil·litat estable de l'ànima. La decisió moral correcta no és la que produeix més plaer immediat, sinó la que garanteix menys dolor i més felicitat duradora. La raó ajuda a planificar la manera de viure, però les emocions (desig de plaer, aversió al dolor) són la base de la decisió.

Conclusió:

Epicur defensa una ètica material i hedonista racional, on la felicitat depèn principalment de les emocions, regulades per la raó. La vida bona és serena, moderada i lliure de pors infundades com de mort, i s'assoleix mitjançant el domini dels desitjos i la recerca de plaers duradors. Així, Epicur és clarament un filòsof que situa les emocions al centre del judici moral, tot mostrant que la raó és essencial només per modular-les i assegurar un benestar estable.

2. David Hume:

(1711–1776) va ser un filòsof escocès, una de les figures centrals de l'empirisme modern i un dels pensadors més influents de la Il·lustració britànica. La seva filosofia té un fort caràcter crític envers la metafísica tradicional i el racionalisme, i posa l'experiència i la naturalesa humana al centre de la reflexió filosòfica. En l'àmbit de l'ètica, Hume és especialment rellevant perquè trenca amb la idea que la moral es pugui fonamentar en la raó, i defensa que el judici moral té el seu origen en els sentiments.

Fig 17: Imatge de David Hume

Sistema ètic: Emotivisme Moral:

L'ètica de David Hume és una ètica material i sentimentalista, ja que fonamenta el judici moral en els sentiments i les emocions, no en la raó pura. Hume s'oposa clarament a les ètiques racionalistes que intenten deduir el bé i el mal mitjançant principis universals o lleis morals abstractes.

Tot i que no defineix el bé com un fi únic (com fa l'hedonisme), sí que estableix clarament el criteri moral que diu que el bé és allò que desperta sentiments d'aprovació, especialment quan resulta útil o beneficiós per a les persones i per a la societat.

Definició del Bé:

Què és el bé segons Hume?

Per Hume, el bé no és una propietat objectiva ni una veritat racional. Les accions i qualitats humanes no tenen “bondat” o “malvat” com a propietat inherent; aquestes qualitats emergeixen del sentiment d’aprovació o desaprovació que desperten en nosaltres. Quan diem que una acció és virtuosa, estem expressant un sentiment de simpatia o humanitat; quan és viciosa, un rebuig emocional. Això situa les emocions com el criteri central del judici moral.

Emotivisme Moral:

Un aspecte fonamental de l’ètica de David Hume és que el fonament de l’experiència moral no resideix en la raó, sinó en el sentiment que desperten en nosaltres les accions i qualitats de les persones.

Segons Hume, els judicis morals no descriuen fets objectius ni relacions, sinó que expressen aprovació o desaprovació emocional. Així, quan diem que una acció és bona o dolenta, no estem constatant una propietat real de l’objecte, sinó manifestant el nostre sentiment moral, que sorgeix de la naturalesa humana i de la capacitat de simpatia, que ens permet compartir el benestar o el sofriment dels altres. Aquesta concepció s’allunya del racionalisme moral i s’acosta més a la moral de sentit comú.

Hume resumeix aquesta idea amb la seva frase icònica: “la raó és i ha de ser esclava de les passions”. Amb això vol dir que la raó, per si sola, no pot motivar l’acció moral; només pot informar-nos sobre els fets, les conseqüències i les relacions de les coses. Els sentiments, en canvi, són el motor de la conducta moral, i la raó només els serveix per calcular els mitjans i orientar les accions cap a resultats que produeixin plaer o evitin dolor, tant per a nosaltres com per a la societat.

Hume reforça la seva tesi argumentant que si la moral fos basada en la raó, el bé i el mal haurien de ser fets o relacions entre fets. Però si analitzem qualsevol acció, fins i tot amb tots els detalls coneguts, mai trobarem el caràcter de “bo” o “dolent” en la descripció objectiva de l’acció.

Això mostra que els valors morals no són inherents als objectes ni a les accions, sinó efectes de l'experiència emocional dels observadors. D'aquesta manera, la moral té una estructura similar a la de l'estètica: així com la bellesa no és una propietat de les coses sinó l'efecte que produeix en la ment, la bondat o maldat d'una acció no existeix fora del sentiment humà.

A més, Hume subratlla que els fins últims de les accions humanes no els determina la raó. La raó només ens mostra els mitjans per aconseguir objectius, però allò que es considera desitjable per si mateix és determinat pel sentiment de plaer, dolor o afecte. Les virtuts morals són estimades perquè desperten aquest sentiment d'aprovació, no perquè la raó ens ho indiqui. Hume anomena aquest sentiment fonamental "humanitat", que inclou l'atracció cap a la felicitat dels altres i el rebuig davant del seu sofriment.

D'aquesta manera, Hume situa clarament les emocions com a base del judici moral, i reserva la raó a un paper instrumental: informar sobre fets, predir conseqüències i calcular mitjans. Això permet explicar com existeix certa universalitat moral: els sentiments bàsics com la simpatia o la humanitat apareixen de manera similar en tots els éssers humans, garantint que el judici moral no sigui completament subjectiu ni arbitrari.

Una altra frase rellevant de Hume que sintetitza aquesta postura és: "el crim o la immoralitat no és un fet particular o una relació que pot ser objecte de l'enteniment, sinó que sorgeix per complet del sentiment de desaprovació, que, per la naturalesa humana, sentim inevitablement en percebre la barbàrie o la traïció". Això reforça la seva visió de l'emotivisme moral com un sistema on els sentiments creen el valor moral i la raó només els acompanya.

Paper de la raó i de les emocions:

Per Hume, les emocions són fonamentals perquè són elles les que determinen què és bo i dolent, mentre que la raó només té funció instrumental. El judici moral emergeix del sentiment

d'humanitat, és a dir, de la capacitat de valorar positivament la felicitat dels altres i desaprovar el seu sofriment. La raó ajuda a planificar i entendre les conseqüències, però no estableix els valors morals.

Exemple Pràctic: Complir una promesa o no quan ningú et veu ?

Imagina que has fet una promesa a un amic, però ningú no sabrà mai si la compleixes o no, i trencar-la et beneficiaria personalment.

Segons una moral purament racional, podríem preguntar-nos si hi ha una llei universal que obligui a complir promeses. Però segons Hume, el que realment ens mou a complir-la és el sentiment moral, la desaprovació que sentiríem envers nosaltres mateixos i la simpatia envers l'amic perjudicat. Complim la promesa perquè intuïm emocionalment que la confiança és beneficiosa per a la convivència social i perquè ens genera aprovació interna, mentre que trencar-la provoca culpa i rebuig. La raó pot ajudar-nos a veure les conseqüències, però és el sentiment moral el que determina la decisió.

Conclusió:

David Hume defensa una ètica sentimentalista i material, en la qual les emocions són el fonament del judici moral. La moral no neix de principis racionals abstractes, sinó de la naturalesa humana i de la capacitat de sentir simpatia pels altres.

La raó és necessària, però subordinada: serveix per orientar l'acció, no per justificar-la moralment. Així, Hume consolida una visió de la moral basada en els sentiments compartits i el benestar social, convertint-se en un pensador clau dins del corrent dels filòsofs que fonamenten la moral en les emocions.

3. Arthur Schopenhauer

(1788–1860) va ser un filòsof alemany del segle XIX conegut per la seva filosofia pessimista i per una ètica basada en la compassió. La seva obra més influent, *El món com a voluntat i representació*, té un enfocament que combina metafísica i moral, on la voluntat humana és el motor irracional del món. Schopenhauer va influir en Nietzsche, Freud i molts corrents de filosofia i psicologia, especialment pel seu estudi de la voluntat i dels sentiments com a base de la moral.

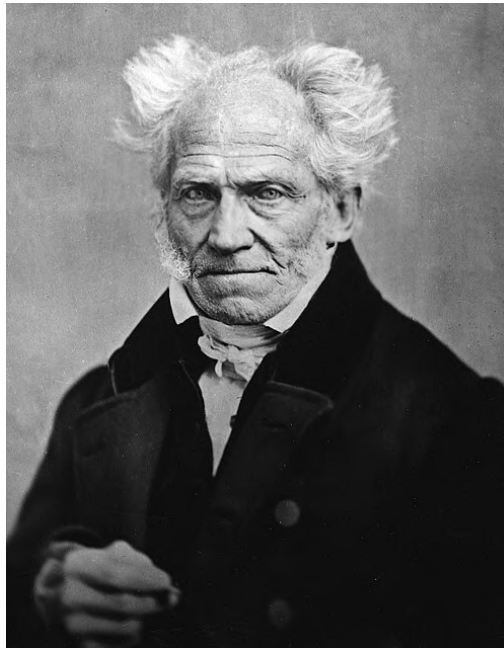

Fig 18: Imatge de Schopenhauer

Sistema ètic: Ètica de la compassió

L'ètica de Schopenhauer és material perquè defineix explícitament què és el bé: "alliberar-se del patiment propi i alienígena". No és formal ni basada en normes abstractes, sinó en la naturalesa del desig i el sofriment humà, i en la manera com podem actuar per mitigar el dolor dels altres.

Definició del bé?

Què és el bé segons Schopenhauer?

Per a Schopenhauer, el bé és actuar amb compassió cap a altres éssers que pateixen. La felicitat individual és limitada i efímera; el que dona valor moral és minimitzar el sofriment, reconeixent que tot és manifestació de la mateixa voluntat irracional. Així, la compassió esdevé el criteri moral fonamental: una acció és bona si redueix el patiment d'altres.

Ètica de la compassió:

L'ètica de Schopenhauer està íntimament lligada a la seva metafísica, exposada principalment a El món com a voluntat i representació. Segons ell, la realitat última no és racional ni ordenada per fins, sinó una força irracional, cega i incessant, que anomena voluntat.

Aquesta voluntat es manifesta en tots els éssers vius com a impuls constant de voler, desitjar i conservar la vida. El resultat inevitable d'aquesta dinàmica és el sofriment, ja que la voluntat mai no queda definitivament satisfeta: cada desig complert en genera un altre.

A partir d'aquesta visió pessimista de l'existència, Schopenhauer construeix una ètica que no pot fonamentar-se ni en la felicitat ni en la raó. Contra les ètiques racionalistes, defensa que la moral no neix del pensament abstracte ni del compliment del deure, sinó d'un sentiment immediat: la compassió (Mitleid). Només la compassió és capaç de trencar l'egoisme natural de l'ésser humà, arrelat en el que ell anomena principium individuationis, és a dir, la percepció del món com una suma d'individus separats.

Quan sentim compassió, reconeixem el sofriment de l'altre com a essencialment igual al nostre. En aquest moment, s'esquerda la il·lusió de la separació i es fa visible una veritat metafísica fonamental: tots els éssers són manifestacions d'una mateixa voluntat. Així, la compassió no és només una emoció, sinó una forma de coneixement moral que revela la unitat profunda de la vida. Per això Schopenhauer afirma que "la compassió és l'únic fonament veritable de la moralitat".

L'acció moral és, doncs, aquella que neix directament del sentiment de compassió i té com a finalitat reduir el sofriment aliè. Schopenhauer resumeix aquest principi en una màxima clara: "No facis mal a ningú; ajuda els altres tant com puguis".

A partir d'aquí, distingeix entre la justícia (evitar fer mal als altres) i la bondat moral pròpiament dita (actuar activament per alleujar el sofriment), establint una gradació segons la profunditat del sentiment compassiu.

La raó, en aquest sistema, té un paper secundari i instrumental. Pot ajudar a entendre les conseqüències d'una acció o a aplicar millor la compassió, però no és l'origen del judici moral ni el seu criteri últim.

Aquesta crítica situa Schopenhauer en oposició directa a Kant i l'apropa a les ètiques sentimentals, tot i que la seva proposta és més radical, ja que fonamenta el sentiment moral en una metafísica global del món.

La seva visió va tenir una gran influència posterior ja que va introduir una ètica centrada en el sofriment i la compassió, va anticipar debats contemporanis sobre empatia i consideració moral dels animals, i va mostrar que la moral pot derivar d'una comprensió profunda de la realitat, no només de normes racionals.

En el conjunt del treball, Schopenhauer representa una de les formulacions més coherents i extremes d'una ètica basada en els sentiments, arrelada en una concepció metafísica de l'ésser humà i del món.

Paper de la raó i de les emocions:

Per a Schopenhauer, les emocions són el fonament del judici moral: la compassió és la força motivadora que genera accions bones. La raó té un paper secundari: serveix per organitzar, planificar i fer efectiu aquest impuls compassiu, però no determina què és moral. Així, la moral depèn fonamentalment de la sensibilitat emocional, amb la raó com a eina de suport.

Exemple Pràctic: Ajudar per deure o per compassió?

Imagina que veus una persona ferida al carrer. Pots ajudar-la perquè “és el correcte” o perquè sents profundament el seu dolor.

Segons Schopenhauer, només la segona acció té valor moral perquè si ajudes per obligació social, per quedar bé o per complir una norma, l'acció és exteriorment correcta però moralment buida. En canvi, si ajudes perquè el sofriment de l'altre et commou, l'acció és realment moral. La compassió és l'únic motiu que trenca l'egoisme natural i converteix l'acció en bona.

Conclusió:

L'ètica de Schopenhauer és una ètica material i emocional, que situa la compassió com a fonament únic del judici moral. A diferència dels filòsofs racionalistes, Schopenhauer defensa que la raó no pot generar moralitat, sinó que només una emoció profunda pot motivar accions veritablement bones. Així, la moral no neix del deure ni del càlcul racional, sinó del reconeixement emocional del sofriment compartit entre tots els éssers.

5.2.2. Pensadors sense un sistema ètic estricte que situen les emocions com a força central de la conducta humana

En aquesta secció s'inclouen autors que no construeixen una ètica normativa sistemàtica (amb criteris clars del bé i del mal), però que ofereixen una anàlisi profunda del comportament humà en què les emocions, els impulsos, els instints o les forces vitals tenen un paper fonamental.

Aquests pensadors no responen directament a la pregunta “què està bé?”, però transformen radicalment la manera d'entendre per què actuem com actuem, posant en crisi la idea que la raó sigui el motor principal de la moral.

A diferència d'Epicur, Hume o Schopenhauer, aquí no hi ha un criteri moral universal, sinó una crítica o descripció de la conducta humana que té conseqüències ètiques molt profundes.

Aquests pensadors són:

1. Friedrich Nietzsche:

(1844–1900) va ser un filòsof alemany de gran impacte, considerat un dels pensadors més controvertits i influents del segle XIX. Inicialment, filòleg clàssic, Nietzsche desenvolupà una filosofia crítica i radical de la moral, la religió i la raó.

Va qüestionar la tradició filosòfica occidental i la moral cristiana, denunciant la seva repressió de la vida i l'instint. Les seves obres més destacades inclouen *Més enllà del bé i del mal*, *La genealogia de la moral* i *Així parlà Zaratustra*.

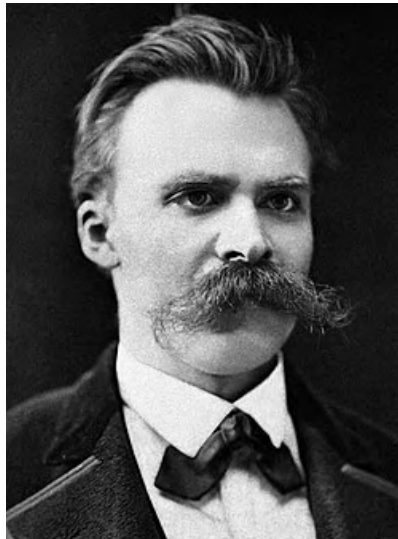

Fig 20: Imatge de Nietzsche

Filosofia o pensament general:

El pensament de Nietzsche parteix d'una crítica profunda a la manera tradicional d'entendre l'ésser humà i la moral. Segons ell, la filosofia occidental ha comès un error fonamental en sobreestimar la raó i en menystenir el paper dels instints, les passions i les emocions.

Nietzsche sosté que l'ésser humà no és, en essència, un subjecte racional que actua segons principis lògics o morals, sinó un ésser vital, mogut per forces profundes, sovint inconscients, que s'expressen en forma d'instints, afectes i impulsos.

En aquest context, Nietzsche interpreta les emocions i els sentiments no com a elements secundaris o desordenats, sinó com a expressions directes de la vida mateixa. Els valors morals, les creences i les normes no sorgeixen d'un exercici racional desinteressat, sinó que són interpretacions creades a partir d'aquestes forces vitals. Cada sistema moral reflecteix una determinada manera de sentir i de viure: darrere de tota moral hi ha una estructura afectiva concreta.

Aquesta perspectiva es manifesta clarament en la seva anàlisi genealògica de la moral. Nietzsche mostra que conceptes com "bé", "mal", "culpa" o "virtut" tenen el seu origen en emocions humanes

molt concretes, com el ressentiment, la por, l'orgull o la necessitat de seguretat. En particular, el ressentiment ocupa un lloc central ja que és una emoció reactiva que apareix quan els individus no poden expressar els seus instints de manera directa. Aquesta emoció acaba transformant-se en criteri moral, donant lloc a una moral que condemna la força, el desig i l'afirmació de la vida.

La noció de voluntat de poder resumeix aquesta concepció global: no és només un desig de dominació externa, sinó l'impuls fonamental de tot ésser viu a créixer, afirmar-se, interpretar el món i imposar-hi un sentit. Les emocions i els instints són les formes concretes en què aquesta voluntat es manifesta. Així, per Nietzsche, la moral no és el resultat d'una raó universal, sinó el producte d'una determinada configuració d'instints i afectes, històricament situada.

D'aquesta manera, Nietzsche substitueix una concepció racionalista de la moral per una visió vitalista i afectiva, en què comprendre l'ésser humà significa comprendre quines emocions, passions i instints el mouen, i com aquests donen forma als seus valors.

Paper de la raó i de les emocions:

En la filosofia de Nietzsche, les emocions, passions i instints no només influeixen en la conducta humana, sinó que la determinen en el seu nivell més profund. Les accions, les decisions i els judicis morals sorgeixen principalment d'aquestes forces vitals, que operen de manera prèvia a qualsevol reflexió conscient. L'ésser humà actua primer impulsat per afectes i instints, i només després racionalitza el que ha fet.

La raó, en canvi, no ocupa una posició fonamental ni normativa. Nietzsche considera que la raó no crea els valors morals, sinó que funciona com una eina justificadora: ordena, explica i legitima moralment impulsos que ja han actuat. En aquest sentit, la raó no és neutral ni objectiva, sinó que està al servei de determinades formes de vida i de certes emocions dominants.

A més, Nietzsche critica la pretensió de la raó de presentar-se com a universal i desinteressada. Segons ell, quan la raó es converteix en criteri suprem de la moral (com en la tradició socràtica,

platònica o kantiana), acaba reprimint els instints i empobrint la vida. Aquesta supremacia racional no elimina les emocions, sinó que les transforma en formes reactives, com la culpa, el ressentiment o la mala consciència.

Per això, Nietzsche defensa una comprensió de l'ésser humà en què la raó ha de reconèixer el seu lloc subordinat respecte de les forces vitals. No es tracta d'eliminar la raó, sinó de desmitificar-la: entendre que no dirigeix la vida moral, sinó que acompanya i dona forma a impulsos que neixen de l'àmbit emocional i instintiu.

Conclusió:

Nietzsche va tenir una influència immensa en la filosofia contemporània, l'existencialisme i la psicologia crítica. El seu pensament desplaça el centre de gravetat de la moral des de la raó universalista cap a emocions, instints i pulsions humanes. Això obre la porta a una comprensió més rica de la subjectivitat, el conflicte personal i la interpretació dels valors.

2. Sigmund Freud:

(1856–1939) va ser un metge i psicoanalista austríac, considerat el pare de la psicoanàlisi, un dels corrents més influents en psicologia i cultura del segle XX. Va estudiar medicina i, al llarg de la seva carrera, va desenvolupar una teoria de la ment humana centrada en processos inconscients, impulsos i conflictes interns. La seva obra inclou conceptes com id, ego, superego, libido, mecanismes de defensa i sublimació, que han tingut gran impacte tant en psicologia com en filosofia i ciències socials.

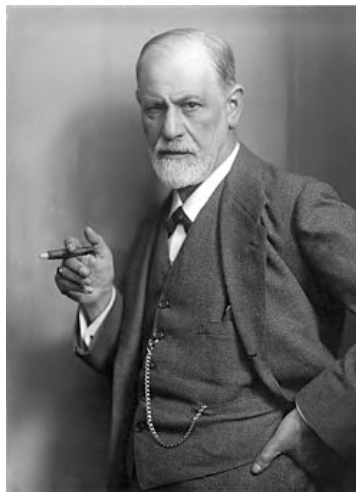

Fig 21: Imatge de Sigmund Freud

Filosofia o pensament general:

La concepció freudiana de la ment humana mostra que gran part de la nostra conducta no és guiada per raó conscient ni per decisions deliberades, sinó per processos inconscients. Freud divideix la psique en tres instàncies: id, ego i superego.

Cada una d'aquestes estructures interactua constantment per determinar la nostra conducta, i moltes de les accions que considerem "racionals" són, de fet, expressions filtrades de desitjos inconscients.

- 1) **L'id (allò)** és el reservori d'instints bàsics i impulsius: desitjos sexuals, agressivitat, supervivència i plaer immediat. No té cap noció de moral ni de realitat: actua segons el principi del plaer, buscant satisfacció immediata i evitant el dolor. Molts comportaments humans que creiem racionals tenen arrels en aquests impulsos.

Exemple: Quan una persona es mostra excessivament competitiva en la feina, aparentment per mèrits i reconeixement professional, pot ser que hi hagi un impuls inconscient de poder i reconeixement que prové de l'id, i que la raó simplement racionalitza amb arguments de “necessitat professional”.

- 2) **L'ego (Jo)** és la instància medidora que opera segons el principi de realitat. La seva funció és equilibrar els desitjos de l'id amb les restriccions del món extern i les exigències del superego. L'ego fa servir la raó i la planificació, però aquestes no creen el desig: només canalitzen o modulen impulsos ja existents.

Exemple: Una persona pot contenir la ira en una discussió pública. La raó, a través de l'ego, decideix callar i respondre educadament, però l'impuls inconscient d'agressivitat continua latent, afectant el to de veu, gestos o actituds subtils.

- 3) **El superego (superjò)** incorpora normes socials i morals interioritzades, adquirides en la infància a través de l'educació i la socialització. Aquesta instància genera sentiments com culpa, vergonya o orgull quan els impulsos de l'id xoquen amb les normes morals. Aquest conflicte sovint es manifesta inconscientment: la persona pot sentir-se malament sense entendre exactament per què, perquè la causa real és un desig inconscient reprimits.

Exemple: Una persona que roba objectes de poc valor pot experimentar un sentiment intens de culpa, encara que racionalment pensi que “no és res greu”. La culpa prové del superego que ha interioritzat normes morals i l'ego intenta gestionar la tensió entre el desig de l'id i aquestes normes.

Freud sosté que aquests processos inconscients expliquen molts fenòmens de la vida quotidiana, com ara somnis, lapsus linguae (errors de llenguatge), fòbies, ansietats inexplicables o atraccions i aversions inexplicables. Per exemple, somiar de caure pot reflectir un temor inconscient a perdre el control; oblidar cites importants pot ser un mecanisme de defensa de l'inconscient per evitar situacions emocionalment amenaçadores.

En la seva obra *The Ego and the Id*, Freud explica que la raó és una eina que no decideix què és desitjable, sinó que només ajuda a gestionar, equilibrar i canalitzar els impulsos. Això significa que moltes decisions que aparentment prenem amb racionalitat (per exemple, escollir una carrera, una relació sentimental o una amistat) són en gran part el resultat de processos inconscients que la nostra ment racional després justifica o interpreta.

Id:
Instincts

Ego:
Reality

Superego:
Morality

Fig 22: Simbolització d'allò, jo i superjò

Paper de la raó i de les emocions:

En la teoria de Freud, les emocions i els impulsos inconscients són el motor principal de la conducta humana, inclosa la conducta moral. El superjò genera sentiments com la culpa, la vergonya i l'orgull, que funcionen com a guia interna sobre el que és correcte o incorrecte, mostrant que el judici moral sorgeix fonamentalment de la vida afectiva i no de la raó.

La raó, encarnada principalment en l'ego o Jo, té un paper mediador. La seva funció és equilibrar els impulsos de l'allò i les exigències del superjò, adaptant-los a la realitat externa. Això significa que la raó no determina què és bo o dolent, sinó que regula la manera en què els impulsos i sentiments es poden expressar de manera viable i socialment acceptable.

A més, Freud subratlla que moltes de les nostres decisions morals són influïdes per processos emocionals i instints que operen de manera inconscient, mentre que la raó només intervé com un mecanisme de modulació i justificació. Així, la moral en l'ésser humà és essencialment un

producte de la interacció entre impulsos inconscients, sentiments moralitzats i la regulació racional, situant clarament les emocions com a força central del judici moral.

Conclusió o influència:

La teoria freudiana va tenir un impacte enorme més enllà de la psicologia: va influir en filosofia, literatura, antropologia i teoria social. Freud va mostrar que la conducta humana no és principalment racional, sinó producte d'una interacció complexa entre impulsos emocionals inconscients, mediació racional i normes socialitzades. Aquesta comprensió trenca amb models que veuen la moral només com a decisió conscient i racional.

La seva aportació clau és haver posat en primer pla la importància de l'inconscient, de les emocions no reflexives i dels conflictes interns com a determinants de la conducta. Això va preparar el terreny per a enfocaments posteriors que integren afectes, desitjos i processos no racionals en l'explicació de la conducta humana, i ha estat especialment influent en psicologia clínica, teoria crítica i estudis culturals.

3. William James

(1842–1910) va ser un filòsof i psicòleg nord-americà, considerat un dels fundadors del pragmatisme i de la psicologia científica com a disciplina acadèmica. Va combinar una aproximació empírica i científica amb una profunda preocupació per l'experiència humana, incloent aspectes com emoció, consciència, voluntat i religió, i va ser professor a la Universitat Harvard.

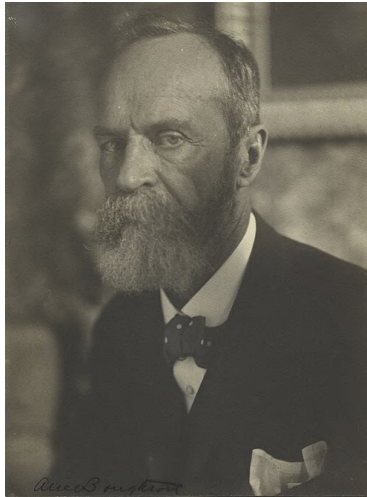

Fig 23: Imatge de William James

Filosofia o pensament general:

La reflexió de William James sobre les emocions ocupa un lloc central dins del seu pensament filosòfic i psicològic, i constitueix una de les seves aportacions més innovadores i influents. James trenca radicalment amb la concepció clàssica de les emocions dominant fins al segle XIX, segons la qual primer percebem intel·lectualment una situació, després experimentem una emoció interior, i finalment el cos reacciona com a conseqüència d'aquesta emoció.

Contra aquesta visió tradicional, James defensa que l'emoció no és la causa de les reaccions corporals, sinó el seu resultat conscient. Aquesta idea és el nucli de la coneguda teoria James-Lange de les emocions, desenvolupada de manera paral·lela pel psicòleg danès Carl Lange.

Segons James, el procés emocional segueix aquest esquema general:

estímul → canvi corporal → percepció del canvi corporal → emoció

És a dir, el que anomenem “emoció” no és un estat mental primari, sinó la consciència subjectiva dels canvis fisiològics que es produeixen en el cos davant d’un estímul. En paraules de James, recollides a “The Principles of Psychology” (1890):

“No plorem perquè estem tristos, sinó que estem tristos perquè plorem.”

Aquesta afirmació resumeix la seva tesi fonamental: si eliminéssim les reaccions corporals, l’emoció desapareixeria o quedaria reduïda a una idea freda i intel·lectual. Per a James, una emoció sense correlat corporal no seria una emoció real, sinó una simple representació mental buida.

Així, les emocions no són entitats independents de la vida física, sinó experiències profundament encarnades, arrelades en el cos. Aquesta concepció suposa un gir fonamental: el cos ja no és un simple instrument passiu de la ment, sinó un element constitutiu de l’experiència emocional.

Emoció, consciència i flux vital

La teoria de James sobre les emocions està íntimament relacionada amb la seva concepció general de la ment com a “flux de consciència” (stream of consciousness). James rebutja la idea d’una ment formada per estats fixos i separats, i sosté que la vida mental és contínua, dinàmica i canviant. Les emocions, en aquest context, no són episodis aïllats, sinó moments intensos dins del flux de l’experiència, estretament lligats a les sensacions corporals i a la situació vital concreta de l’individu.

Aquesta visió implica que emoció, percepció i acció formen una unitat funcional, i no tres àmbits separats. Per això, James considera que les emocions tenen una funció adaptativa: orienten la conducta i ajuden l’organisme a relacionar-se amb el seu entorn d’una manera eficaç.

Crítica al racionalisme emocional

Un aspecte clau del pensament de James és la seva crítica al racionalisme, tant filosòfic com moral. James sosté que la raó no és l'origen primari de les nostres valoracions ni de les nostres motivacions, sinó una facultat que opera sobre una base prèvia d'experiència emocional i vital. Les emocions no són un obstacle per al coneixement, sinó una condició necessària per donar sentit, valor i importància a la realitat.

Aquesta idea es reflecteix també en els seus escrits sobre la creença i la voluntat, especialment a *The Will to Believe*, on defensa que en molts àmbits fonamentals de la vida (com la moral, la religió o el sentit de l'existència) no decidim només per proves racionals, sinó per la manera com certes idees ressonen emocionalment en nosaltres.

Així, les emocions no són irracionals en el sentit negatiu del terme, sinó formes bàsiques de relació amb el món, que precedeixen i orienten el treball posterior de la raó.

Relació entre emoció, valor i veritat pragmàtica

En coherència amb el seu pragmatisme, James entén que les emocions estan estretament lligades a la manera com atribuïm valor i sentit a les idees. Una idea no és significativa només perquè sigui lògicament correcta, sinó perquè té un impacte emocional i pràctic en la vida de la persona.

D'aquesta manera, les emocions participen en la construcció de la veritat pragmàtica: allò que “funciona” en l'experiència humana és inseparable de com és viscut emocionalment.

Aquest enfocament reforça la idea que no hi ha una separació radical entre psicologia, filosofia i ètica en James. La seva teoria de les emocions mostra que la conducta humana, les creences i els valors sorgeixen d'una interacció constant entre cos, emoció, experiència i reflexió.

Paper de la raó i de les emocions:

En el pensament de William James, les emocions tenen un paper fonamental i originari en la conducta humana, mentre que la raó ocupa una funció secundària i instrumental. Les emocions no són simples estats subjectius que s'afegeixen a una decisió ja presa racionalment, sinó que constitueixen la base mateixa sobre la qual es formen les nostres motivacions, preferències i orientacions vitals. James sosté que la raó no crea els valors ni els fins últims de l'acció.

La raó analitza, ordena i justifica, però allò que ens mou a actuar, a creure o a comprometre'ns amb una idea té sempre una arrel afectiva. En aquest sentit, les emocions funcionen com a criteris implícits de rellevància: ens indiquen què importa, què ens afecta i què mereix ser perseguit.

La raó, doncs, no és anul·lada, però queda subordinada. Serveix per avaluar mitjans, anticipar conseqüències i donar coherència a l'acció, però no pot decidir per si sola quins objectius són valuosos. Sense una base emocional prèvia, la raó seria incapaç de motivar realment l'acció humana.

Aquesta concepció implica una crítica clara a les ètiques racionalistes que el judici moral no pot entendre's com una deducció lògica abstracta, sinó com una resposta humana situada, arrelada en la sensibilitat, l'experiència i la vida concreta de l'individu.

Conclusió:

William James situa les emocions al centre de la conducta humana, mentre que la raó té un paper secundari i regulador. La seva obra mostra que la moral i l'acció no poden comprendre's només per la raó, sinó que depenen de l'experiència afectiva i vital. La seva influència és decisiva en psicologia, filosofia i ètica, obrint camí a enfocaments que reconeixen la importància dels sentiments en el judici moral

Taula Comparativa

Filòsof	Tipus d'ètica	Sistema ètic	Fonament últim del valor moral	Funció de la raó	Funció de les emocions/ afectes
Sòcrates	Material	Intel·lectualisme moral	Coneixement del bé	Constitutiva del bé i de la virtut	Errors de judici, no font moral
Plató	Material	Intel·lectualisme moral Platònic	Idea del bé	Govern de l'ànima	Han de ser sotmeses a la raó
Aristòtil	Material	Eudemonisme	Felicitat (Eudaimonia)	Raó pràctica (phronesis)	Educables i regulables
Kant	Formal	Deontologia	Deure racional universal	Font única de la moral	Moralment irrelevants
Bentham	Material	Utilitarisme	Plaer i dolor	Càlcul conseqüencial	Base de valor
Habermas	Formal	Ètica del discurs	Validesa normativa	Raó Comunicativa	Context motivacional
Rawls	Formal	Teoria de la justícia	Justícia com a equitat	Procediment racional imparcial	Excloses del procediment
Epicur	Material	Hedonisme	Plaer estable	Càlcul prudent	Fonament del bé
Hume	Material	Emotivisme moral	Sentiment moral	Instrumental	Origen de la moral

Schopenhauer	Material	Ètica de la compassió	Compassió	Secundària	Única font moral
Nietzsche	-	-	Voluntat de poder	Instrument al servei de la vida	Forces vitals
Freud	-	-	Experiència viscuda	Decisiva (Ego/Jo)	Decisives
William James	-	-	Pulsions inconscients	Orientadora	Centrals

6. Raó i emoció des de la neurociència: la perspectiva d'Antonio Damasio

Antonio Damasio:

(1944-) és un neuròleg, neurocientífic i professor universitari de prestigi internacional, director de l'Institut del Cervell i la Creativitat a la Universitat del Sud de Califòrnia. És reconegut per la seva recerca pionera sobre les bases neuronals de les emocions, els sentiments i la consciència, i per qüestionar el dualisme ment-cos tradicional que separa la raó de les emocions.

Fig 24: Imatge d'Antonio Damasio

Les seves idees centrals:

Antonio Damasio proposa una teoria integrada del cervell, el cos, les emocions i la cognició que representa una de les aportacions més influents de la neurociència moderna a l'estudi de la conducta humana.

El seu punt de partida és que no podem separar allò que sentim del que pensem: la ment és inherentment encarnada perquè l'organisme viu depèn de la regulació contínua del seu estat

intern per sobreviure. Les emocions i sentiments no són simples addicions a una raó preexistent, sinó que són part essencial de la nostra arquitectura mental i cognitiva.

Un dels seus llibres més influents, *El error de Descartes*, rebutja el dualisme cartesiano que sustenta una separació radical entre cos i ment, o entre raó i emoció. Damasio descriu aquesta separació com un error fonamental de la tradició occidental, perquè les emocions i els senyals corporals formen part del procés que permet a la raó funcionar efectivament.

Distinció entre emoció i sentiment

Damasio fa una distinció precisa entre emocions i sentiments:

- Les emocions són respostes fisiològiques observables (canvis en el sistema nerviós, pulsacions, expressió facial, etc.).
- Els sentiments són la representació subjectiva i conscient d'aquests estats corporals dins del cervell.

Aquesta distinció és crucial perquè proporciona un model que explica com l'experiència corporal es transforma en consciència emocional, i com això influeix en la presa de decisions i en la conducta en general.

Hipòtesi del marcador somàtic

Una de les contribucions més discutides de Damasio és la hipòtesi del marcador somàtic (somatic marker hypothesis). Aquesta teoria sosté que, quan vivim experiències que impliquen recompensa o aversió, el nostre cervell associa respostes corporals específiques (marcadores somàtics) a aquestes experiències.

Aquests marcadors queden emmagatzemats i s'activaran automàticament en situacions futures, orientant la presa de decisions molt abans que la raó pugui deliberar completament. És a dir, les emocions estructuren i guien la raó, no es contraposen a ella.

Els marcadors somàtics s'han associat a regions del cervell com el còrtex prefrontal ventromedià (vmPFC) i l'amígdala, àrees implicades en l'avaluació emocional i la resposta adaptativa.

Damasio i col·laboradors han mostrat que lesions d'aquestes àrees afecten la capacitat de prendre decisions adaptatives, malgrat que les capacitats intel·lectuals de base es mantinguin.

Els estudis experimentals relacionats amb la hipòtesi del marcador somàtic sovint utilitzen tasques com la Iowa Gambling Task, on els participants amb funcionament emocional intacte tendeixen a evitar opcions arriscades gràcies a senyals corporals previs que anticipen conseqüències negatives. Aquest enfocament proporciona evidència empírica que els senyals emocionals anticipats poden guiar millor les decisions que un càlcul purament racional.

Emocions, sentiments i homeòstasi

Damasio també connecta estretament les emocions amb l'homeòstasi (l'equilibri fisiològic de l'organisme). Les emocions, en la seva teoria, són respostes del sistema nerviós central que reflecteixen canvis en el cos que són essencials per a la supervivència (fam, set, dolor) i per a la relació amb l'entorn.

Els sentiments, com a experiències subjectives d'aquestes respostes, són la forma en què el cervell representa aquests estats corporals, dotant de significat la nostra experiència i influenciant la conducta futura.

Damasio subratlla que sentir és el que inaugura la consciència humana: l'experiència de canvis interns proporciona les bases no només per a la regulació fisiològica, sinó per a la percepció, l'atenció i la cognició complexa.

Aquest enfocament situa les emocions com eixos de la conducta i del pensament en comptes de fenòmens accessoris o secundaris.

Conclusió:

Des de la perspectiva neurocientífica d'Antonio Damasio, la separació tradicional entre raó i emocions perd rigidesa de manera significativa: les emocions i els senyals corporals formen part

essencial del funcionament cognitiu i de la presa de decisions, de manera que la raó no pot operar eficaçment de manera aïllada.

Aquest enfocament complementa i enriqueix determinades perspectives filosòfiques clàssiques, com les de Hume o Nietzsche, aportant-hi evidència empírica i una explicació basada en mecanismes neurobiològics.

La hipòtesi del marcador somàtic ofereix una explicació científicament fonamentada de com els sentiments, associats a respostes fisiològiques, orienten els processos cognitius i les decisions complexes. Segons aquest model, emocions i raó es troben intrínsecament connectades a través de xarxes neuronals i circuits corporals, no com forces oposades, sinó com components integrats d'un mateix sistema funcional.

Aquesta concepció reforça la idea que, per comprendre l'acció humana i el valor moral que se li pot atribuir, cal considerar conjuntament la raó i les emocions, no com dues esferes independents, sinó com dimensions interdependents d'un mateix sistema neurobiològic.

7. Conclusió i Resultats Finals: Resolució de la hipòtesi

La meua hipòtesi inicial d'aquest treball afirmava que, "per viure bé, les decisions humanes s'han d'adaptar al seu context: les decisions interpersonals i aquelles que afecten directament altres persones es guien millor mitjançant la intel·ligència emocional, mentre que les decisions personals i les que tenen un impacte social més ampli requereixen sobretot raó o raó crítica. Així mateix, es defensava que no existeix una resposta única, ja que cada decisió té una naturalesa i unes conseqüències diferents.

Després d'haver analitzat en profunditat el paper que tenen la raó i les emocions en la conducta humana a través de diversos sistemes ètics i enfocaments filosòfics, aquesta hipòtesi inicial ha hagut de ser matisada. L'estudi dels autors treballats mostra clarament que ni la raó ni les emocions poden funcionar de manera aïllada en la presa de decisions.

D'una banda, diversos pensadors com David Hume, Sigmund Freud, William James o Antonio Damasio mostren que guiar-se només per la raó és impossible, ja que les emocions aporten el contingut, la motivació i el context de les nostres decisions. Sense emocions no hi ha valor, orientació ni impuls per actuar. La raó, per si sola, no pot generar finalitats morals ni donar sentit a l'acció humana.

D'altra banda, la tradició filosòfica representada per autors com Plató, Aristòtil o John Rawls posa de manifest que guiar-se exclusivament pels instints o les emocions condueix a la inestabilitat, al conflicte i a l'arbitrarietat. La raó és necessària per ordenar, orientar, calcular conseqüències i universalitzar criteris, encara que no pugui ser la font última del contingut moral.

A partir d'aquesta anàlisi, el concepte d'intel·ligència emocional apareix com una eina clau que proposa un equilibri entre emocions i raó que permet integrar sensibilitat, reflexió i context.

Això porta a una correcció important de la hipòtesi inicial ja que la intel·ligència emocional no és útil només en alguns tipus de decisions, sinó en tots quatre tipus de decisions, ja que totes requereixen, en diferents graus, emocions regulades per la raó en el sentit positiu.

Ara bé, reconèixer la intel·ligència emocional com a eina general no resol del tot la qüestió central de l'ètica perquè quin criteri hem de seguir per decidir què està bé i què està malament, o quin sistema ètic és més adequat en les decisions morals.

En la vida quotidiana, moltes decisions poden basar-se en la intel·ligència emocional sense necessitat d'un sistema ètic formal. Però en les decisions morals, especialment aquelles que afecten altres persones o col·lectius sencers, cal algun tipus de marc normatiu.

L'anàlisi dels diferents sistemes ètics mostra que cap sistema és perfecte ni universalment aplicable, ja que cadascun presenta limitacions quan s'utilitza com a criteri únic del judici moral.

- **Intel·lectualisme moral:** confia excessivament en la raó i ignora el paper motivador i informatiu de les emocions.
- **Eudemonisme:** centra la moral en la felicitat, però no sempre resol conflictes entre felicitat individual i col·lectiva.
- **Utilitarisme:** pot justificar injustícies individuals si augmenten la felicitat global.
- **Deontologia:** és massa rígida i pot ignorar les conseqüències reals de les accions.
- **Ètica del discurs:** depèn d'un ideal de diàleg racional que sovint no es compleix en la pràctica.
- **Teoria de la justícia:** busca imparcialitat i equitat; pot ser teòrica i poc concreta en casos individuals.
- **Hedonisme:** corre el risc de reduir el bé moral al plaer, fins i tot quan aquest és superficial o immediat.
- **Emotivisme moral:** explica bé l'origen dels judicis morals, però no ofereix criteris normatius sòlids.
- **Ètica de la compassió:** posa l'accent en l'empatia, però pot resultar parcial o insuficient en decisions complexes i impersonals.

Aquesta anàlisi permet concloure que els sistemes ètics poden funcionar conjuntament i que, segons la situació, el context i el tipus de decisió, certs criteris ètics resulten més adequats que altres. Aquesta flexibilitat és especialment visible quan considerem els diferents dilemes morals que apareixen en diversos sectors de la societat com:

- **Personal i familiar:** decisions sobre relacions i afectes, com repartir temps o ajudar un amic. Predominen ètica de la compassió i regulació racional de les emocions.
- **Social i comunitari:** decisions sobre recursos, serveis o projectes col·lectius, on són útils Rawls i utilitarisme, amb intel·ligència emocional per entendre necessitats reals.
- **Polític i institucional:** decisions sobre lleis, regulacions i polítiques públiques. Combinació de utilitarisme, deontologia i raó crítica, modulada per empatia i sensibilitat emocional.
- **Professional i empresarial:** dilemes sobre beneficis, sostenibilitat i benestar dels treballadors. Integració de eudemonisme, hedonisme i intel·ligència emocional.
- **Científic i tecnològic:** decisions sobre experiments, IA o biotecnologia. Necessiten deontologia, utilitarisme i regulació emocional per anticipar impactes humans.

En tots aquests contextos, la intel·ligència emocional permet equilibrar raó i emoció, ajudant a prendre decisions que siguin alhora moralment vàlides i humanament sensibles.

Resum de Conclusió final:

Per viure bé, totes les decisions humanes haurien de guiar-se per intel·ligència emocional, ja que la raó sola no aporta contingut moral, i guiar-se només pels instints o emocions immediates condueix a inestabilitat, impulsivitat extrema i caos. Tot i això, no existeix un sistema ètic definitiu i el criteri més adequat depèn del context i de la naturalesa de cada decisió, combinant sensibilitat emocional i raó crítica.

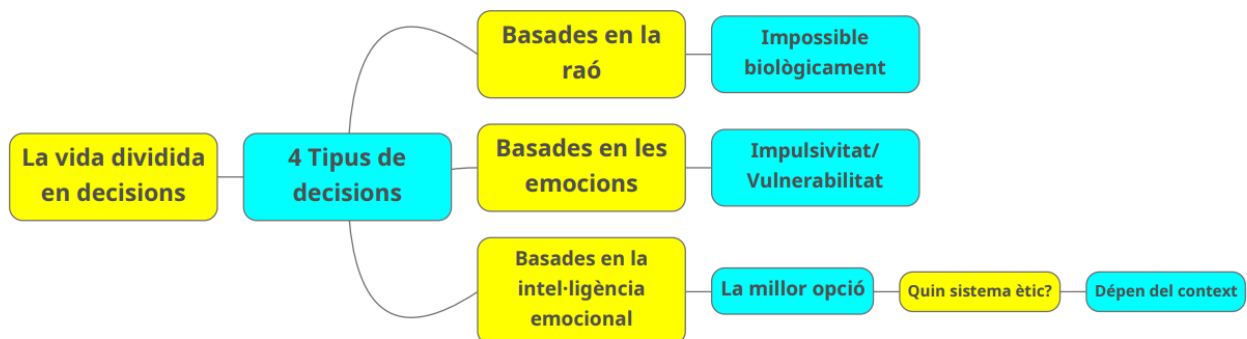

Fig 25: L'esquema de resolució de la hipòtesi

8. MARC PRÀCTIC

L'objectiu del marc pràctic és aplicar els sistemes ètics adquirits en la part teòrica a situacions complexes de la vida real. Concretament, aquest apartat se centra en la resolució de dilemes morals i socials, analitzant què es considera correcte i bo des d'una perspectiva personal, reflexiva i argumentada. L'enfocament adoptat és qualitatiu i deductiu, basat en la reflexió filosòfica i en la connexió amb els diferents sistemes ètics estudiats al llarg del treball.

En aquest treball s'han seleccionat set dilemes morals, triats per la seva capacitat de posar a prova les diverses perspectives ètiques i de mostrar com la raó i les emocions interactuen en la presa de decisions.

Cada dilema es presenta de manera concreta i s'analitza a partir dels sistemes ètics estudiats, amb l'objectiu de reflexionar sobre possibles solucions i valorar la coherència entre els principis filosòfics i les intuïcions morals.

És important subratllar que aquest enfocament no requereix la recopilació de dades empíriques, enquestes o entrevistes: l'anàlisi es basa directament en la reflexió, la lògica i els exemples conceptuals, tal com proposen els filòsofs estudiats.

9. Introducció: Philippa Foot, dilema de tramvia

Què és un dilema moral?

La vida humana està plena de situacions en què no hi ha una resposta fàcil ni evident. Sovint ens enfrontem a decisions que posen en conflicte valors, principis i responsabilitats, i on cada opció té conseqüències importants per nosaltres mateixos i per altres. A aquestes situacions que han captivat als filòsofs durant segles les anomenem "Dilemes Morals".

Per la definició, un dilema moral és una situació en què una persona ha d'escollir entre dues o més opcions, totes amb implicacions ètiques significatives, de manera que cap alternativa sembla completament correcta segons tots els criteris morals. Els dilemes morals permeten explorar com la raó i les emocions interactuen en la presa de decisions i com els diferents sistemes ètics poden orientar-nos davant de conflictes difícils.

Philippa Foot i el dilema moral de tramvia

Un dels exemples més coneguts en la història de la filosofia moral és el dilema del tramvia, proposat per Philippa Foot el 1967. En aquest dilema, s'imagina una situació en què un tramvia fora de control s'acosta a cinc persones que estan lligades a la via i no poden moure's. L'única manera de salvar-les és desviar el tramvia cap a una altra via, on hi ha una sola persona lligada. La pregunta és: és moralment correcte accionar la palanca per matar una persona i salvar-ne cinc?

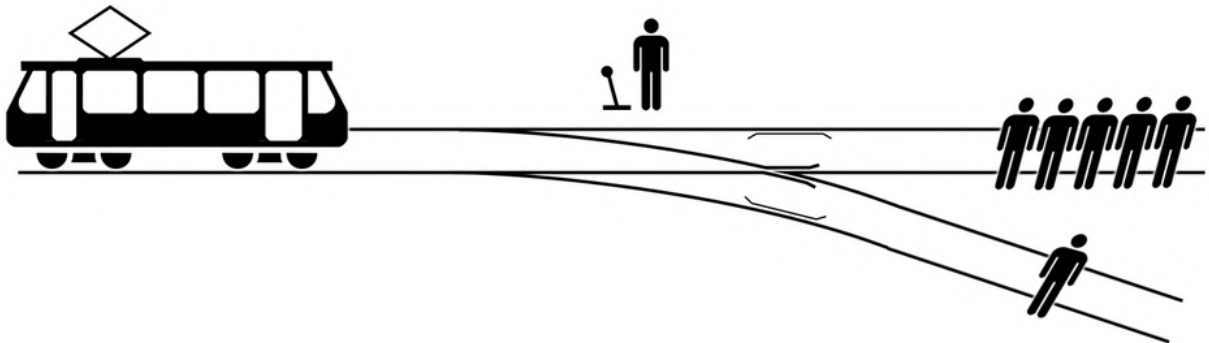

Fig 26: El dilema del tramvia

Aquest dilema no només planteja una qüestió de nombres i conseqüències, sinó que qüestiona principis fonamentals com la responsabilitat directa, la intenció i la relació amb les conseqüències. Foot va utilitzar aquest escenari per introduir la idea que la moral no sempre pot reduir-se a un càlcul de felicitat o dolor (com proposaria l'utilitarisme), sinó que també implica consideracions sobre la justícia, el deure i les intencions humanes.

El dilema del tramvia ha tingut una enorme influència en la filosofia moral contemporània, especialment en els debats sobre:

- Utilitarisme vs. deontologia: Comparant l'èmfasi en conseqüències amb l'èmfasi en normes o deures.
- Rols de la raó i les emocions: Com podem integrar la reflexió racional amb la compassió o l'aversion emocional a fer mal a algú.
- Estudis experimentals posteriors: Ha inspirat investigacions en psicologia moral que analitzen com les persones prenen decisions ètiques en situacions complexes.

Aquest dilema mostra clarament per què és necessari un enfocament que combini raó i emocions i per què la presa de decisions morals no pot basar-se exclusivament en un únic sistema ètic. És

precisament aquest tipus de situacions les que el marc pràctic del treball pretén analitzar a través dels vuit dilemes seleccionats.

10. Situacions dilemàtiques

Els dilemes seleccionats permeten analitzar com diferents sistemes ètics ofereixen respostes diverses a un mateix conflicte moral, posant de manifest que no existeix un criteri únic vàlid per a totes les situacions. Cada dilema planteja un xoc entre valors, drets, conseqüències i responsabilitats, i obliga a valorar quins principis ètics resulten més adequats segons el context.

En aquest marc pràctic, el conflicte entre raó i emocions no és l'eix central de l'anàlisi, ja que ha estat abordat i resolt en la part teòrica mitjançant el concepte d'intel·ligència emocional. El focus se situa, en canvi, en l'aplicació dels diferents sistemes ètics estudiats (utilitarisme, deontologia, eudemonisme, etc.) per examinar com cadascun interpreta i resol els dilemes morals proposats.

D'aquesta manera, el marc pràctic i aquest apartat específicament té com a objectiu identificar quin sistema ètic és més coherent o més útil en cada tipus de dilema, tot mostrant que la resolució de problemes morals depèn del context i de la naturalesa del conflicte, i no de l'aplicació mecànica d'un únic model moral.

Dels següents dilemes morals, la majoria d'aquells han sigut generats per la intel·ligència artificial excepte alguns dilemes morals coneguts com els de Robin Hood i Fat Man.

L'objectiu és resoldre-los des de la meua perspectiva i amb un raonament i unes justificacions d'allò que he après en la part teòrica.

Abans de començar volia destacar que les resolucions d'aquests dilemes morals no tenen per què ser 100% correctes en el sentit objectiu ja que no hi ha un criteri objectiu universal i els percebré i resoldré amb la meua pròpia opinió justificada amb els raonaments.

10.1. Robin Hood: Justícia social o Respecte a la llei?

En una societat amb grans desigualtats i injustícies econòmiques i sense serveis bàsics per als més desfavorits, una persona roba diners o béns a individus molt rics per repartir-los entre els pobres que no tenen les seves necessitats cobertes. Tot i millorar la qualitat de vida dels més desfavorits, aquesta acció vulnera la llei i el dret a la propietat privada.

Quina és l'acció moralment correcta: prioritzar la justícia social o respectar la llei?

Avui en dia, en la majoria dels estats, qualsevol tema ètic relacionat amb la política o l'economia no es veu tant des de la perspectiva de si una acció és bona o dolenta, sinó més aviat des de la perspectiva de si és legal o il·legal. Es dona més preferència a les lleis ja existents en la constitució d'un estat que a un debat nou per determinar què és realment bo i què és dolent.

Uns exemples típics es troben en els dos sistemes econòmics contradictoris, capitalisme i comunisme. En un estat extremadament capitalista, sense socialdemocràcia i amb serveis públics de baixa qualitat, pagar una quantitat molt elevada del sou als ciutadans pot semblar injust, ja que es percep com una violació de la llibertat de propietat privada.

En canvi, en un estat comunista, tenir possessions de luxe es podria considerar innecessari i injust, perquè l'objectiu principal de l'estat és satisfer les necessitats bàsiques dels ciutadans amb equitat.

En ambdós casos, passa una cosa molt important que és que la gent tendeix a associar allò legal amb allò moral i allò il·legal amb allò immoral. Aquesta manera de pensar genera una actitud sense pensament crític, que permet que la classe elit s'aprofiti i exploti encara més els ciutadans normals, perjudicant la justícia.

En aquest dilema passa el mateix. En primer lloc, l'acció de "robar" en si mateixa és dolenta tant moralment com legalment, mentre que respondre a la injustícia social des de la perspectiva

individual d'un ciutadà normal pot ser moralment correcta. Tot i això, no té gaire importància ni coherència, ja que el sistema judicial és responsable de proporcionar la justícia i no una entitat fora del sector judicial. Per tant, un individu en aquest sentit no té per què actuar com Robin Hood i anar contra les lleis. Però, per què ens serveixen les lleis si no tenen com a objectiu resoldre la injustícia o la desigualtat d'un estat?

L'argument més típic seria: "Que cadascú faci allò que li correspon. Si Robin Hood no forma part del sistema judicial ni del sistema polític, no té coherència ni sentit que es dediqui a fer allò que no li correspon. Un atleta no pot fer la feina d'un economista i un economista no pot fer la feina d'un atleta. Tindrien dret d'opinar sobre altres professions i sobre tot allò que succeeix a l'estat, perquè una cosa és donar la teva opinió i l'altra és convertir la teva opinió en una acció i involucrar-te directament en la política com a ciutadà."

Si tothom comença a rebel·lar-se i no respecta les normes de l'estat, l'estabilitat de l'estat es col·lapsaria, donant lloc a més conflictes i sense pau. Per tant, Robin Hood té dret a manifestar-se i protestar perquè la seva ideologia es pugui convertir en una llei, però no pot involucrar-se en el sistema polític directament només perquè ell se sent que ho ha de fer.

Però el problema principal amb aquests arguments és que es dona més importància a les lleis i normes com "robar" per lluitar contra la injustícia o intentar controlar allò que no et toca com el sistema judicial. No es concentren en el problema principal i primari, que és la injustícia i la desigualtat econòmica que hi ha en primer lloc. Si els sistemes judicials no fan bé allò que els correspon, és a dir, no proporcionen la justícia als ciutadans, cal continuar respectant-los?

És com si un professor fes de tot menys ensenyar, o un futbolista fes de tot menys jugar a futbol. Podríem dir que un professor de matemàtiques és un matemàtic si no té ni idea de fer matemàtiques i fa la seva carrera per guanyar diners i no per ensenyar matemàtiques? És clar que no. Doncs aquest professor de matemàtiques hauria de ser reemplaçat per un altre professor de

matemàtiques, o aquell futbolista hauria de ser reemplaçat per un altre futbolista que sí que sàpiga jugar a futbol.

Doncs de la mateixa manera, si els legisladors i els tribunals de justícia no proporcionen la justícia, no milloren els serveis bàsics com la salut i l'educació, i no creen les lleis per disminuir la desigualtat extrema, no estan en la categoria de les persones "que saben què és la justícia", i també haurien de ser reemplaçats per un altre sistema polític o per altres persones, sigui fora o dins del sistema polític.

Segons Sòcrates i Plató, només aquells que saben o tenen una idea d'una determinada cosa haurien de dedicar-se a aquella professió: com un sabater a crear sabates, un escultor a crear escultures, i una persona que sàpiga de justícia a implementar la justícia a l'estat. I si el personatge Robin Hood té un esperit que sap més sobre la justícia que els polítics, té tot el dret de trencar aquesta llei, perquè, segons la meva opinió, desobeir una llei injusta és en realitat una acció justa.

Pel que fa a la qüestió de l'estabilitat dins de l'estat, hauríem de mirar el passat. El poble, als segles XVII i XVIII a Europa, no va fer manifestacions o protestes pacífiques per debilitar el poder dels monarques i tirans; van utilitzar violència per implementar la democràcia i lluitar contra el sistema feudal i l'església.

Les protestes violentes dels treballadors i comunistes, encara que no hagin donat com a resultat un estat utòpic comunista, han contribuït al debilitament del capitalisme brutal de la revolució industrial, donant lloc a les lleis i drets que donem per descomptat. Per exemple: la jornada laboral de 8 hores i un descans setmanal, la prohibició del treball infantil, el salari mínim, la seguretat social i les pensions.

Els drets de les dones també els han adquirit al segle passat gràcies a la lluita contra el sistema. Analitzant la història, cada vegada que algun sector, alguna classe econòmica, algun sexe o

alguna ètnia ha adquirit els seus drets, els ha guanyat lluitant constantment contra els sistemes. Si haguessin tingut paciència i haguessin estat “bons ciutadans” respectant les lleis i esperant que l'estat, per bona voluntat, els donés aquests drets, avui no tindrien cap dret.

A més si ho analitzem des de diferents sistemes ètics, veiem perspectives diverses:

Utilitarisme (Bentham): si robar als rics augmenta la felicitat de moltes persones i millora la situació econòmica de les que estan en dificultat, l'acció és moralment correcta, ja que el que compta són les conseqüències i el benestar global. Bentham defensa que la moral ha de guiar-se pel màxim plaer i mínim dolor per al major nombre possible.

Deontologia (Kant): robar, encara que sigui amb bones intencions o per aconseguir un fi positiu, és immoral, perquè utilitzem altres persones com a mitjà i no com a fi. Kant defensa que el respecte a la dignitat humana és incondicional i no pot dependre de les conseqüències.

Teoria de la Justícia (John Rawls): si apliquem el concepte del vel d'ignorància, les desigualtats haurien d'acabar per garantir que tothom tingui les mateixes oportunitats i drets. Així, redistribuir recursos per corregir injustícies seria coherent amb la justícia i l'equitat, buscant el benefici dels més desfavorits.

Des de la meua perspectiva, i amb l'argument anterior, l'ètica de Kant queda molt idealista i rígida, perquè crec que davant la maldat i la injustícia no es pot respondre només amb bondat i respecte a la llei. En certs contextos, injustícia contra injustícia és la veritable injustícia. En aquell context, tant Bentham com Rawls, amb els seus sistemes ètics, proposen el benestar comú i l'interès col·lectiu abans del benefici individual.

Una vegada conclòs que l'objectiu de Robin Hood és moralment bo, ara afegiré també les restriccions o les coses que Robin Hood ha de tenir en compte seguint el seu objectiu:

- 1) No hauria d'utilitzar la riquesa que ha robat per a un interès o benefici propi.
- 2) Hauria de distribuir els diners a les persones que realment ho mereixen, és a dir, aquelles que no tenen les seves necessitats bàsiques satisfetes i no tenen les oportunitats per tenir un bon futur.

- 3) Sempre que roba els diners, ha d'intentar fer-ho sense violència física, evitant pegar o matar a algú. I si, a més, cal la violència, ha de fer servir el mínim grau de violència possible. Si ha d'escollir entre robar però causar un dany greu físic a una persona o no robar, ha d'escollir l'opció de no robar.

Conclusió: La millor opció moral és prioritzar la justícia i l'equitat, lluitant contra la injustícia encara que això impliqui desobeir normes de l'estat, sempre que es faci per fer allò que és just i bo. A més la persona que actua com Robin Hood hauria d'intentar fer-ho amb sinceritat, repartint els recursos de manera justa i evitant la violència física contra els rics.

10.2. Consum: Menjar carn i tenir mascota

Una persona viu amb una mascota a qui estima, protegeix i considera part de la seva vida, però al mateix temps consumeix carn i productes d'origen animal com a part habitual de la seva alimentació.

El dilema moral consisteix a decidir si és coherent i ètic estimar i protegir certs animals mentre se'n consumeixen altres?

Més del 50 % de la població actual té una mascota. Fa segles, els animals es feien servir per a diverses funcions: els gossos per protecció durant la nit, els cavalls per al transport i els animals de camp per a l'alimentació. Però després de la revolució industrial, i especialment des dels finals del segle XX, tenir una mascota s'ha popularitzat no per utilitat ni per explotació, sinó pel simple motiu de companyia i entreteniment.

No obstant això, les persones que no som vegetarianes gairebé mai ens preguntem que la carn que consumim també prové d'animals com la gallina, la vaca o el porc, que tenen un sistema nerviós amb neurones, sentiments i emocions similars als nostres animals de companyia com gats, gossos o hámsters. A la societat està tan normalitzat consumir aquests animals que ningú se sent culpable, ni reflexiona sobre la coherència entre estimar les mascotes i menjar altres animals com si fossin dos tipus de criatures diferents.

Aquesta hipocresia es fa més evident quan es parla del consum de carn en altres cultures, com la xinesa o japonesa, on menjar gats o gossos és vist com un acte imperdonable, mentre que aquí menjar carn de granja es normalitza. Aquesta actitud no té cap base lògica, ja que es critica una cultura per consumir uns animals no perquè estiguin matant criatures amb sentiments pel seu gust i plaer, sinó perquè són diferents dels que es consumeixen aquí, mostrant una empatia selectiva sense cap criteri.

Eliminar aquesta incoherència no significa menjar també les nostres mascotes per tractar-los “iguals”, sinó replantejar el consum de carn per motius ètics. Hem de preguntar-nos fins a quin punt els nostres costums respecten la vida i el benestar dels altres. Els animals, tant salvatges com de granja i com les mascotes, tenen un sistema nerviós que els permet experimentar sentiments i emocions; poden sentir dolor i sofriment. Avui dia, amb la disponibilitat d'opcions alternatives a la carn que no afecten la salut ni l'economia, optar per una dieta més conscient és viable i coherent amb la responsabilitat ètica.

Abans de comentar aquesta situació a través de diferents sistemes ètics, mencionaré alguns arguments que se solen utilitzar contra el vegetarianisme:

1) “Necessitem menjar carn per sobreviure”. “Les proteïnes són essencials per a la vida.”

D'aquestes dues frases, només la segona és correcta, perquè les proteïnes sense dubte són molt importants per a la nostra vida i pel funcionament del cos, però la carn no és la font de totes les proteïnes ja que hi ha alternatives com llegums, tofu, llavors, fruits secs, cereals integrals, ous, làctics, quinoa, etc.

El problema amb la primera frase és que menciona un argument que avui en dia, en la majoria de països, i menys en els del Primer Món, és un rumor: que necessitem menjar carn per sobreviure. La carn és essencial perquè aporta proteïnes i altres nutrients, però no són exclusius de la carn

per exemple ferro, vitamina B12, omega-3, es poden trobar en els aliments com llegums, algues, cereals enriquits, fruits secs, etc.

També és cert que la dieta vegetariana té un desavantatge: en una porció petita de carn podem trobar molts nutrients de manera fàcil, mentre que per obtenir els mateixos nutrients, una persona vegetariana hauria de combinar diversos aliments. Però aquest problema no és tan greu, i una persona dedicada i informada pot resoldre-ho amb una dieta equilibrada.

Per entendre bé el paper de la carn avui en dia hem de tenir en compte que en temps antics, totes les cultures vivien dels animals d'alguna manera, i la dieta incloïa un percentatge important de carn. Amb el pas del temps i la modernització, la nostra societat ja no depèn dels animals com abans, però seguim consumint carn perquè forma part de la cultura i la tradició, perquè ens ve de gust, i ens porta plaer, no perquè sigui una necessitat essencial per sobreviure.

A més, per refutar la primera frase, tenim un exemple pràctic: els hindús han practicat el vegetarianisme durant més de 3000 anys. És cert que la seva cultura no depenia tant de la carn, però avui en dia, especialment als països del Primer Món, la globalització permet trobar aliments de tot el món i aquesta "necessitat" deixa de tenir sentit.

No obstant això, en llocs on la vida depèn majoritàriament dels animals, com en algunes tribus nòmades que viuen de la ramaderia, sí que el consum d'animals és necessari per sobreviure, i en aquest cas no es consideraria immoral.

2) "L'ésser humà és omnívor per naturalesa perquè porta milers d'anys consumint carn i deixar de fer-ho va contra la naturalesa i la nostra biologia."

Aquest argument associa allò natural amb allò moralment correcte, cosa que constitueix una fal·làcia. El fet que els humans puguem consumir carn no implica que haguem de fer-ho moralment. De la mateixa manera, el fet que la naturalesa humana inclogui desitjos egoistes no justifica moralment accions com la violència, la dominació o la injustícia.

També es compara el comportament humà amb el dels animals salvatges, afirmant que com que a la natura uns animals mengen altres animals, els humans també ho poden fer sense que sigui immoral. Aquest argument comet una selecció esbiaixada perquè els animals no tenen consciència moral i, per tant, actuen de manera amoral. Els éssers humans, en canvi, sí que tenim consciència moral i capacitat de reflexió, fet que ens permet qüestionar i regular els nostres actes. A més, a la natura també existeixen pràctiques com el canibalisme o l'infanticidi, cosa que no implica que siguin moralment acceptables per als humans.

Des del punt de vista dels sistemes ètics:

L'ètica de la compassió d'Arthur Schopenhauer: el criteri moral fonamental no és ni la utilitat ni la llei, sinó la capacitat de reconèixer el sofriment dels altres éssers vius com a propi.

Schopenhauer defensa que tots els éssers vius estan sotmesos a la voluntat i al sofriment, i que només la compassió pot frenar aquesta dinàmica constant de dolor.

Aplicant aquesta visió al dilema, el consum de carn deixa de ser una qüestió cultural o de gust i es converteix en una qüestió moral clara: si sabem que els animals pateixen i tenim la capacitat d'evitar aquest sofriment sense posar en risc la nostra supervivència, continuar consumint-los és moralment incorrecte. Estimar una mascota mentre s'accepta el sofriment d'altres animals només perquè no formen part del nostre cercle afectiu mostra una manca de compassió universal. Des d'aquesta ètica, reduir o eliminar el consum de carn no és un sacrifici, sinó una resposta moral directa al sofriment evitable d'altres éssers vius.

Teoria de la justícia de John Rawls: Aquesta teoria encara que està pensada principalment per regular les relacions entre éssers humans, el seu concepte del vel d'ignorància permet una reflexió molt potent aplicada a aquest dilema.

Si no sabéssim quin paper ens tocava ocupar en una societat, no només com a humans, sinó també com a éssers vulnerables, difícilment acceptaríem un sistema que permet el sofriment

sistemàtic d'animals per simple comoditat o gust. Si ens pogués tocar ser una gallina en una granja industrial, condemnada a viure en condicions extremes sense cap possibilitat de desenvolupar una vida mínimament digna, no acceptaríem aquestes normes com a justes. Des d'aquesta perspectiva, una societat justa hauria de protegir especialment els éssers més vulnerables, i això inclou els animals, ja que no poden defensar-se ni participar en la presa de decisions que els afecten.

Conclusió: Aquest dilema mostra una clara incoherència moral entre estimar certs animals i acceptar el sofriment d'altres només per costum o plaer. Si reconeixem que tots els animals poden sentir dolor i patiment, no hi ha un criteri ètic sòlid que justifiqui aquesta empatia selectiva. En un context en què existeixen alternatives reals al consum de carn, continuar menjant animals per gust o comoditat és moralment incorrecte. Per tant, una postura coherent i justa implica replantejar els nostres hàbits de consum i reduir el sofriment animal sempre que sigui possible.

10.3. Sacrificar una carrera per cuidar a una familiar:

Un noi de 20 anys que viu en un poble té l'oportunitat de desenvolupar una carrera professional important molt lluny del poble en una ciutat, que li aportaria realització personal i estabilitat econòmica. Al mateix temps, la seva mare pateix Alzheimer en fase inicial, i necessita cures constants i atenció especialitzada que ningú més pot oferir, ja que no té cap altre fill, el seu marit ha mort i no disposen de diners per llogar algú que pugui cuidar-la.

El dilema consisteix a decidir si seguir el propi projecte vital i aspiracions professionals, amb totes les oportunitats i recompenses personals que això comporta, o assumir la responsabilitat de cuidar aquest la seva mare, amb totes les renúncies personals, sacrificis i limitacions que això implica?

Aquest dilema, en comparació amb els dos anteriors, és més existencial i personal, ja que, en lloc de tractar temes com lleis o normes abstractes, parla sobretot del temps, de les relacions

personals i de la responsabilitat. No es tracta simplement d'escollir entre dues opcions concretes, sinó entre dues maneres de viure i dos estils de vida diferents.

A diferència d'altres dilemes, aquí no hi ha cap opció que sigui clarament egoista o clarament immoral. Tant marxar com quedar-se tenen un cost humà elevat. Marxar implica abandonar algú vulnerable en un moment crític, mentre que quedar-se implica renunciar a una part important del propi projecte vital, amb conseqüències emocionals, econòmiques i personals a llarg termini.

Aquell noi pot triar l'opció de desenvolupar una carrera professional amb un futur estable i positiu, i això no té res de dolent. A qualsevol de nosaltres ens agradaria seguir la nostra passió o una carrera que ens porti realització, i això no és ni egoisme ni narcisisme. El problema apareix quan hi ha responsabilitats externes, com una persona que depèn completament de nosaltres, no per decisió pròpia sinó per circumstàncies de la vida. Per això, no hauríem de ser excessivament crítics amb aquell noi, ja que a l'edat de vint anys tots som molt idealistes i tenim molts somnis que volem fer realitat.

L'altra opció és quedar-se amb la seva mare, no deixar-la sola en una situació de gran vulnerabilitat i cuidar-la, encara que això signifiqui sacrificar la seva carrera durant uns anys i limitar el seu èxit personal. Aquesta opció és, sense dubte, molt altruista i possiblement una de les decisions moralment més valuoses que algú pot prendre des del punt de vista de l'empatia. A més, la seva mare, a causa de l'Alzheimer, no reconeixerà el valor dels seus actes, i per a ell serà emocionalment dur i estressant veure-la en aquest estat.

Des del punt de vista dels diferents sistemes ètics:

Eudemonisme (Aristòtil): Per a Aristòtil, la pregunta clau no és “què he de fer?”, sinó “quin tipus de persona he de ser?”. La moral no es basa en normes absolutes ni en càlculs de conseqüències, sinó en el desenvolupament del caràcter virtuós al llarg de la vida. L'objectiu últim de l'ésser humà és la eudaimonia, és a dir, una vida plena, realitzada i coherent amb la nostra naturalesa racional i social.

Les virtuts morals, com la responsabilitat, la generositat, la lleialtat o la cura dels altres, s'adquireixen mitjançant l'hàbit i consisteixen en trobar el just terme mitjà entre dos extrems viciosos. En aquest dilema, abandonar completament el familiar seria un defecte de virtut (egoisme o insensibilitat), però sacrificar totalment el propi projecte vital fins a anul·lar-se també seria un excés (manca de prudència).

A més, Aristòtil entén l'ésser humà com un ésser social i familiar, i les relacions properes, com la família i l'amistat, tenen un valor moral fonamental perquè són espais on es practica la virtut de manera real. Cuidar un familiar vulnerable no és només un deure extern, sinó una expressió directa del bon caràcter.

Aristòtil defensaria que cuidar el familiar és moralment correcte si aquest acte forma part d'una vida equilibrada, on la responsabilitat i la cura no destrueixen completament la pròpia realització personal. La decisió correcta és aquella que manté la dignitat tant del familiar com de l'agent moral.

El problema central d'aquesta perspectiva és que, en la situació hipotètica plantejada, no sembla haver-hi una opció intermèdia real perquè o es queda o marxa.

Hedonisme (Epicur): Epicur sovint és malinterpretat com un defensor del plaer immediat, però la seva ètica és en realitat profundament austera. El bé suprem és el plaer entès com a absència de dolor físic (aponia) i de pertorbació de l'ànima (ataràxia). No tots els plaers s'han de perseguir, ni tots els dolors s'han d'evitar. Cal valorar-los segons les seves conseqüències a llarg termini.

En aquest dilema, Epicur analitzaria quina decisió genera menys patiment global per a la persona. Perseguir una carrera brillant pot aportar plaers externs (èxit, diners, reconeixement), però abandonar un familiar dependent pot provocar un dolor interior profund com culpa, remordiment,

angoixa constant, inquietud moral. Aquest patiment mental és, per a Epicur, molt més greu que molts dolors físics.

A més, Epicur dona un valor central a les relacions humanes properes, especialment l'amistat, però també els vincles afectius estables. Aquestes relacions són una de les fonts principals de seguretat emocional i tranquil·litat vital. Trencar-les per ambicions externes pot desestabilitzar greument l'ànima.

Per tant, Epicur diria que és millor renunciar parcialment a la carrera si això evita un patiment interior profund i preserva la tranquil·litat de l'ànima. La decisió correcta és aquella que minimitza el dolor mental a llarg termini, encara que impliqui renunciar a certs plaers externs.

Aquesta situació també s'entén molt bé des de una ètica de la cura, que no posa l'accent en normes universals, sinó en les relacions concretes i la responsabilitat que neix dels vincles. No totes les persones tenen les mateixes obligacions morals envers tothom; hi ha relacions com la família que creen deures especials. Des d'aquesta mirada, cuidar un familiar proper no és una càrrega imposada, sinó una responsabilitat moral que neix del vincle afectiu i de la vulnerabilitat de l'altre.

Conclusió: En aquesta situació, deixaria molta més llibertat a la persona a l'hora de decidir entre les dues opcions, ja que no es pot afirmar que sempre sigui moralment correcte sacrificar la carrera, ni tampoc que sempre sigui legítim marxar.

No obstant això, en el cas concret en què no hi ha alternatives reals i la persona dependent quedaria completament desprotegida, considero que prioritzar la cura del familiar és l'opció moralment més justa.

No perquè anul·li el valor de la vida personal, sinó perquè reconeix que hi ha moments en què la responsabilitat envers l'altre pesa més que l'autorealització individual. Per tant, en aquest cas, l'acció moralment més correcta seria prioritzar la cura del familiar.

10.4. Vocació vs Estabilitat:

Una persona jove té una vocació i passió intensa per la música, que considera essencial per al seu desenvolupament personal. Dedicant-s'hi completament, experimentaria autorealització profunda, però amb ingressos inestables, cosa que podria afectar la seva família, que depèn econòmicament d'ell.

Al mateix temps, té l'oportunitat d'acceptar una feina estable i ben remunerada, que garantiria seguretat per a la família però limitaria la seva dedicació a la música i podria suposar renúncia definitiva al seu somni.

Fins a quin punt és moralment acceptable sacrificar la pròpia felicitat i somnis personals per responsabilitat envers els altres, i fins a quin punt és legítim perseguir la vocació encara que comporti inseguretat i dificultats per als més vulnerables?

Aquest dilema és encara més personal i existencial, ja que gira al voltant d'un conflicte entre dues dimensions essencials de la vida humana: la vocació personal i la responsabilitat envers els altres. No es tracta només d'escollir entre una feina o una passió, sinó entre dues maneres d'entendre què vol dir viure bé.

D'una banda, dedicar-se plenament a la música significa seguir allò que dona sentit a la pròpia existència, allò que fa que la vida no sigui només supervivència, sinó expressió, creativitat i autenticitat. De l'altra, acceptar una feina estable implica garantir seguretat econòmica i protecció a una família que depèn directament d'aquesta persona, evitant riscos i patiments futurs.

La seva responsabilitat de proporcionar estabilitat a la seva família es pot veure afectada per la seva passió, però tampoc és una situació totalment determinada. Hi ha diverses possibilitats reals que poden succeir:

- 1) Pot ser que decideixi seguir la seva passió i, en poc temps, es converteixi en un cantant famós, obtenint prou riquesa per mantenir la seva família.
- 2) Pot passar que mai arribi a tenir èxit i que la seva situació econòmica, i la de la seva família, empitjori encara més.

- 3) Pot ser que arribi a ser conegut només a llarg termini, però durant aquest període prolongat sense ingressos estables no pugui satisfer les necessitats bàsiques de la família.
- 4) Pot optar per començar a treballar en una feina estable, garantir els ingressos familiars i cobrir les necessitats bàsiques, però eliminant completament la seva passió per la música, centrant-se només en la feina i la família i quedant-se amb una sensació de buit existencial.
- 5) Pot triar una opció intermèdia: començar amb una feina estable, assegurar la situació econòmica familiar i, un cop arribi a una estabilitat aproximada potser als 35 o 40 anys, o fins i tot més tard, dedicar-se a la música. Tot i això, en aquest cas les probabilitats de convertir-se en una figura reconeguda o amb llegat serien molt més baixes.

Encara podrien existir més possibilitats, però aquestes cinc són les principals. D'entre elles, la primera és molt idealista, la segona i la tercera impliquen un perjudici clar per a la situació econòmica de la família; la quarta suposa reprimir els seus desitjos, introduint una sensació de buit a la seva vida i convertint-lo gairebé en una màquina que només treballa per complir una funció.

Per tant, la cinquena possibilitat apareix com l'opció que aporta més moderació i equilibri a la seva vida. L'únic desavantatge és que, amb tot el talent que podria tenir, començar a dedicar-se tard a la música pot fer que el món mai conegui les seves habilitats i que no rebi el reconeixement que mereix.

Tot i així, aquests factors no són prou forts per descartar aquesta cinquena opció, ja que la finalitat d'aquesta persona apassionada per la música no és necessàriament arribar a ser famosa, sinó poder dedicar-se a allò que li agrada. Un cop es trobi en una situació econòmicament estable o moderada, podrà fer-ho sense posar en risc el benestar dels altres.

Si analitzem aquest dilema des de diferents sistemes ètics, veiem que cada perspectiva posa l'accent en un aspecte diferent de la vida humana, i per tant condueix a una probabilitat concreta com a opció moralment més adequada.

Des de l'**eudemonisme d'Aristòtil**, la qüestió central no és l'èxit extern ni el sacrifici absolut, sinó l'equilibri vital. Aristòtil defensa que una bona vida és aquella que permet desenvolupar les virtuts i arribar a la eudaimonia, una vida plena i coherent amb la nostra naturalesa racional i social. En aquest sentit, dedicar-se exclusivament a la música sense garantir la supervivència de la família seria una manca de responsabilitat, però anul·lar completament la vocació també seria una forma d'excés, ja que suposa negar una part essencial del propi caràcter. Per això, Aristòtil no defensaria ni la primera probabilitat (massa idealista) ni la quarta (massa repressiva), sinó clarament la cinquena: assegurar primer una estabilitat mínima i, un cop assolida, donar espai a la vocació. Aquesta opció manté el terme mitjà entre l'egoisme i l'autonegació, i permet viure d'una manera moralment equilibrada.

Des del punt de vista de l'**hedonisme d'Epicur**, el criteri principal no és el plaer immediat, sinó la tranquil·litat de l'ànima i l'absència de patiment mental a llarg termini. Epicur advertiria que perseguir la música sense garanties pot generar angoixa constant, por pel futur i inseguretat, sobretot quan hi ha persones vulnerables que depenen d'un mateix. Al mateix temps, renunciar definitivament a la passió pot provocar frustració profunda, sensació de vida desaproveitada i malestar interior permanent. Per això, Epicur també s'inclinaria cap a la cinquena probabilitat perquè és una opció que redueix el patiment global, evita l'angoixa econòmica i permet, encara que més tard, satisfer el desig personal sense desestabilitzar la vida. La pau interior pesa més que la glòria o l'èxit extern.

Aquesta situació també es pot entendre molt bé des de l'**ètica de la cura**, que posa el focus en les relacions concretes i en la responsabilitat que neix dels vincles. Des d'aquesta perspectiva, ignorar les necessitats de la família per seguir un somni personal seria moralment problemàtic, ja que les obligacions no són iguals envers tothom: hi ha deures especials cap a aquells que depenen directament de nosaltres.

Això no significa anul·lar-se com a persona, però sí reconèixer que la cura dels altres ha de tenir prioritat en certs moments de la vida. L'ètica de la cura, per tant, també defensaria la cinquena

probabilitat com la més justa, ja que protegeix la família sense eliminar del tot el projecte personal, respectant tant els vincles com la identitat individual.

Fins i tot des d'una lectura utilitarista moderada, que valora les conseqüències globals, la cinquena opció genera més benestar a llarg termini ja que evita el patiment immediat de la família, redueix el risc d'empitjorar la situació econòmica i permet que, en el futur, la persona pugui dedicar-se a la música sense causar danys greus a tercers. Les opcions dues i tres maximitzen el risc i el sofriment, mentre que la quarta crea una infelicitat silenciosa però constant.

Així, malgrat que cada sistema ètic parteix de criteris diferents siguin virtut, tranquil·litat, responsabilitat o conseqüències, tots convergeixen en una mateixa conclusió que la cinquena probabilitat és la que millor respecta tant la vida pròpia com la dels altres, sense caure ni en l'egoisme ni en l'autosacrifici extrem.

Conclusió: Aquesta persona ha de trobar una manera de viure que respecti tant la pròpia identitat com la responsabilitat envers els altres. Sacrificar definitivament la vocació pot garantir estabilitat, però pot buidar la vida de sentit; perseguir-la sense límits pot posar en risc el benestar de les persones més vulnerables.

Per això, l'opció moralment més equilibrada és aquella que assegura primer la seguretat i la responsabilitat familiar, sense renunciar per sempre al projecte personal/ la probabilitat 5. Aquesta decisió no anul·la els somnis, sinó que els situa en un moment més just, reconeixent que viure bé no és només seguir els desitjos propis, sinó saber quan i com fer-los compatibles amb el deure envers els altres.

10.5. El dilema d'un metge: trasplantament d'òrgans

Un metge té cinc pacients crítics que moriran en pocs dies si no reben un trasplantament d'òrgans. No hi ha altres donants disponibles. Al mateix temps, hi ha un pacient en coma profund irreversible amb una targeta de donant d'òrgans que no especifica si accepta casos de coma. La família està dividida i la legislació és ambigua.

El metge ha de decidir si causar la mort del pacient per salvar cinc vides o respectar el principi de no provocar mai la mort directa, encara que això condueixi a la mort segura dels altres cinc. És moralment justificable actuar en benefici del major nombre de vides quan implica una decisió irreversible sobre algú que no pot expressar la seva voluntat?

Aquest dilema moral en comparació amb els anteriors inclou mort de l'ésser humà sí o sí, ja que les dues opcions causaran mort. D'una banda, hi ha cinc pacients conscients, amb famílies, amb futur, que moriran inevitablement si no reben un trasplantament. De l'altra, hi ha un pacient en coma profund irreversible, sense capacitat de decidir, amb una targeta de donant que no és del tot clara i amb una família dividida.

Aquí el metge no decideix entre dues vides possibles, sinó entre actuar o no actuar, sabent que qualsevol decisió comporta morts reals.

Aquest és el nucli moral del dilema: si una persona té dret a decidir qui ha de morir perquè altres puguin viure, aquest poder pot ser compatible amb la dignitat humana i amb el sentit mateix de la medicina?

En la novel·la *Crim i càstig* de Fiódor Dostoievski, un dels eixos centrals és el conflicte moral i psicològic de Raskólnikov, un jove intel·ligent però profundament empobrit, que viu envoltat de desesperació, humiliació i sofriment. Aquesta situació vital el porta a qüestionar les normes morals que sostenen la societat i a plantejar-se si realment totes les vides tenen el mateix valor.

Dostoievski mostra com, en moments límit, la raó pot començar a justificar idees que trenquen completament amb la moral comuna.

En la ment de Raskólnikov es desenvolupa una teoria perillosa, ell creu que existeixen persones “extraordinàries” que, per la seva superioritat intel·lectual o moral, tenen dret a transcendir les lleis i les normes ètiques que regulen la vida de la majoria.

Segons ell, aquestes persones no estan obligades a respectar la moral ordinària, perquè la seva missió és més alta i el seu potencial és superior. Aquesta teoria el porta a pensar que no totes les vides tenen el mateix valor i que, en determinades circumstàncies, eliminar una vida pot estar justificat si serveix per augmentar el benestar general.

A partir d'aquesta idea, Raskólnikov justifica l'assassinat d'una vella usurera, a qui considera una persona cruel, inútil i perjudicial per a la societat. En el seu raonament, la seva mort no només no seria una pèrdua, sinó un benefici perquè amb els seus diners podria ajudar la seva família, salvar persones necessitades i fer el bé. En la seva ment, l'acte es converteix en un càlcul gairebé matemàtic: eliminar una vida per millorar-ne moltes altres. La decisió sembla racional, freda i coherent amb la seva teoria, però profundament desconnectada de la compassió humana.

Tanmateix, el que comença com un raonament lògic es transforma ràpidament en un infern interior. Després del crim, Raskólnikov no troba ni pau ni alliberament. La culpa, la por i l'angoixa s'instal·len dins seu de manera constant. La seva consciència no accepta la justificació racional que ell mateix ha construït. Dostoievski mostra així que la moral no és només un conjunt de normes externes, sinó una força interna que condemna el mal encara que la raó intenti legitimar-lo. Raskólnikov descobreix, a través del patiment, que la dignitat humana no pot ser reduïda a un càlcul d'utilitat.

Aquest raonament és inquietantment similar al dilema del metge. El metge no actua mogut per l'odi ni per l'egoisme, sinó per una intenció aparentment noble de salvar cinc vides. No obstant això, el problema no és només el resultat final, sinó el paper que assumeix. En decidir anticipar la mort d'un pacient en coma per salvar-ne cinc, el metge es converteix en jutge absolut del valor de

les vides humanes. Igual que Raskólnikov, podria començar a pensar que una vida en coma irreversible “val menys” que cinc vides conscients i amb futur.

El perill d'aquest pensament és que transforma les persones en mitjans per a un fi, en xifres dins d'un càlcul utilitarista, i no en fins en si mateixes. La dignitat humana queda subordinada a la utilitat. Dostoievski ens adverteix que atribuir-se el dret de decidir qui ha de viure i qui ha de morir no eleva moralment l'ésser humà, sinó que el trenca per dins. En aquest sentit, el veritable càstig de Raskólnikov no és només legal, sinó profundament moral i psicològic.

Així, el dilema del metge no tracta només de quantes vides se salven, sinó de quin tipus de medicina, de societat i de moral estem disposats a acceptar. Si permetem que algú decideixi qui ha de morir perquè altres visquin, estem assumint una lògica perillosa on el valor de la vida humana es torna negociable. Tal com mostra Dostoievski, creure's capaç de transcendir la moral comuna no fa l'ésser humà més lliure ni més just, sinó que el desconnecta de la seva pròpia humanitat. En última instància, el dilema no és només mèdic, sinó profundament existencial.

Des del punt de vista dels diferents sistemes ètics:

Utilitarisme (Jeremy Bentham):

Des del punt de vista de Bentham, com que l'acció moral correcta és aquella que maximitza la felicitat o el benestar global. La moral es decideix mitjançant un càlcul de conseqüències: quina acció produeix més plaer i menys patiment per al major nombre de persones. Aplicat al dilema del metge, l'utilitarisme portaria a defensar que anticipar la mort del pacient en coma per salvar cinc vides és moralment justificable, ja que el resultat final és la preservació de més vides humanes.

En aquest càlcul, el patiment del pacient en coma es considera mínim o inexistent, mentre que la mort dels cinc pacients conscients comportaria un sofriment immens, tant per a ells com per a les seves famílies. Des d'aquesta perspectiva, salvar cinc vides és clarament preferible a salvar-ne una. Tanmateix, el problema d'aquesta visió és que redueix les persones a xifres i tracta la vida humana com un mitjà per maximitzar un resultat, sense tenir en compte la dignitat individual ni els límits morals de l'acció mèdica.

Deontologia (Immanuel Kant):

Per a Kant, com que la moral no depèn de les conseqüències, sinó del respecte absolut al deure i a la dignitat humana. Cada persona és un fi en si mateixa i mai pot ser utilitzada només com un mitjà per aconseguir un altre bé, encara que aquest bé sigui molt gran. La vida humana té un valor absolut i no pot ser sacrificada voluntàriament per salvar-ne d'altres.

Des d'aquesta perspectiva, el metge no pot causar la mort del pacient en coma, perquè això significaria provocar directament la mort d'un ésser humà innocent. Fer-ho seria instrumentalitzar-lo, convertir-lo en un simple recurs biològic per salvar altres persones. Encara que el resultat fos la salvació de cinc vides, l'acció seria moralment incorrecta perquè viola un principi fonamental: el de no matar. Per a Kant, el metge ha de respectar el seu deure professional i moral, encara que això impliqui conseqüències tràgiques.

Teoria de la Justícia (John Rawls):

Rawls com que proposa una ètica basada en principis de justícia que serien acceptats per tothom des d'una "posició original", darrere un vel d'ignorància, sense saber quin lloc ocuparan a la societat. En aquest marc, les normes justes són aquelles que protegeixen especialment els més vulnerables i garanteixen drets fonamentals inviolables.

Aplicat al dilema, Rawls rebutjaria una decisió que permetés sacrificar un individu vulnerable per beneficiar-ne d'altres, perquè ningú acceptaria una norma social que permetés ser utilitzat com a mitjà si algun dia es trobés en una situació de debilitat extrema, com un coma irreversible. Encara que salvar cinc vides sembli desitjable, una societat justa no pot permetre que la vida d'una persona depengui d'un càlcul d'utilitat. Per tant, des del seu punt de vista, el metge no hauria de causar la mort del pacient, ja que això vulnera el principi de respecte als drets bàsics i a la igualtat moral de totes les persones.

Ètica del discurs (Jürgen Habermas):

L'ètica discursiva de Jürgen Habermas es basa en la idea que una norma moral és vàlida només si pot ser acceptada racionalment per totes les persones afectades, mitjançant un diàleg lliure, igualitari i sense coaccions. La moralitat neix del consens assolit a través de la comunicació i la participació activa de tots els implicats.

En aquest dilema, aquesta condició fonamental no es compleix. El pacient en coma profund irreversible, que és precisament el més afectat per la decisió, no pot participar en cap procés de deliberació, ni expressar la seva voluntat de manera clara. La targeta de donant no és prou específica i la família està dividida, cosa que impedeix establir un consens real. Sense la possibilitat de participació del subjecte central del dilema, l'ètica de Habermas queda bloquejada.

Això mostra un límit important de l'ètica discursiva perquè funciona bé en situacions on els afectats poden dialogar i arribar a acords, però resulta insuficient en casos límit on hi ha incapacitat, silenci o absència de veu moral. En aquest context, la decisió no pot fonamentar-se en el consens, perquè aquest consens és impossible. El dilema, per tant, no es resol mitjançant la comunicació, sinó que obliga a recórrer a principis ètics més fonamentals sobre la vida, la dignitat i els límits del poder humà.

El rol del metge i els límits del seu poder moral:

A diferència de Raskólnikov, el metge no és un individu que actua només segons la seva consciència privada o una teoria personal sobre el valor de les vides. El metge exerceix una professió amb una responsabilitat moral i social molt concreta, regulada per principis ètics, legals i deontològics. El seu poder no és absolut, sinó delegat: la societat li confia la vida dels pacients amb la condició que aquest poder no s'utilitzi mai per provocar la mort de manera directa.

Mentre Raskólnikov es concedeix a si mateix el dret de decidir qui mereix viure basant-se en un càlcul subjectiu de beneficis, el metge està lligat al principi fonamental de la medicina: no fer mal (*primum non nocere*). La seva funció és curar, alleujar el sofriment i preservar la vida, no

seleccionar qui ha de morir, encara que l'objectiu sigui salvar altres vides. Si el metge traspassa aquest límit, deixa de ser cuidador per convertir-se en jutge, assumint un poder moral que cap professió hauria de tenir.

A més, el metge no pot justificar la seva acció només per la bona intenció. En medicina, la intenció no legitima qualsevol mitjà. Anticipar la mort d'un pacient trenca la confiança essencial entre metge i pacient, i estableix un precedent perillós: que la vida humana pot ser instrumentalitzada en funció de criteris d'utilitat. Això apropa el metge a la lògica de Raskólnikov, però amb una diferència encara més greu: l'acte no seria individual i excepcional, sinó dins del sistema mèdic.

Per tant, el dilema no és només sobre salvar més vides, sinó sobre quin tipus de poder estem disposats a donar a la medicina. Acceptar que un metge pugui provocar una mort directa, encara que sigui amb finalitats altruistes, implica alterar profundament el sentit mateix de la pràctica mèdica i el valor incondicional de cada vida humana.

Conclusió:

Aquest dilema mostra que no tot allò que maximitza el nombre de vides salvades és moralment acceptable. Encara que la mort dels cinc pacients sigui una tragèdia, permetre que un metge decideixi provocar intencionadament la mort d'un altre és creuar un límit que posa en risc la dignitat humana i el sentit de la medicina. Com ens adverteix Dostoievski a través de Raskólnikov, creure's amb el dret de decidir sobre la vida i la mort dels altres no eleva l'ésser humà, sinó que el deshumanitza. En aquest cas, respectar el límit moral pot ser dolorós, però és precisament aquest límit el que preserva la nostra humanitat.

10.6. Fat Man:

Un tramvia fora de control s'acosta a cinc persones que no poden escapar. L'única manera d'aturar-lo és empènyer un home corpulent des d'un pont, fent que el seu cos freni el vehicle i salvi les cinc persones, però causant directament la seva mort.

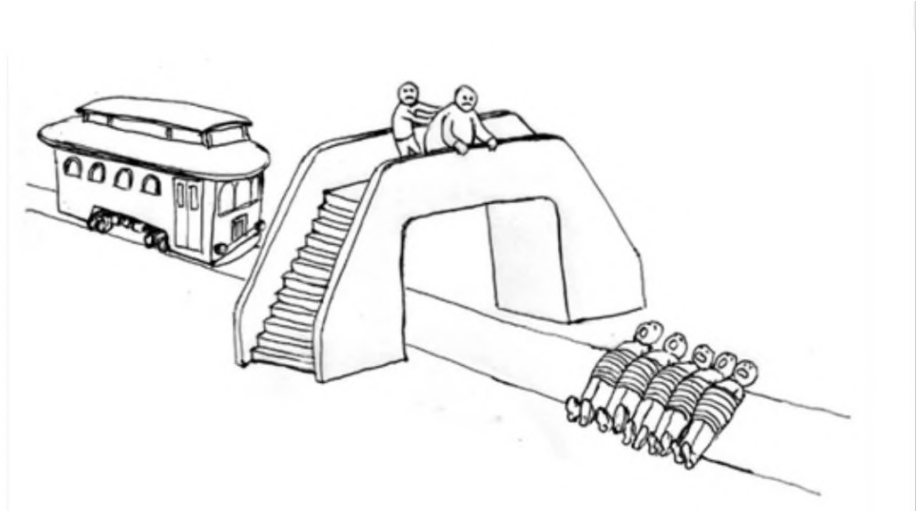

Fig 27: Dilema de Fat Man

Quina és l'acció moralment correcta: permetre la mort de cinc persones o sacrificar una vida de manera activa per salvar-les?

Aquest dilema és una versió alternativa i encara més exigent que el dilema clàssic del tramvia. En aquest dilema en comparació amb l'anterior, la persona que ha de prendre la decisió no forma part d'algun servei públic i així té més llibertat ja que el metge tenia una responsabilitat moral i l'altra responsabilitat professional, però en aquest cas només hi ha la responsabilitat moral, ja que l'individu no actua dins de cap rol institucional ni professional

Un tramvia fora de control s'acosta a cinc persones que no poden escapar. L'única manera d'aturar-lo és empènyer un home corpulent des d'un pont, fent que el seu cos freni el vehicle i salvi les cinc persones, però causant directament la seva mort.

La pregunta central és: quina acció és moralment correcta? Permetre la mort de cinc persones, o sacrificar una vida de manera activa per salvar-les?

El dilema no és només una qüestió de números, sinó també una qüestió humana i emocional. Moltes persones sentirien un rebuig immediat a empènyer a algú, perquè el contacte directe amb la mort d'una persona innocent és una violació d'un tabú profund. Però també és difícil no sentir que salvar cinc vides és una cosa que "s'hauria de fer".

I si una de les dues opcions ens sembla molt fàcil, podem imaginar que pot morir un amic nostre, un familiar molt proper o el nostre germà.

Des del punt de vista dels diferents sistemes ètics:

Utilitarisme (Jeremy Bentham):

Des d'aquest punt de vista, l'acció correcta seria empènyer la persona corpulenta, ja que el resultat maximitza el bé total: cinc vides salvades contra una vida sacrificada. L'èmfasi està en les conseqüències: la vida salvada dels cinc supera el cost de la mort d'un. El dilema moral aquí no rau en l'acte mateix, sinó en la mesura dels beneficis i danys. Un utilitarista clàssic podria argumentar que, tot i que és dolorós, sacrificar una persona és justificable pel bé major. Tot i això, aquesta posició és problemàtica perquè obre la porta a justificar qualsevol sacrifici individual si el balanç final és positiu.

Deontologia (Immanuel Kant):

Per Kant, aquesta acció és moralment inacceptable. La raó és simple ja que empènyer l'home corpulent seria utilitzar-lo com un mitjà per salvar altres vides, i això violaria la dignitat humana. Kant defensa que cada persona és un fi en si mateixa i no pot ser instrumentalitzada, encara que el resultat sigui positiu.

Així doncs, des de la deontologia, el més correcte seria no intervenir, perquè l'acció directa de matar és un acte immoral, encara que la conseqüència sigui salvar cinc vides.

Teoria de la Justícia (John Rawls):

Si apliquem el vel d'ignorància, no sabem si seríem una de les cinc persones a les vies o l'home corpulent. En aquesta situació, no seria just acceptar una regla que permeti sacrificar directament una persona sense el seu consentiment.

Rawls posaria el focus en la protecció de la igualtat i els drets fonamentals de cada individu. Si una regla permet que algú sigui sacrificat per la resta, aquesta regla no seria acceptable des d'una posició d'ignorància, perquè qualsevol podria ser l'home sacrificat.

Per tant, des de Rawls, no seria justificable sacrificar una persona de manera directa, encara que això salvi més vides.

Emotivisme moral (Hume)

David Hume defensa que la moral no es basa en la raó, sinó en els sentiments. Per a Hume, la raó només descriu la realitat, però no dicta què és bo o dolent. El que ens mou a jutjar moralment és la simpatia i les emocions que sentim davant d'una situació.

En aquest dilema, la reacció emocional és clau. Moltes persones sentirien una repulsió immediata a empènyer algú perquè l'acte implica una mort directa, i aquesta reacció no és una "racionalització", sinó una resposta moral real. Hume diria que el que fa que una acció sigui correcta o incorrecta és com ens fa sentir i com afecta la nostra empatia.

A més, l'emotivisme implica que la decisió pot variar segons les relacions personals. Si l'home corpulent fos un familiar o un amic, la simpatia i l'estima cap a aquesta persona farien que la idea d'empènyer-lo resultés intolerable. En aquest cas, l'emotivista no empenyeria, perquè el sentiment de protecció i afecte prevaldria.

En canvi, si l'home corpulent fos un desconegut, sense cap vincle emocional, l'emotivista podria sentir que salvar cinc vides és l'opció que provoca menys dolor emocional, i per això sí que podria decidir empènyer-lo. En altres paraules, en l'emotivisme la decisió depèn del context emocional i de la relació personal amb la víctima, perquè els sentiments no són iguals en tots els casos.

Conclusió:

Per tant, en aquest dilema, empènyer l'home significa convertir una persona en un mitjà per salvar altres vides, una acció que destrueix la dignitat humana i transforma la mort en un instrument. Encara que salvar cinc persones sembli el resultat més beneficiós des d'un punt de vista quantitatiu, la forma de l'acció importa tant com el final. Per això, la decisió moralment més correcta és no empènyer, perquè la vida no es pot utilitzar com a eina, ni tan sols per una causa justa.

10.7. La fam i el canibalisme:

Un grup de persones queda atrapat en una situació extrema, com un accident en un lloc aïllat, sense accés a aliments durant un llarg període de temps. A mesura que passen els dies, la fam esdevé una amenaça real i imminent per a la supervivència del grup. Davant d'aquesta situació límit, es planteja la possibilitat de matar una de les persones del grup per alimentar-se i permetre que la resta pugui sobreviure.

El dilema moral consisteix a decidir si és legítim sacrificar una vida humana per salvar-ne d'altres?

Aquest dilema representa un dels límits més extrems de la moral humana, perquè situa les persones en una condició on gairebé tot allò que sosté la vida moral desapareix. No hi ha lleis, no hi ha institucions, no hi ha normes socials, ni seguretat, ni possibilitat d'ajuda externa. Només hi ha un grup d'éssers humans atrapats en un entorn hostil, on el pas del temps no porta esperança, sinó debilitament, dolor i una mort cada vegada més propera.

A mesura que els dies passen sense menjar, la fam deixa de ser una simple sensació corporal i es converteix en una força que destrueix progressivament la voluntat, la raó i els vincles humans. El cos es debilita, la ment es confon i la por de morir es torna constant. En aquesta situació, la supervivència ja no és una idea abstracta, sinó una necessitat urgent que domina tots els

pensaments. El grup ja no pensa en el futur, ni en projectes vitals, ni en normes morals apreses en una societat estable; només pensa en resistir un dia més.

És en aquest context extrem quan apareix la proposta més inquietant possible: matar una persona del grup per alimentar-se d'ella i permetre que la resta pugui continuar vivint. Aquesta decisió no neix de l'odi, ni del desig de fer mal, ni de la crueltat, sinó de la desesperació absoluta. Tot i així, el fet que l'origen sigui la necessitat no elimina el pes moral de l'acte. La pregunta ja no és només com sobreviure, sinó què estem disposats a fer per sobreviure.

El dilema és especialment dur perquè cap opció és moralment acceptable sense reserves. Si no es mata ningú, el grup s'enfronta a una mort col·lectiva lenta i dolorosa. Si es mata una persona, s'assegura la supervivència d'alguns, però al preu de convertir un ésser humà en un mitjà pur per a la supervivència dels altres. En ambdós casos, la decisió deixa una ferida moral irreversible: o la mort de tots, o la vida d'uns quants salvats per un acte extrem

Aquest dilema obliga a replantejar el valor de la vida humana, la igualtat entre persones i els límits de la moral en situacions límit. Fins a quin punt la supervivència pot justificar la violència?

Existeix un moment en què la moral deixa de tenir sentit, o precisament és en aquestes situacions quan es posa a prova de manera més radical? La fam no només amenaça el cos, sinó també la identitat moral de les persones, i converteix cada decisió en una tragèdia sense sortida clara.

Des del punt de vista dels diferents sistemes ètics:

Utilitarisme (Jeremy Bentham):

Des d'una perspectiva utilitarista clàssica, l'utilitarisme podria arribar a justificar el sacrifici d'una vida si això permet salvar-ne diverses. Si una persona mor perquè la resta del grup pugui sobreviure, el balanç final de felicitat i sofriment seria, en termes estrictament quantitius, positiu.

Tanmateix, aquest raonament presenta un problema profund ja que redueix la vida humana a una unitat de càlcul. La persona sacrificada deixa de ser un individu amb dignitat pròpia i es converteix en un mitjà per a la supervivència dels altres.

Tot i que l'utilitarisme ofereix una resposta clara i aparentment pragmàtica en situacions límit, també mostra el seu límit més inquietant perquè així pot justificar actes extremadament violents sempre que el resultat global sigui favorable.

Deontologia (Immanuel Kant):

Per a Kant, aquest dilema no admet cap justificació moral del sacrifici d'una vida humana. Matar una persona, fins i tot amb la intenció de salvar-ne d'altres, és sempre immoral, perquè implica utilitzar un ésser humà com un simple mitjà per a un fi. La dignitat humana, segons Kant, és absoluta i no pot ser negociada ni subordinada a cap resultat, per molt dramàtic que sigui el context.

En aquest cas, la fam extrema no anul·la la llei moral. El fet que la situació sigui desesperada no converteix l'acte de matar en moralment acceptable. Des d'aquesta perspectiva, és preferible assumir el risc de morir tots abans que cometre una acció que destrueix el principi mateix que fa possible la moralitat. Kant defensa així una ètica dura, però coherent, hi ha límits que no poden ser traspassats sense perdre la condició moral.

Teoria de la Justícia (John Rawls):

Aplicar Rawls a aquest dilema és especialment complex, però il·lustratiu. Si ens situem darrere del vel d'ignorància, sense saber quin paper ens tocaria en aquesta situació, si seríem qui mor, qui sobreviu o qui decideix, difícilment acceptaríem una norma que permeti sacrificar una persona per salvar-ne d'altres. Ningú acceptaria una regla social que pogués condemnar-lo a ser eliminat quan esdevingui vulnerable.

Rawls defensa que els principis justos són aquells que protegrien especialment els més desfavorits. En aquest dilema, la persona sacrificada és clarament la més vulnerable. Permetre la

seva mort per benefici col·lectiu vulnera el principi de justícia com a equitat. Així, des d'aquesta perspectiva, el canibalisme forçat no pot ser considerat just, encara que pugui semblar funcional des del punt de vista de la supervivència.

Hedonisme (Epicur)

Epicur entén el bé suprem com l'absència de dolor físic i de turment de l'ànima. En aquest dilema, la fam extrema representa un dolor físic intens, però matar una altra persona pot generar un patiment psicològic encara més profund com culpa, angonya, por i una inquietud moral que pot acompanyar els supervivents tota la vida.

Epicur advertiria que no tots els dolors s'han d'evitar a qualsevol preu, ni tots els plaers s'han de perseguir. Sobreviure després d'haver matat algú pot portar una existència marcada per la pertorbació constant de l'ànima, que és precisament el que Epicur vol evitar. Des d'aquesta perspectiva, acceptar el propi destí abans que carregar amb un patiment moral irreversible pot ser, paradoxalment, l'opció més tranquil·la i coherent.

Exemple real: el cas de la societat de la neu

Un dels exemples més coneguts que il·lustra aquest dilema és el de la "societat de la neu" (el cas dels supervivents del Vol 571 de l'Uruguai), en què un equip de rugbi i els seus acompanyants van quedar atrapats a la muntanya després d'un accident aeri. Amb temperatures extremes, sense menjar i sense esperances immediates de rescat, els supervivents es van veure obligats a prendre una decisió que mai haurien imaginat, van recórrer al canibalisme per sobreviure.

Des del punt de vista humà, el que van fer es pot comprendre perquè l'ésser humà, quan és sotmès a una situació extrema, tendeix a prioritzar la supervivència. És difícil jutjar-los sense tenir en compte el context i la desesperació que van viure. En aquest sentit, la seva acció no és "extremadament incorrecta" perquè no es tracta d'un acte de crueltat o de violència gratuïta, sinó d'una decisió desesperada en un entorn on les opcions es reduïen a zero.

Però, al mateix temps, aquesta decisió no es pot considerar moralment correcta. El fet que una situació sigui extrema no elimina la dignitat humana ni legitima la mort d'un ésser humà per alimentar els altres. Això vol dir que, encara que es pugui entendre per què ho van fer, no deixa de ser una acció moralment equivocada.

A més, el cas de la societat de la neu mostra una cosa molt important que és que la supervivència no sempre es resol amb la mort d'una persona. A llarg termini, el sacrifici d'un individu no garanteix la resolució del problema; només l'ajorna. El que realment es necessita és una solució externa (rescat, ajuda, canvi de la situació), i no una decisió moral que transforma els éssers humans en recursos.

Per això, malgrat les circumstàncies, aquest exemple ens ha d'advertir que si una persona es troba en una situació límit, ha d'evitar arribar a aquest punt, i sempre que sigui possible, ha de buscar alternatives que no impliquin la mort d'un altre ésser humà. La supervivència no pot convertir-se en una justificació per trencar els límits morals que sostenen la nostra humanitat.

Conclusió:

La decisió moralment correcta en aquest dilema és no causar la mort d'algué per salvar la resta, fins i tot si això implica morir. Quan una vida humana es converteix en un mitjà per a la supervivència d'altres, es perd el respecte a la dignitat i es crea una lògica perillosa que justifica el càlcul de vides com si fossin objectes.

A més, hi ha una altra opció que no depèn de cap responsabilitat moral externa ni d'un càlcul de conseqüències: l'autosacrifici. Aquesta actitud transcendeix la moralitat habitual i es presenta com una manifestació viva de l'altruisme. En un context en què no hi ha recursos, i on la mort d'una persona no resol el problema a llarg termini, una persona que sap que hauria d'acabar matant altres per sobreviure pot optar per sacrificar-se ella mateixa.

Aquesta decisió no es basa en un deure ni en un benefici, sinó en una elecció que eleva la dignitat humana per sobre de la supervivència.

En aquest sentit, l'autosacrifici és la resposta més pura a la pregunta moral: no és només sobreviure, sinó sobre quina mena de vida val la pena viure.

11. Conclusió final (Part pràctica):

En aquesta part pràctica volia aplicar la conclusió de la part teòrica a diferents situacions dilemàtiques per observar el paper que juguen diversos sistemes ètics. La conclusió teòrica afirmava que, “per viure bé, les decisions humanes haurien d'estar guiades per la intel·ligència emocional, ja que la raó sola no aporta contingut moral, i guiar-se només pels instints o emocions immediats condueix a inestabilitat i caos.

Tot i això, no existeix un sistema ètic definitiu i el criteri més adequat depèn del context i de la naturalesa de cada decisió, combinant sensibilitat emocional i raó crítica.”

Així, la part pràctica no volia discutir directament la intel·ligència emocional o les emocions com a experiència, sinó com els diferents sistemes ètics responen a situacions concretes i fins a quin punt són coherents o no amb la realitat moral. En altres paraules, mentre que la intel·ligència emocional és el “motor” que orienta la nostra vida moral, els sistemes ètics són els criteris o regles que ens ajuden a prendre decisions quan la realitat es complica.

El resultat confirma el mateix principi: no existeix un sistema ètic universal ni definitiu. Cada teoria té punts forts i límits evidents segons el context. Per exemple, l'utilitarisme pot ser útil com a guia política o social quan es tracta de maximitzar el benestar sense causar danys directes, però es col·lapsa moralment en dilemes on converteix les vides humanes en nombres i justifica la mort com a mitjà. En dilemes com el 5, el 6 o el 7, aquesta visió quantitativa resulta moralment inacceptable perquè deshumanitza l'individu.

Per altra banda, la deontologia kantiana defensa la dignitat humana i evita que les persones es converteixin en mitjans, però també mostra els seus límits per la seva rigidesa que pot resultar destructiva per exemple “Ni mentir a un assassí que vol assassinar al teu amic”

En dilemes més existencials com els 3 i 4, l'ètica d'Aristòtil, centrada en la virtut i la moderació, aporta una resposta més equilibrada i adequada, ja que busca el terme mitjà i la vida plena, però tampoc no resol tots els conflictes.

La teoria de la justícia de Rawls és, des d'un punt de vista teòric, una de les més fortes, perquè intenta garantir principis equitatius i protectors dels més vulnerables. No obstant això, en la vida real no sempre podem partir d'un “vel d'ignorància” ni dissenyar una societat des de zero, per la qual cosa la seva aplicació directa queda lluny de la pràctica immediata.

Resum: Els dilemes pràctics mostren que no existeix un sistema ètic perfecte ni universal. Cada teoria aporta una resposta diferent segons el context i, sovint, cap d'elles resol tots els conflictes sense generar altres problemes. Per això, la moral humana requereix combinar la raó crítica amb la sensibilitat emocional, triant el criteri ètic més coherent segons la situació.

12. La Bibliografia i fonts d'informació

Llibres consultats

- Burkard, F. P. (2012). *Atlas de filosofía*. Alianza Atlas.
- Gaarder, J. (1996). *El mundo de Sofía: Novela sobre la historia de la filosofía*. Siruela.
- Infante, E. (2019). *Ética en la calle*. Ariel.
- Océano Grupo Editorial. (2004). *Atlas universal de filosofía: Manual didáctico de autores, textos, escuelas y conceptos filosóficos*. Océano.
- Plató. (2020). *Defensa de Sòcrates / Critó* (Bernat Metge Essencial, Vol. 14). Editorial Alpha.
- Rubio Hancock, J. (2019). *¿Está bien pegar a un nazi?* Libros del K.O.
- Smith, A. (2018). *El libro de la filosofía: Grandes ideas explicadas de forma sencilla*. Editorial DK.
- Tanaka, M. (2020). *Gran historia visual de la filosofía*. Blackie Books.

Enllaços de fonts d'informació d'internet

Alcoberro. (s. f.). *Aristòtil*. Recuperat el 20 de desembre de 2025, de

<http://www.alcoberro.info/docs/examples/aristoteles/aristotil001.html>

Alcoberro. (s. f.). *Bentham*. Recuperat el 24 de desembre de 2025, de

<http://www.alcoberro.info/docs/examples/bentham/bentham0.html>

Alcoberro. (s. f.). *Epicur*. Recuperat el 31 de desembre de 2025, de

<http://www.alcoberro.info/planes/epicur.htm>

Alcoberro. (s. f.). *Habermas*. Recuperat el 26 de desembre de 2025, de

<http://www.alcoberro.info/docs/examples/habermas/habermas002.html>

Alcoberro. (s. f.). *Hume*. Recuperat el 2 de gener de 2026, de

<http://www.alcoberro.info/docs/examples/hume/hume0.html>

Alcoberro. (s. f.). *Kant*. Recuperat el 22 de desembre de 2025, de

<http://www.alcoberro.info/docs/examples/kant/kant0.html>

Alcoberro. (s. f.). *Nietzsche*. Recuperat el 4 de gener de 2026, de

<http://www.alcoberro.info/docs/examples/nietzsche/nietzsche0.html>

Alcoberro. (s. f.). *Plató*. Recuperat el 18 de desembre de 2025, de

<http://www.alcoberro.info/planes/plato7.htm>

Alcoberro. (s. f.). *Schopenhauer*. Recuperat el 3 de gener de 2026, de

<http://www.alcoberro.info/docs/examples/schopenhauer/schopenhauer0.html>

Anderson, R. L. (2022, 19 de maig). *Nietzsche*. En E. N. Zalta (Ed.), *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Recuperat el 4 de gener de 2026, de

<https://plato.stanford.edu/entries/nietzsche/>

Burkard, F. P. (2012). *Atlas de filosofia*. Alianza Atlas.

Centella, M. D. R. de la R. (s. f.). *Anatomía de las emociones*. INESEM Revista Digital. Recuperat el 22 de juliol de 2025, de

<https://www.inesem.es/revistadigital/educacion-sociedad/anatomia-de-las-emociones>

Cherem, M. (s. f.). *Habermas*. *Internet Encyclopedia of Philosophy*. Recuperat el 26 de desembre de 2025, de <https://iep.utm.edu/habermas/>

Crimmins, J. E. (2015, 17 de març). *Bentham*. En E. N. Zalta (Ed.), *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Recuperat el 24 de desembre de 2025, de

<https://plato.stanford.edu/entries/bentham/>

Cureton, A. (2025, 2 d'octubre). *Kant: Moral philosophy*. *Internet Encyclopedia of Philosophy*.

Recuperat el 22 de desembre de 2025, de <https://iep.utm.edu/kantview/>

Finlayson, J. G. (2023, 15 de setembre). *Habermas*. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*.

Recuperat el 26 de desembre de 2025, de <https://plato.stanford.edu/entries/habermas/>

Fieser, J. (s. f.). *Hume*. *Internet Encyclopedia of Philosophy*. Recuperat el 2 de gener de 2026, de

<https://iep.utm.edu/hume/>

Gaarder, J. (1996). *El mundo de Sofía: Novela sobre la historia de la filosofía*. Siruela.

García-Allen, J. (2016, 31 de maig). *Psicología emocional*. *Psicología y Mente*. Recuperat el 22 de juliol de 2025, de <https://psicologiaymente.com/psicologia/psicologia-emocional>

- Goodman, R. (2021, 3 de novembre). *William James*. En E. N. Zalta (Ed.), *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Recuperat el 6 de gener de 2026, de <https://plato.stanford.edu/entries/james/>
- Humphreys, J. (s. f.). *Aristotle*. *Internet Encyclopedia of Philosophy*. Recuperat el 20 de desembre de 2025, de <https://iep.utm.edu/aristotle/>
- Infante, E. (2019). *Ética en la calle*. Ariel.
- Jiménez Jiménez, A. (2018). *Inteligencia emocional*. En Asociación Española de Pediatría de Atención Primaria (Ed.), *Curso de Actualización Pediatría 2018* (pp. 457–469). Lúa Ediciones 3. Recuperat l'1 de juliol de 2025, de https://www.aepap.org/sites/default/files/457-469_inteligencia_emocional.pdf
- Kraut, R. (2022, 2 de juliol). *Aristotle: Ethics*. En E. N. Zalta (Ed.), *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Recuperat el 20 de desembre de 2025, de <https://plato.stanford.edu/entries/aristotle-ethics/>
- Lee, M.-K. (2023, 1 de febrer). *Plato: Ethics*. En E. N. Zalta (Ed.), *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Recuperat el 18 de desembre de 2025, de <https://plato.stanford.edu/entries/plato-ethics/>
- McLeod, S. (2025, 13 de març). *Psyche*. *Simply Psychology*. Recuperat el 5 de gener de 2026, de <https://www.simplypsychology.org/psyche.html>

Moore, A. (2023, 17 d'octubre). *Hedonism*. En E. N. Zalta (Ed.), *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Recuperat el 31 de desembre de 2025, de <https://plato.stanford.edu/entries/hedonism/>

Morris, W. E. (2023, 1 de novembre). *Hume*. En E. N. Zalta (Ed.), *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Recuperat el 2 de gener de 2026, de <https://plato.stanford.edu/entries/hume/>

O'Keefe, T. (s. f.). *Epicurus*. *Internet Encyclopedia of Philosophy*. Recuperat el 31 de desembre de 2025, de <https://iep.utm.edu/epicur/>

Oxford University Press. (s. f.). *Reason*. *Oxford Reference*. Recuperat el 20 de juny de 2025, de <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803100407320>

Porta Etessam, J. (2021, 15 de maig). *Where do thoughts come from?* *iNeurociencias*. Recuperat el 6 de setembre de 2025, de <https://ineurociencias.org/where-do-thoughts-come-from-neuroscience/>

Psiconetwork. (2023, 30 de març). *William James: aportes a la psicología*. Recuperat el 6 de gener de 2026, de <https://psiconetwork.com/william-james-aportes-a-la-psicologia/>

Psiconetwork. (2024, 12 de novembre). *Psicología del razonamiento*. Recuperat el 10 de juliol de 2025, de <https://psiconetwork.com/psicologia-del-razonamiento/>

Real Academia Española. (s. f.). *Razón*. *Diccionario de la lengua española*. Recuperat el 20 de juny de 2025, de <https://dle.rae.es/raz%C3%B3n>

Real Academia Española. (s. f.). *Razonar*. *Diccionario de la lengua española*. Recuperat el 20 de juny de 2025, de <https://dle.rae.es/razonar>

Rubio Hancock, J. (2019). *¿Está bien pegar a un nazi?* Libros del K.O.

Sánchez Cuevas, G. (2022, 7 de juliol). *Intelectualismo moral. La Mente es Maravillosa*. Recuperat el 7 de desembre de 2025, de <https://lamenteesmaravillosa.com/intelectualismo-moral/>

Smith, A. (2018). *El libro de la filosofía: Grandes ideas explicadas de forma sencilla*. DK.

Sweet, W. (s. f.). *Jeremy Bentham*. *Internet Encyclopedia of Philosophy*. Recuperat el 24 de desembre de 2025, de <https://iep.utm.edu/jeremy-bentham/>

Tanaka, M. (2020). *Gran historia visual de la filosofía*. Blackie Books.

Thornton, S. P. (s. f.). *Freud*. *Internet Encyclopedia of Philosophy*. Recuperat el 5 de gener de 2026, de <https://iep.utm.edu/freud/>

Triglia, A. (2016, 20 de gener). *Sistema límbico: la parte emocional del cerebro*. *Psicología y Mente*. Recuperat el 5 de setembre de 2025, de <https://psicologiaymente.com/neurociencias/sistema-limbico-cerebro>

Wenar, L. (2025, 3 de setembre). *Rawls*. En E. N. Zalta (Ed.), *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Recuperat el 28 de desembre de 2025, de <https://plato.stanford.edu/entries/rawls/>

Wicks, R. (2021, 9 de setembre). *Schopenhauer*. En E. N. Zalta (Ed.), *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Recuperat el 3 de gener de 2026, de

<https://plato.stanford.edu/entries/schopenhauer/>

Wikipedia. (s. f.). *Bé (filosofia)*. Recuperat el 10 d'octubre de 2025, de

https://ca.wikipedia.org/wiki/B%C3%A9_%28filosofia%29

Wikipedia. (s. f.). *David Hume*. Recuperat el 2 de gener de 2026, de

https://ca.wikipedia.org/wiki/David_Hume

Wikipedia. (s. f.). *Dilema moral*. Recuperat el 7 de gener de 2026, de

https://ca.wikipedia.org/wiki/Dilema_moral

Wikipedia. (s. f.). *Emoción*. Recuperat el 18 de juliol de 2025, de

<https://es.wikipedia.org/wiki/Emoci%C3%B3n>

Wikipedia. (s. f.). *Immanuel Kant*. Recuperat el 22 de desembre de 2025, de

https://es.wikipedia.org/wiki/Immanuel_Kant

Wikipedia. (s. f.). *Jeremy Bentham*. Recuperat el 24 de desembre de 2025, de

https://ca.wikipedia.org/wiki/Jeremy_Bentham

Wikipedia. (s. f.). *John Rawls*. Recuperat el 28 de desembre de 2025, de

https://es.wikipedia.org/wiki/John_Rawls

Wikipedia. (s. f.). *Plató*. Recuperat el 18 de desembre de 2025, de

<https://ca.wikipedia.org/wiki/Plat%C3%B3>

Wikipedia. (s. f.). *Somatic marker hypothesis*. Recuperat el 6 de gener de 2026, de

https://en.wikipedia.org/wiki/Somatic_marker_hypothesis

Wikipedia. (s. f.). *Teoría de las formas*. Recuperat el 18 de desembre de 2025, de

https://es.wikipedia.org/wiki/Teor%C3%ADa_de_las_formas

Wikipedia. (s. f.). *The Ego and the Id*. Recuperat el 5 de gener de 2026, de

https://en.wikipedia.org/wiki/The_Ego_and_the_Id

Enllaços d'imatges:

Adobe Stock. (s. f.). *Socrates statue in Athens in front of the National Academy* [Fotografia]. Adobe Stock. Recuperat el 7 de desembre de 2025, de

<https://stock.adobe.com/images/socrates-statue-in-athens-in-front-of-the-national-academy/492095919>

Labster. (s. f.). *Brain lobes* [Imatge]. Labster. Recuperat el 6 de setembre de 2025, de

https://images.my.labster.com/v2/CNS/4b22e99b-788b-48fe-bf4c-dbaa795e878f/Brain_Lobes.es.es_ES.x512.png

PyM. (s. f.). *Sistema límbic: parts* [Imatge]. Recuperat el 5 de setembre de 2025, de

<https://pymstatic.com/3444/conversions/sistema-limbico-partes-default.jpg>

Reddit, Inc. (s. f.). *Fat man (trolley)* [Imatge]. Recuperat el 13 de gener de 2026, de

https://preview.redd.it/argument-for-difference-between-classic-and-fat-man-trolley-v0-toa4o_vxkrpbf1.jpg

Wikimedia Commons. (s. f.). *Antonio Damasio* [Imatge]. Recuperat el 6 de gener de 2026, de

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e4/Ant%C3%B3nio_Dam%C3%A1sio_n_o_Fronteiras_do_Pensamento_Porto_Alegre_2013_cropped.png

Wikimedia Commons. (s. f.). *Apollo on Sun Chariot, by Giuseppe Valiani (1790)* [Imatge].

Recuperat el 18 de desembre de 2025, de

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Apollo_on_Sun_Chariot,_by_Giuseppe_Valiani_\(1790\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Apollo_on_Sun_Chariot,_by_Giuseppe_Valiani_(1790).jpg)

Wikimedia Commons. (s. f.). *Aristotle Altemps Inv8575* [Imatge]. Recuperat el 18 de desembre de

2025, de https://ca.wikipedia.org/wiki/Fitxer:Aristotle_Altemps_Inv8575.jpg

Wikimedia Commons. (s. f.). *Arthur Schopenhauer by J. Schäfer, 1859* [Imatge]. Recuperat el 3 de gener de 2026, de

https://ca.wikipedia.org/wiki/Fitxer:Arthur_Schopenhauer_by_J_Sch%C3%A4fer,_1859b.jpg

Wikimedia Commons. (s. f.). *David Hume Ramsay* [Imatge]. Recuperat el 2 de gener de 2026, de

https://ca.wikipedia.org/wiki/Fitxer:David_Hume_Ramsay.jpg

Wikimedia Commons. (s. f.). *Epikouros BM 1843* [Imatge]. Recuperat el 31 de desembre de 2025,

de https://ca.wikipedia.org/wiki/Fitxer:Epikouros_BM_1843.jpg

Wikimedia Commons. (s. f.). *Immanuel Kant – Gemälde 1* [Imatge]. Recuperat el 22 de desembre de 2025, de https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Immanuel_Kant_-_Gemaelde_1.jpg

Wikimedia Commons. (s. f.). *Jeremy Bentham* [Imatge]. Recuperat el 24 de desembre de 2025, de https://ca.wikipedia.org/wiki/Fitxer:Jeremy_Bentham_by_Henry_William_Pickersgill_detail.jpg

Wikimedia Commons. (s. f.). *John Rawls (1971 photo portrait)* [Imatge]. Recuperat el 28 de desembre de 2025, de [https://ca.wikipedia.org/wiki/Fitxer:John_Rawls_\(1971_photo_portrait\).jpg](https://ca.wikipedia.org/wiki/Fitxer:John_Rawls_(1971_photo_portrait).jpg)

Wikimedia Commons. (s. f.). *Juergen Habermas (retouched)* [Imatge]. Recuperat el 26 de desembre de 2025, de https://ca.wikipedia.org/wiki/Fitxer:JuergenHabermas_retouched.jpg

Wikimedia Commons. (s. f.). *Nietzsche187a* [Imatge]. Recuperat el 4 de gener de 2026, de <https://ca.wikipedia.org/wiki/Fitxer:Nietzsche187a.jpg>

Wikimedia Commons. (s. f.). *Plato by Raphael* [Imatge]. Recuperat el 18 de desembre de 2025, de https://ca.wikipedia.org/wiki/Fitxer:Plato_by_Raphael.png

Wikimedia Commons. (s. f.). *Sigmund Freud, by Max Halberstadt (cropped)* [Imatge]. Recuperat el 5 de gener de 2026, de [https://ca.wikipedia.org/wiki/Fitxer:Sigmund_Freud,_by_Max_Halberstadt_\(cropped\).jpg](https://ca.wikipedia.org/wiki/Fitxer:Sigmund_Freud,_by_Max_Halberstadt_(cropped).jpg)

Wikimedia Commons. (s. f.). *Trolley problem* [Imatge]. Recuperat el 7 de gener de 2026, de https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Trolley_problem.png

Wikimedia Commons. (s. f.). *William James by Alice M. Boughton, c. 1907* [Imatge]. Recuperat el 6 de gener de 2026, de

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/67/William_James_by_Alice_M._Boughton%2C_c._1907%2C_platinum_print%2C_from_the_National_Portrait_Gallery_-_NPG-NPG_87_37James-000001_%28cropped%29.jpg